

CP 312

ՆՅՎՍԱՐԿԱՐԵ ՏԵՄՐԵՅՁ ԵՐՄՈՆԻԱ

1936

1936
8

ՐԱ ԿՅԿՄՈՒԹԱ ԵՐՄՈՆԻՏՏԱՆԵ

Təmürə Xəlil Mürədov
2 - oy Pereulok F0çka
dom 7, kv. 8
ERÉVAN - 375078 - USSR
Tel. 35.10.20 (mal) - 52.97.41 (kar)

NBVISERKARE ŞEWREJƏ ERMƏNİA

HAZİR KİR H. ÇBNDI

Nəşra Nhkyməta Ermənistanə seksia kətebe kyrmança
RƏWAN 1936

Redaktor H. Mьkьrtсjan
Тәмьзкьгьп H. Ç. u Zəjnəva Ivo
Тәмбә 47. Tiraz 1000 Nəşьr 3590.
Glavlit № 2002 Nəşьrxana һүкүмәтә
Rəwan кiçа Gnuni II № 4

НАКӨВ НАКОВЈАН

ÇAR DÛN, ÇAR DÛN

Həj, həjran bım, lawked palə,
Çar dÛn, çar dÛn dərbəke ledÛn,
Dərbəke ledÛn təxtə padşə,
Ky bÛ rÛkÛnva kaf u kÛn bə.

BÛ jəkkÛrÛna dÛ qəwated mə,
ZÛ reÛna xuna dÛ ferÛsa —
Əre, padşə zÛ təxt kət,
Le bÛ çarəkeva nə hÛlat.

NÛha padşə, lava mə dÛkə,
Ky dÛ bina raşÛnda wı nəkuzyÛn,
Le həjran bım, lawked palə,
Çar dÛn, çar dÛn dərbəke ledÛn...

Dərbəke ledÛn təxtə padşə,
Ky bÛ rÛkÛnva kaf u kÛn bə...

1905. 17 crja paş Tiflis .

ŞIRVANZADE

ŞƏWAT NAV MƏDƏNA NƏFTE

(Kərik zə „Kaos“-e)

Mikajel hışjar bu, nəyə çije xyəda runışt, cəve xyə mız da. Əv cə həwələ? Səbə ysa zu safi bu? Əv cə şəwaqə ysa dajə? Ronaje dabu nəvə male, dənge nərrə-nərrə bu. Pah, pah, əw dəng je mədəna bu: Wana dəkəryn həwar u gazi, dənge səvistoka dəhat, əw dəng bə çələbəki çyda bu.

Təne wəxte şəwate, wana bə wi qəjdəji dəxəstyn həwar u hewərzə.

Mikajel minani baje bruske zə çije xyə rəja bu, neziki pənçərə bu, gələki fəkəri, hatə sər we təqmiline, ky mala te-danə—dəşəwətə, agər pe kətjə. Əwi awqa xyə ynda kər, ky fəm nəkər—İbasa wərgərə, jan zi bə taqa kəres dəre dərwə, dəfəkəri, gəlo əw şəwatə? Jan xəwnə? Əwi pənçərə wəkər, jale egər mezə kər; lərzil—bu rəsas. Agər male dur ninbu, Antonina Ivanovna bə təvl zare xyə u Zargarjan İb we maleda də-man.

Saw sər kət, aqyl zə seri cu, le fəm dəkər, ky wəxte ysada mərəv gərəkə hışe xyə ynda nəkə u bə həmdə xyə şə-xyi dəst pe bəkə. Əwi bə haləki kənç xyə wərgərtyñ u ləz-ləz cu dərwə. Le dənge səvistoka dəha u dəha gymbuñ dəbun: quzə-quza wan bu, mərəv tıre həwar-həwarə.

Зь һәвар у газја ваңа мәрәва хәф дькьшанд. Зиwә-зиw у һеwеrзә һәр дәр һыңгафт бу, сар у сарныкәл зәрә-зәрә боррја бу у һәртьшт сәробьно бубу, ль һәв қәт бу, тьрс у хәф қалым дьбу.

Диwanxәneda ләmp һе дьшхыл, лә Davit Zargarjan ль һын-дырда nin бу. Дьхуенја ку агьр мәдәне Alimjan гьртјә. Pәlә ida һәшјар бубун у хуә халыи бәрбь едьр дь ләzандьн, савә ку мурьstank, ку wәхте сәр һелуңа wәnә дәсте пәдды ave дьгәзә.

Мьқәјәл бь дәңгәки бьһынд пьрс кьр:—Ҙәм мәјә?

Сәнд һәбе хәw лә кәл зь пәvә сәvәрәше Ҙаб дане:

—Һәzmәrә ренҘанә. Әw wәкә bist гәvl зь mala Antonia Ivanovna дуртьр бу.

Һәwшә мәзьн тьzi қәрәту бубу, әwәnә зь male бьн әрд мәrr, бер, әlb, шлше һәсьн у һәҘәted majin, ку бь wәnә агьр vedьсандьн, дәрдәnin.

Мьқәјәл wәхтәке фәрмане мьқабьли һәв дьда, һе пьzәn-бу, ська сәwәт зь кьјәлә. Дәmә гьһиштә Ҙije едьр, һәртьшт дь-һә төv һәvды бубу. Сәwәте wәкә bist kvadrati әрд һыңгафт бу. Мәrv дьgot әw ziwә-ziwә бь saw у хәф, әzminda дьһәт, мәр-вьн тьre, әw һылкымкьрьна пәrrәnikә бьrcijә.

Wәхте зь мәдәnәке борrije leda, je дьне zi гәрәке бь-дәnә рәј we, ку мәрәvе dore pe бьһьсьн, һәfsә хуә зь едьр бькьн, әw қәјдә бу, ysa бу.

Агьр дьһә гәләк Ҙи һыңгафт: viška нәfte төwрә дәwләmәnd дьшәwьти. Агьр зь һындыр бь зәrp бьһынд дьбу. Мәrәm һәбу һәртьшт һуфкьра. Ль сәр horizonә әzmin хәтәк дује рәш хуја кьр: әw zi зь ledәnә be, сар у сарныкәл бәлә дьбу.

Pәlә dor ль viške гьрт bun, әјni minәni govәnde, sawe бь wәn гьртбу, әwәnә хәwki bun—хәw сәvәdә mabu, сәv серi фьтьqi bun. Тәne қомәк дьхәбьти, дьхәбьти ку зь бьн viške—maшne дәрinьн: зь агьре һар хьlas бькьн, хен зь we, ty тьшт idi пәдьһәт хьlas кьрьде.

Mikajel dıfıķırl, mərəm danı bu—zarya u zına bre aza bıkə. Tıřtək zi həbu, ja dıřa bı dıl řəwət, le əwi dəst-dəst qəwl u qarar kır, rızməme xyə zı edır aza bıkə, arıkarıje bı-də wan, paře.. Be əgləbun, əw bərbı dıķaje (palkane) bəzja; wedəre gələk mərəumi u bəlngazi ditbu u ķəsərək kır rahıřt. Rəncərə peřbəri xyə mezə kır, adır he əw mal nəđırt bu, le rıriske edır carall bəla dıbun.

Palə dıxəbıtın, ky gola řəwatđırtı zjanəke nədə we male, əw mal xyəj dıķırın, əđer adır bı we ķəta, maled dore zi bı řəmənja xyəva we be bəratə bıbuna; bıbuna toz u xybar.

Mikajel gazi kır:—Gəll lawkan, bıdınə rej mın, əwi xyə nav řergə palara kır u bəzja bərbı peř.

Čerge se mərəv řyda bun: Cubrov, Rəsul u Karapet, əwana pe nızanbun, sıka adır zı kılall pe đırtje, sıka kılall qəzjaje, wəkl həfsa xyə ze bıķın.

Bərl đıřka Cubrov peřda hat. Bı zənde xyəji řıdjalı həvaled xyə vlall – wıall dəv dan. Čımaəte, gava ky əw ferıs ı sər pəpəlinge dit; əřdan, řıķıle wı xəbatķarı, recuna wı u bəzın bala wı nolani merxasəkl bədəwl sərbədəst xyja dıķır.

Əđer jəkl notłani Fladas řıķıle wı bıķıřanda; pořmanı te řy nəbu. Kırase wıjl sor, mərəv dıđot zı alava edır sekırnə: kıras zı edır dıeırusı u nıřķeva mıne bu.

Du carhıle male đırtbu. Əđer hınəkl zi dərəngı bıķəta-na, hər həwar u gazi we badıhəwa bıcuja; əđer řəwate zı əw dər nəđırtə, mərəve we dərə mərəum u hesır we zı du bı xəpıqjana, řəwata nəfte rırr zorə. Əw minanı řəwated dıne nıne. Nava mədən u zavodada řəwat qası qəwata be peřda dıc, le əvə řəwata, hərtıřtı dəst-dəst tarm u taq dıķə hərtıřtı dıķə xyəllja təndure, hərdərə dıđıre. Nav-nava disa dənge sıvıstaka dıhat. Tıřtəkl pak bu, ky řəwate zı vıřke dəst pe kır bu, le əđer zı əmbare dəst pe bıbuja: hər tıřt we ynda buja, kaf u kuđ bıbuja. Əđer nav bəjna əmbarə ky

gáz teda bərev bubu, ađır pe kəta; dənge minani gyrrina to-
pa, hərdəra bəhngafıta, ađır dəst-dəst we hər çı bə hngaf-
ta, we bəkra lejl u leməşt, cawa ky bəhr zə dor u bəre xyə
həsarkəri dəfətlə.

Cubrov ı sər dəkaje Mikajel şunda dəfand u gote:

— Əv çije wə ninə.

Əw bə ləz hyndyrr kət. Əwl idi zanbu, ky maleda mərv,
hənə. Əw mərv kibun, kınin bun, zə bo wl jək bu, gerəke
aza bəkra. Hər qəzja da bən ıngə xyə u əw muzıke durhatı
dəfəklı wana xylas bəke u həma sər we nete zı hyndyr kət.

Ađır bə gole zı kət. Şəwate perə-perə qəpəsə kər, car u
carnəkal əwr bələbun; əwre rəşı tarı.

Cubrov həwar u gəzija zəmaəte səh kər u fəmkər, ky
mal də təngasıjedənə. Əw otaxa əwlənda bu: ı we ty-tyne
bu, xac dərxtst, banzda otaxa dən.

Antonina Ivanovna çara əwlən bu, ky şəwata nəfte dədit.
Nıvəşəve, zə dənge borrlja hşjar bu, əwe fəm nəkər. səka
borrl səra ysa dəkən zarə-zar.

Nə, wana hər şəva zı dəng dədan həv, ky palə həv bə-
gyherrən. Əw wl caxı sər xyəda hat, səsax ky şəwq-şəmala
ađıre sor pənçerera avit hyndyrr. Əwe bə haləki kənçe xyə,
xyə wərgərt, bə ləz cu xarənxanə; xylam hşjar kər, paşə zı
dəng ı çarije kər u gəva ky zəvərri, idi həmu təşt dərəngı
bu. Əwe hənədəkər, wəkl zərya tızı bəbə dərva, fəm nəd-
kər, ky wəxte şəwata nəfte hər ıptəndənəkə dərəng, əçəba
dəkarə peşda bınə. Kənçe wan le kər; gyhdari xylem u çarje
nəkər, ky zu-zu dərə dərva. Xylam rəvl, nəfsa çane xyə aza
kər...

Cubrov navbəjna dərə otaxe əwlən u je dyda Davit Zər-
garjan qəsdi. Əwl bə dəstəkl Vasja gərtbu, bə je dən Aljoşa
həmez kər bu. Du idi əw kor dəkər, əwl ty təşt nədədit, na-
va du-duxaneda vialı—wlalı gav radhəşt, əgər hənəki zı də-

rəngl bəkəta, we bəxaləfja, re ynda bəkkəra. Cubrov bə dəstəkli Aljoşa zə dəst wi gərt, Vasja zi minani pərrəki təjra hylbərri. Zarəng mətəl mabun, nəzanbun, dor u bəre wana sə dəgəwmə. We dəme əwana nədəgərjan, lalməjl mabun.

Le Vasja kərə quzin:

— Mama, u sling u bəre Cubrov qajm həmez kər.

Davit, nəfəsa xyə kəşand, para cu. Jəki bə myle wi gərt u pera da. Əw ki bu? Davit fəlm nəkər. Cənd dəqə zi dabərln u nəşkeva Karapet diar bu. Əwi lə sər myle xyə Antonina Ivanovna tani, du wi Rəsul hat; çari hylgərti.

Mikajel zə dəkaje wi cəxi pəja bu, səsax ky ina kər, ky də maldá ldi kəs nəməjə.

Le nəha dəvə—çyməət sər həvra dəcu; səro-byno bubun: Muşə həndək dəxəbətln, le gələki dəkkərln quşə-quşə: həv dəv dədan, peşda dəcu u disa şunda dəhatəln, vədyləzjan sər ərde, radəbun sər xyə, dəkətəln nava qyləra nəfte, gələk çara myna dəbun, kənçe wana şyl dəbu u həri-qlr u qətran dəgərt. Əwana nava ronajeda, ky zə egər bu; jəko-jəko dəxyenjan: rənge wana minani səfər bu. Wəxte ky Cubrov diar bu: hərdy zary həmezkeri, ysa zi Rəsul çari hylgərti u Karapet Antonina Ivanovna zə sər sərə xyə bəland gərti: həmu zi bə həse ferəse roze gələki şabun, ky mala „aqe məzəln“ zə egər xylas kərln.

Le kəs haz mala dəne tynə bu, ja ky ldi nava təngasijeda bu...

CARENTS

ҚЫЛАМ КОЛХОЗВАВАРА

Kolhozvane həval,
Kolhozvane şərdar,
U ty təkmalə mə
VI şərrə gymryhida
Bə şəwqa kommunizme
Təy sekərdare məzən
Bəbbhe қылама тьнə
Vəđьгьт бь gotьna tə.
Bə həzar sala sinđe xуə
Tə dajə xyəlije be fəjdə,
Ty xəbьtji hər dəm
Le be kəd ty maji:
Xəbata tə hərtьm
Xydanxyəli dьxwar,
Əwl dьxyar ter-ter,
Zь təra nəđьhьšt ty-тьšt.
Le қi tə həbuje?
Qьськ xyəll jan qə;
Xərc bubu bəhr,
Le nəəburbun be həd,
Fadşe dь xyəst,

U zorba d̄yst̄end,
T̄ə d̄əjn d̄yk̄r,
Ərsawı d̄bb̄r.

Xuəl̄ije—xep z̄b x̄əlaje,
C̄b dabu t̄ə, c̄b?
Tu d̄ymaj̄l h̄ərc̄ar
C̄əve t̄ə l̄b k̄əri nan,
Tu b̄b xūə—b̄b xūə rut-taz̄l,
Cawa ky k̄erane r̄əq̄ərut,
Hes̄ire t̄ə run̄b̄st̄l
L̄b s̄ər ərde b̄rcl̄.

Q̄ıbu ḡəlo t̄əne,
B̄ere b̄b d̄əwl̄ət d̄bb̄u,
Q̄ı tu t̄alan d̄yk̄r̄l,
H̄əbuna t̄ə d̄bb̄r,
Q̄e k̄əda t̄ə d̄met,
X̄əbata t̄ə d̄yst̄end
T̄ə b̄b çotra d̄azot
Cawa ky ḡyhdrez̄ək m̄yluk.

Le hat Oktjabr, hat;
Hat b̄b zora ş̄ərra,
Hat b̄b neta pala
B̄b ş̄ur n̄ aḡr:
D̄əwl̄ət̄l azot
B̄b xūə sor w̄ərḡərt,
Hat b̄b reja Lenin
Zuda k̄ıf̄ş̄ k̄r̄ı...

B̄b t̄ərhe sor hat,
B̄b aḡre ş̄əwq-ş̄əmal
U zavod u xw̄əll
Bun̄ə je h̄əmujan...

Zь gynd xwəjl xwəll
Mьlkədar rəd bun,
Le lь çije wida
Zorbə kulak man...

Ty dьşxylji,
Le disa be əmək,
Xəbata tə dajmə
Kulaka hьldьda...
Xwəlja wi zuda həbu,
Bь kam bь kətan bu
Bo rakьrьn—сьnine
Bь ga u nirkəş bu.

U сьqa təkmal həbuna?
Həla he bьmana—
Hukymate сьqas zi
Imdad lь tə bьkьra—
Disa be сarə buji
Ty bь nьсе xwelljeva
Peşbəri kulake
Zьkter u har.

U sərkar awa
Şьxylkьre Lenin
Təmi da ky hun
Dəst bь əburə nu kьn;
Kulaka rəd bьkьn
U bь həvra rakьn,
Bь həvra bьсьnьn
Сьnine bərəkət kьn.

Ky bь həvra rabьn
Bo kolhoz сekьrьne,
Bьbьn dərbdare

Şərrkəre kommunizme,
Ky bə ymre kollektive
Əbura nu saz kən
U tən təfaq rabən
Bərğbə nu əbure.

Həvale kolxozvan,
Kolxozvane şərrdar,
Bə dəste tə rəşandi
Hər ləvək toxm;
Lə rəx gigante
Bə dəste mə sekri
Zə şəwqa kommunizme
Əw əl parçəkə.

Şərrdare kolxoze,
Həvale dərbdar
Hər həbək aviti
Ky bəbnd dəbə—
Əw tənə səmlək ninə,
Ky zə ətde bəbnd dəbə
Lə əw həjə şure dəste mə
Peşbəri dəzmi...

Zə Norqa mə tətə
Hətə çənube dur,
Zə Leningrade hətə
Ələgəze u Ararat,
Wəlate mə məzənda,
Dənjə mə be hədda,
Əm şova radəkən
Sandən, cənine dəkən.

Nəha roavajəda,
Lə wan wəlata, lə ky

Sərgwərə kapital
Həla nolani pınga,
Zə bürsibuna dımtırın
Mərgve be şıxıl hərəqar,
U şərr hazır dıbə,
Je ku rəşnə u zor.

Əw mə dınhetın,
Şərrdare kolxoze,
Ku rəbın səbe
Şərre təwrı rəşın,
Əw mə dınhetın
Şıxıle məjl məzın,
Ku zə kərınə mə lro
Qar bərın səbe.

Əme hım bərbın bə dəwlət,
Hım qəwat u zor
Hım kubar u mərd,
U dıha mərd hərbın
Lə rəj rəşıkare məzın,
Bə reja sərqare xuə
Ku kommunistme sekın
Nav dınjaje həmu.

Reja mə məzın əvə,
Ku əm teda dısbın
Reja nişankırı
Bə gotınə sərkar,
Zə zavod—mədəna
Zə zəviye həmujan
Həvale dərbdar,
Kolxozvane şərrdar.

Həbuna mə bə kılame mə nu,
Cawa ky qarək məzn;
Də nav şoved wə be həd,
Bırd dıbə ro bə ro;
Hənə taqbure mə təzə,
Qarhəbuna poeti
Dəşte dı kolxoze
Kılamed kommunizme.

ОКТАБРЬКРА

Ro dıbrıqə nav əve tə,
Nāv əve tə, nav dəste tə,
Nav tətə tə pınoxıda,
Nav əve tə qaş-qələmda.
Bı əve xüə qəş—qələmi,
Tuje rozəke dur bıneri,
Bı zənde xüə qajm—zorda,—
Tuje rəzəke bəjraqe bıdırı
Bı kılame mın nəmırı
Tuje hərı şerr bı merxası..

BAKUNTS

QSA MURO

Əw roza dydja bu, wəki əm ıy Maqdaje bun, əw gınd ıy singe Ələgəzeje, bəyndə, mərv kə bəzər dəndherə, həwəsa məria pəra te, dəşte pəva dəvınə. Əw cola orta Arazdajane həta vāgzala Anaə dəxyenə. Weva gınd u baçar, baq u bostan, avaje vāgzale xuyja dəkən.

Əz u həvale xyəba sər kəvər runştəbun, mə bə dıı u əşq zere dəndheri u cəve xyə dəpələnd, gəlo əm gındə ysa nəvınən, wəki nasi mənə.

Ro dəha dəcu avə, həla tırnça we zəf bu, bınə be hədika dəhat.

Tırnça roze avıtəbu nava cəme Ərəz, ysa zi nava avə hərq u gola, av durva dəsrusı.

Maqda pəş mə bu, avaje təzə gındda səkrəbun, avaje wəna pən bun, dy zən sər bane avajı gənəm dədan be.

Bın təməz bu, kəfa məria dəhat, gənəm bə qaləke xyəvə bən tırnça rozeda dəsrusin, zına gənəm bezəng dəkən.

Hənəki zə mə dur zəviyə nan həbun. Mərvəki wədərə cıpe xyə rutkrəbu nəv əveda dəcu, dəhat. Şəngina məre bu, əwi mərr dəkər nava qıme u dərdəxst. Dəngəki dəne zi dəhat, bə əvi çurəji:

Quləng pəjajı sər gyle biyə...

Jare mən ıy cəle dəgərə...

Çarna dænge kylame d̄hat, çarna d̄sək̄ni. Həvale m̄n r̄nd gyhdari d̄k̄r. Həvale m̄n r̄rs k̄r, gəlo əw m̄r̄v kylame d̄vezə, s̄? d̄k̄.

Wəxtə dænge kylame hatə b̄r̄ne, m̄n weda n̄heri, m̄n d̄xast əz pe b̄h̄siama s̄ka əw kijə? le m̄n ty t̄št n̄kar̄bu isbat b̄k̄ra. Həvale m̄n l̄zək̄i s̄k̄ni, paše b̄r̄ b̄ gəl̄ banzda.

Got—paləjə,—wəxtə xəvate k̄rr̄ d̄və. R̄št̄ banije s̄r̄ m̄ra n̄škeva d̄ngək̄ hat,—hole, hole... m̄ para n̄heri, surije pez b̄r̄z̄er d̄hat. B̄z̄n̄ək̄ rabubu s̄r̄ znareki, s̄re x̄yə d̄b̄r̄ dan̄l̄ şvan z̄l̄ l̄ s̄r̄ s̄re bani s̄k̄ni bu, x̄yə avilt̄bu s̄r̄ comax l̄ m̄ d̄n̄heri.

Əz d̄v̄em əwl̄ zuda əm d̄it̄bun. Paše b̄r̄z̄er hat. Durva m̄ n̄heri, əw d̄k̄yll̄ja.

Həvale m̄n k̄n̄ia u got,—m̄n əmre x̄yəda m̄r̄v̄e to-pal n̄dit̄n̄.

Şvan pot̄eki le bu, pote wi post bu.

Wəxtə əwl̄ s̄r̄ k̄v̄r̄ara banz d̄da, həvana wi d̄su d̄hat.

Həvale m̄n got,—s̄ka əm b̄n̄her̄n̄, z̄ roze m̄ d̄r̄bazbuil̄, q̄ s̄? b̄ra şvan te, paše got,—b̄lura wi nav̄n̄m, w̄ki həbija m̄e pe b̄da lex̄st̄ne...

Şvan d̄hat ç̄m m̄.

Hat neziki m̄ bu, got,—hun x̄er hat̄n̄ə, paše l̄ se hərs bu. S̄ə run̄št̄.

Həvale m̄n x̄e r̄rs̄l̄,—nav̄e t̄e cijə?

—Muro.

—Le b̄lura t̄e t̄yn̄ə, Muro k̄r̄ə m̄r̄c̄ə-m̄r̄c̄ə.

L̄nḡeki wi k̄n̄ bu. wəxtə s̄r̄ pla d̄s̄k̄ni s̄re t̄ll̄je l̄nḡe wi k̄n̄ aṅçax d̄ḡh̄ist̄ érde. Ruje wi b̄ k̄n̄ bu, r̄nḡe wi q̄m̄yl̄ bu, əw z̄ be u t̄ve ysa bubu.

Le həwasa m̄ria r̄nḡe wira d̄hat.

Muro run̄št̄.

— Muro, ty хуэндъне зани?

— Ку? занъбъм.

Әw şvane gynd bu, hәvale мын ныҗкева пырсәкә wa ze кыг, — Muro, тә nave Lenin бһистижә?...

Muro һыңәки wa хәјиди, паҗе җав да,—савә? әз гылије Lenin зи занъм...

Hәvale мын рәҗа ze кыг, wәки bezә, ська зь гылије Lenin сь? занә. Got,—дә bezә, ська ty сь занл... Muro һыңәки җәрм-кыг, паҗе дәст бь qsa хуә кыг.

— Lenin urьs bu. Bave wi zi bәlengaz bu, kalke wi zi. Әw vi all, wi alida cu, bona бьхунә; мәктәбәк rastl wi hat. Got,—әз мәгьвәки бәлengазьм, дьхазьм бьхуньм, һунә мын һылиньм. Ныланн. Хуәнд, ақл гьрт.

„Wәxte ақыле wi hatә seri, занъбу, pe һыsia ська xравia дьне зь ky peҗda te гәләки фькьри, фькьри. паҗе hat сәг we nete, wәки сь zrar һәјә, зь patҗae urьs peҗda te. Ғагьрте dora хуә хуәндьнханижедә торп dora хуә кыг, got, Hәvalno, һун мәгьвнә хуәндинә, әw sawanә, мәгьве бәлengаз бьхәвь-тьн, je дәwләти зи бьхун, мәгьве бәлengаз rut u тәзи бьминә бәлengазлједә.

Hәvale wi gotьн, —bәreda ysa bijә, ysa zi majә, Lenin got,—дьнла ysa nәminә, iro әwrbu, сьве saјә, һәта әм нәгь-һизьн һәв, patҗa we ysa мә җәрзекә, zore ль мә бькә. Хуәли зи ty кымәке нәдә, мәқәс зь хуәра, парсә зь хуәра, ја rast bezьм, һәта җур ль дәве дәwләтия нәқәвә, әw хәвәра хуә rast navezә.

„Hәvale wi гылије wi кыгьн сәре хуә, gotьн, wәрә әм тәҗиләте һазьр бькьн. Wana тәҗкиләт саз кыгьн. Lenin got,— һәvalno, хуә qәwin бьгьгьн, әме һәрнә җәг.

„Wi saxl мәгьвәки patҗe һәбијә, patҗe zera gotijә, wәки һәгә nav сьмаәта хуә бьгәрә, pe бьһьсә, ська сьмаәт дәр-һәқа patҗeda сь? гылиgotьна дьвезә. Әw мәгьв дьсә, һәвт са-ла дьгәрә, паҗе вәдьгәрә te сәм patҗe, дьве:—patҗa, дәрһә-қа тәдә кем пақ хәвәрдьдьг.

Ʀatſa zь sər təxtə xуə pəja dьvə u dьvezə, — də bezə, tə ськь бьhistijə, bezə jəkjək.

„Dьve, — patſa ty zanьbi, бь əvɪ çurəjɪ, nəve kyrəkl Leninə, бь xуə 12 salljə. Əwe əcevəke binə sərə tə. Ʀatſa dь-tyrsə əmьr dьkə, wəkl Lenin srgun бькьн...

„Lenin srgun krьn, disa əw nətьrsia. Bьre Lenin кь pe hьsia, wəkl Lenin srgun krьnə, got; əz ravьm hərьm, сьqas patſa hənə, gьſka post бькьm бьдьm куſьne. Əw gьlije кь бьre Lenin got, gьhlandьn patſe.

Içar hersa patſe hat, əw har bu, lьnge xуə lь ərde хьst, got, — бьньherьn, сьka əw gədə lь kədərəjə.

„Gьrьn anin. Ʀatſe ze pьrsɪ, got, — ty kijl? got, — əz Alek, saçьm.

Aleksan həla хəvərə xуə кьta nəкьгьbu, patſa ſure xуə zь qave dькьſinə u lь Aleksan dьхə, xuna wɪ minə bər dькь-ſə. Lenin dьbhe, dьvezə, — ax Aleksane mьn... Lenin bona бьre xуə gələki dьgьrɪ, le hersa Lenin dьha zəf radьbə, dьvezə, — həvalno' wəгьn əm gazete бьдьn dərхьstьne.

Gьra həvale Lenin кьгьn gazet dərхьstьn, gotьn, — ty sər-қare gьſkani.

Lenin got, — əm ſər бькьn, silьha ke кь tьnə, бьra silьha hьlinə, əm бьдьhizьn həvdy u bavezьn sər patſe. Ʀatſe кь əva gьlije haça бьhist dьha har bu, məгьv ſand, bona Lenin бьдьгьn u бькузьn.

„Le ve çare pale kəsib gotьn, — le wəkl patſa Lenine mə бькузə, ke? sərқarije lь mə бькə. Gotьn, əm nahelьn, əme hərьn sər patſe ſər бькьn. Lenin çьvat кьr u nəmə zь pale kəsib gьſkara ſand, gotьbu, — hun gьſk hazьr бьn, əme ve məha han bavezьn sər patſe, pera ſər бькьn.

„Silьhe xуə greda, həvale xуə hьlani, we məhe Lenin hat palata patſe urьs, got, ravə əz Lenine srgunkrimə, əwana gьhiſьn həvdy, gələk xun retьn. Lenin lь sərə patſe хьst, sə-

re wi kыr dy kәriа, kәrik vьrdа çu, je dьne weda. Pаtша wәl-gәrand, kylfәte wi zi da çыrkьrne, male wi xyәll zer u ziv dьқан, ськь һәbu бәлаje сәг мәгьве бәлөngaz кьr, zera got, —һәгьп бь кәfa xyә бьzin..

Dьe pale kәsib rәһәt bu. Lenln gazi һәvale xyә кьr u сьvat кьr, çrar danl, wәki dьha şәг nәкьп, paşe rabu сәг çiki бьльnd u got,—gәll сьmaәt, dә зь xyәra rak dәрbaz бькьп... dьha şәre мә tynә...

Bu diwana Şewre...

Muro kәр bu, u parra lь pez nьһeri, gazi nerl кьr, ysa gazi кьre, wәki әw gotьna wi pe һәfa nәdhat nьvisare.

Muro le nьһeri nerl vәnәgәria, lәma zi әwl kәvәrәk һь-lani avitә nerl. Muro хең зь topal bune сәp bu, le әwl pe dәste сәpe kәvьr гьnd davitьп. Mia zi da pәji nerl u бәre xyә dan roavae.

Mьп got,—Muro, le paşe сь hat сәre Lenln. Muro got, —һәla mьп çьsa xyә xlas nәкьriјә, paşe [dәst бь хәvәrdana xyә кьr.

«Wexta Lenln pаtша kyşt, dәwlәti зь орte nәһatьп һьla-nine. Hьnәk rәvin u һьdәk zi зь tьrsa mьгьп. Hәр jәkl dәw-lәti ma, әw runьšt u fькьri. Зь сьve һәta evare fькьri, bona sawa бькә Lenln зь ruje dьne бьdә һьlanine. Paşe әwl rek зь xyәra dit,—gazi qizәke кьr, zera got,—qize, ty zera dьxa-zi? got.—әz dьxazьm, qizьk rabu cu бәр dәre Lenln сәкьп. Qәгәwьla зь qizьke pьrsin, gotьп,—qize ty kijl?, әwe got,—әz qizәkә бәлөngazьm, бьra Lenln be şьxyle mьп pe һәjә, Lenln dәрkәt бәр derl. Hәla Lenln nәкәtьbu fajtone, qizьke lexьst.

Lenln got,—әwe nәkyзьп, бьньһегьп, сьka кә? әw şan-dijә. Paşe pe һьslan, wәki әwl merьke dәwliti qizьk şandijә.

Hur u ruviје әwl dәwlәti antn хар. „Wәxtәke şunda« Le-nln nәxyәş kәt. Wәxta nәxyәş kәt, gazi һәvale xyә, ordije u

zare хуэ кыг, got,—эзе бьтмьгьт, ле гьлже тьнд we ль ru дь-
не бьтлцьн.

«Lenin тьт... Həvt roz, həvt şəva sər şin u gri кьтн,
məzəle wi çiki бьлнд қолан, bona neziki roze бə“...

Muro зь çije хуэ rabu, həvana хуэ avlt sər тьле хуэ
xatre хуэ хуəşt, cu.

Wəxta sujine дьгьçыл, wəki dare dəste widu nibia, we
бьқəтə.

Muro pəz top дькыг, bu қьсə қьса wi, бəре pez da гьнд:

Мьн зь həvale хуэ рьси,—һь... sawa bu?

Мьн қəт ina нəдькыг, əwi гьлже ysa бьgota...

Mə səbьr кьг, həta ro cu ava, bu tari.

Сьқас дьву tari, ləmpə Rəwane elektrike дьһа гьнд хуја
дькыг, дьсьрусин, хен зь Rəwane mə Vaqarşapat, Sərdarabad
u çije дьне zi дьdit.

A. VŞTUNI

DY HЫZKЫRЫN

Çәмилә.

Кыңчы һөвгымъ у хасәль тә

Хуә дьһәзини,

Мәгьве мөлүл у тәзи сөкьрн

Кыңчы тәји һөвгымъ у хас...

Qizäd nä hьz кьri, be хәw runьşti,

Ro u şava,

Şäv u roza—

Dьrutь'n,

Dьrutь'n,

Dьrutь'n,

Dьrutь'n,

Вь тije хуәји мумани...

Çәмилә.

Şьrka көвгьре qimät styje tәda

Çәwahьred tә

Jәko—jәko:

Әw сәве sewja hatьnә хar

Notьla hesra

Jәko—jәk...

Tə xəmləndjə biləkəd xyə be xəbat
 Bь bazyne zernə zər,
 Xьşyr ьmarəte tə zerin
 Əw xudana kəjə?
 Çəmilə,
 İda natəwə rьşta təjə tər,
 Nagьveşinə nava tə kəmbərə almastı—
 Noşyla biləke dajka,
 Əwləd cəl kьri.
 Ty hysьn çəmalə bazare məji—
 Dьbezьn.
 Çəmilə,
 Bhara bazare məji—
 Dьbezьn.
 Təne ləqi syltane bədəwinra.—
 Kə got.
 Bhare təne bь zera dьkьrьn, —
 Kə got.
 Çəmilə,
 Təlkədə ty grьnə xwəje tə.
 Bь zera zь tə kьrinə hьzkьrna tə...
 Dərvə
 Dьnjalyka azajə,
 We jəke zani....
 Gəlo, roke tə tirьnça roje ditjə.
 Pəle əmьre təzə bhistjə...
 Çəmilə.
 Təlkədə ty grьnə, xalje tə...
 Çahьle bazare mə
 Sond dьyn
 Ky pərja-pərjani
 Zь çьnəte rəvjə,

Çahıle bazare mə bexəbat
Dor kəckə səre tə dgərn
Notla səje necirvan
Boj nəfsa çane tə dgərn.
Tu.

Ramusane bədə sultani kal
Dəwse zer u ziv ze bəstin.
Tu,

Bər sultane kal bəknə
Dəwse xəşır u ımarət hline
U paşe bərnçıl həv
Gawa gyl gəwır dəbə
Zə be pənçe şəms..
Çahıle bazare mə zəjf—
Notla səje necire.

Bıra bin bəkn
Çəmilə,

Toz u xubara bər dəre tə.
Çahıle bazare mə zəjf
Bıra bin bəkn

Iro

Səve

U paşe—

Əwe hərn

Qıca hanə təng, bər male dy qatani,

Lə ky qizke xırtək

Bə qiməte arzan

Fəkn u əvine parvədkən...

Çəmilə,

Nə bə ty xə zı,

Bə hıkmı zera çəm sultini—

Qizkək həjə,
 Qizkək həjə,
 Ky dılda kyl həjə
 Cəvada şəms, ro...
 Zь Cahire həja Aleksandrja,
 Səre we re
 Kəvra dşkenə
 Boj rja maşine,
 Təv le dьxə
 Xudən
 Lь sər əanije zьpьk-zьpьk
 Dьhatə xare.
 Kəvьr dşkenand u dşənja
 Təv pale kəvьr şkenandı.
 Singe we duzə
 Cawa ky duzьstana Irane,
 U dy cəme rьhbərı,
 Jəprat u Tigris—
 Dьkşьn,
 U pəla dьdьn ıb wьr.
 Əw qıza rojejə,
 Tьnəbunəw gıhьştandьnə
 Dьnjalьka təzə de anı
 Dьkəla dьle weda,
 Səre re,
 Hər-ro,
 Bь əvına mərve yımi
 Əm həv dьnherьn be şərmı...
 Ro dьcə ava,
 Dəngə qamcile sədi nəje.
 Xəbata roze kyta dьbə.

U əm,
Həvra dəbezyň wa
— Wəgə,
Ronaja səve mən.
Əm hərnə çəm mən,
Nan bə ayeşykyň,
Şive bəxyn.
U paşe
Azajl, həv həz bəkyň,
Zəlal—
Noçla roje,
Zə durihəremə
Həv həz bəkyň
Bə əvina mərve ylmi

ZAPEL JESAJAN

KRASE AGBR

(Kerik)

* * *

Zbъvstana we sale gələki hъsk u sar bu. Bərfe zъ sərə məha kanuna paşin dəst pekъr. Nava taqəd kəsibada—baned mala zъ granja bərfe hatbun sər həvdy. Şъxyl idl dəst nədъkət u mərəva cətnja nan u komъr dъkъşandъn. Şəva—dъbu gyri-na baje jale şumale—minani je samije, u mala mə cawa ky gəmik lъ sər bəhre viali—viali dъhezand, sъbə—sъbə u evar-evar dəst bъ tijiye dъbu, bagər qalъm dъbu u wan saxa re-wi, ysa zi kəlbəd wana, ky mərəv dъbъrъn—danin; nəqъşan-di dъxenjan.

Paraxode sər Vospore zi wan wəxta⁶ bъ təhərəki dъxenjan: mərəv zъ wana dъbъrsja. Tuşar malada man, hal dъ məktə-bada nəma u aqrije hatъn dadane.

Hər ro, nivro-nivro, bagər dъstəqъrri, ro dərđkət u bərfa sъri zъ pənce roje sъrusk dъda, şəwqvedъda. Wəxte ky əm zъ male dərđkətъn, mətəl dъman u cəved mə çar-çara dъhatъnə gъrtъne, bъ wi qəjdəji mə cəndəki dərbaz kъr, hətə ky hini we syre u sərmaje bun.

Əm dъgъhiştъn gəded taqa xуə, mə ali çinared xуə dъkъr,

gələk çara bərfa bərdəri bə mərra tətəz dьkьrьn, bərfa sər xanja davitьn zere u zəf çara top dьlist u mə bь dənge хуə-va kuce хькə—xali tьzi dьkьrьn. Çar-çara zi, mə зь bərfe qьlxе mətəva u һьrca cedьkьrьn. Həvaləki mə, naye wi Sargis bu, tьştəd ysa zəf rьnd ce dьkьr. „Gədəd soqəqə“ һər də-lra motaçe wi bun, һərkəsi Sargis dьbьr taqa хуə.

Əw kyre Mihrane hosta bu. Bave wi peşəkzan bu—Xaz-keş. Kələmera dьgotьn, ky peşəkəki zor zanə, ky bь we ma-e u kylfət dьkьrə хуəji bьkə. Le əw mətəvəki ysa ninbu, сь-kə qazznç dьkьr—pera-pera puc dьkьr—dьxwar. Dьgotьn, һə-la rozed xəbate zi, goşte niv pəzəke tani mal, bь dəsti зьne kьbab hazьr dьkьr, dьcu bь bьtylga şəraf tani u nava kuceda kьky wi dьqəsədin—һymət зь wira dьkьr, ky benə male, təv bьхyn, wəki təxtəji şenbə, əşq bə. Bь хуə zi sazбənd bu.

Le hosta Mihrane хazkeş gələk çara zi dьcu zərəfxana, sər һəv vədьxwar, һəta ky lap mət dьbu u зь we şunda da-nin mal.

Wəxte rəməzane, rozəke, bərl evare, bь хуə sərхуəş—cubu Gьzьrқыle u wedəre—sər veza kanije xəbərək зьna tьrk-ra gotbu. Bь qizinja зьnera, islame sajaxana nezik, daveзьn sər wi u зь kytəne şunda dьsperьn ərsawьxane—dьbezьn, ky „gawьr зьna Islam ha-ha кьr, əw zi roza rəməzane“ зь pьrs u һəwalkьrьne şunda,—Mihrane hostaji хazkeş te һəbskьrьne u lda зьn u kyre хуə nədit bu, be bəratə ynda buba.

Sargis sewiti məzьn bubu. Dajke һərsai, şəra rəş gьre-daji, şьхyl dьkьr u bьçəfaki gədəng məzьn dьkьr. Əw zi be çan bu, spicolkі, gədəngəki bələngaz bu, sərə wi һьnəki mei bu, сьmkі sər stykyre pьzьk һəbun. Gələk çara nədьcu məq-təbe, сьmk tьm-тьme nəхуəş dьkət, le зь bo bərfe, ky zətьşt cedьkьrьn. əw nişkeva bьlmіş dьbu-diar dьbu. Tьme zi mь-luk bu, le caxəd ysa sərweri dьkьr u mə һəmuja, bьһəmdi хуə gyhdarja le dьkьr. Əwi çі kьfş dьkьr, cəved хуə dь qьr-

pand u paše dəst b̄ ʃxyl d̄k̄k̄r. B̄ s̄ər got̄n̄á w̄l, mə z̄il b̄ər̄f tan̄l lod d̄k̄k̄r, Sargis dəste x̄uə d̄k̄k̄r ʃebe x̄uə u s̄ərkar l̄ „x̄əbata“ mə d̄k̄k̄r. Gava ky Idi b̄ər̄f haz̄r d̄bbu, t̄ʃt̄əki əʃebmaj̄i d̄ʃəw̄ml̄. Sargis b̄əre əw̄l̄n̄ ɢran-ɢran nez̄iki we d̄bbu u paše s̄ərda x̄war d̄bbu. Dora we d̄ɢərja, d̄n̄eri u w̄əxte h̄ər f̄tl̄ək w̄l b̄ər̄f b̄ ʃəjd̄ə—qanun ced̄bbu, h̄ər̄t̄m do- ra qucka b̄ər̄fe d̄bcu—d̄b̄hat, b̄ s̄oka, b̄ r̄ənj̄a, b̄ əniʃka, b̄ z̄ənda u b̄ t̄yl̄i—r̄ecja; əw̄ b̄ər̄f qal̄b̄ (ce) d̄k̄k̄r; ɢələk ʃara h̄ər̄c ced̄k̄k̄r—j̄ək̄ə z̄əf məz̄n̄, b̄ s̄ən̄ə u ɢələk ʃara n̄əjn̄uke we j̄ək̄ b̄ j̄ək̄ x̄uja d̄k̄k̄r.

Əm d̄ərəq ve j̄ək̄eda mət̄əl d̄yman. Gava ky Sargis ʃx̄yle x̄uə kyta d̄k̄k̄r—Idi ze dur d̄k̄ət: wan saxa ɢələk ʃara, əw̄ z̄i w̄əxte b̄ər̄f u syrre, xudane s̄ərr̄á davit. H̄əla b̄əz̄n̄bala w̄l b̄ira m̄ndan̄ə; porre w̄l ɢəw̄ʃək, ky s̄ər stykyreda hatbun, s̄ə- re w̄ij̄l x̄w̄r, ky z̄ ʃ ʃz̄yka bu. Mə z̄i z̄ b̄ər̄fe q̄yl̄xe ruvl̄. kucka u h̄əjwanated maj̄in ced̄k̄k̄r, le je mə n̄əɢd̄b̄h̄l̄ʃt̄n̄ je Sargis. Əw̄l̄ b̄ ʃom̄r̄ c̄əve h̄ər̄ʃa cen̄əd̄k̄k̄r, b̄duje waɢa b̄ k̄əp̄ice ʃm̄ʃat̄k̄r̄l̄ ce n̄əd̄k̄k̄r. Le h̄ər̄ce w̄l kor ninbun̄ u z̄ n̄h̄erand̄na w̄ana, mə saw d̄ɢɢrt. B̄ər̄banga s̄ybe, kucka d̄- k̄k̄rə z̄uk̄ə-z̄uk, əwana wan saxa əm ɢələk ʃa d̄k̄k̄r̄n̄. Q̄irə- q̄ira mə, ʃuced ʃaɢa d̄h̄ezand̄n̄, ɢələk ʃara rew̄l̄ b̄əʃəv̄əɢh̄a- t̄n̄ u d̄yl̄ d̄ɢaɢ mə, le t̄m-t̄me ɢələka c̄err̄ u z̄efi d̄ɢda- n̄ə mə.

Nava məkt̄əbe z̄i, Sargis ʃije ɢyda d̄ɢɢrt. C̄ənd ʃəɢr̄te xazk̄əʃa r̄nd̄ h̄əbun, əwana b̄ s̄ərwerja d̄ərsdar ʃk̄yl̄e b̄əd̄əw d̄k̄k̄ʃand̄n̄ u ʃk̄yl̄ed wana je baʃ h̄əsab d̄bbun. Le Sargis̄l̄ ɢyda bu u cawa d̄x̄enj̄a, hostaki ce we z̄ w̄l d̄ər̄k̄əta. Le əw̄ m̄r, h̄əla q̄al̄ z̄i n̄əbub̄á, d̄ nava we mala b̄n̄ ərd̄da w̄əfat k̄r. K̄əs haz̄ w̄l u m̄r̄n̄de t̄yn̄ə bu.

ALAZAN

ŞƏVA BƏ XUN

Şəvə bə tari, şəvə bə rəş, şəvə be həd əw nəxyəş,
Şəvə bələmokəkə əzdaha, pərr u bask vədajl:

Бə pərr-baska qum-qumьstan, cja u bani hьngaftl.

Şəvə—cawa ky əlk u dəv o qil ləwlan vəkьri.

U we şəve-əw baje xəzəbe gəm qətandl dьbəzə,

Dьkə fikin u huu... dьkə lь qumьstana be sər o bьn,

Mərəm dьkə hər tьştі səro bьnkə u kavьlkə jəkçarə,

Ba malxyeje u xydanə, baje tənə lь qumьstane.

Бə pər—baska əw təv dьdə qum dь qume-qumьstane,

Sərda dave, u şunda te, u hьltinə u dьbəzə,

U dьkə hirrin, u dьkə gyrrin, baje begəm u be çəza,

Ə zьnar zi həvda hatbun, be si u star dь we şəve.

Bəhrə həvқəti u nə ədьl alas dьkьr dor u bəred xyə,

Əwe davet—zь dor u bəra əva bь kəf u qumьstank,

Cawa ky zija əw we dьkьşə u vədьqəryсə sər pьştа xyə,

Bəhrə həvқəti—bəhrə məlul, bь kəf u kun u nəəдьl.

Şəvə bə tari, şəvə bə rəş, şəvə be həd demməlul,

Şəvə—gran, baje be gəm, u wawik, u gyr, o kəftarr,

Şəv cawa bələmokək məzьn jan kyndəki kori be dem,

Şəvə tari, u fərwar, u wawik, u gyr, o kəftarr.

2.

Mina dьza—bь şьk-şajış u qonçьki u caləpja,
 Bь tələ-təl u kərr dьkьşə,—maşinəkə rəş zь nav qume,
 Ze dьnerьn gələk mərv bь sawgьrti u xof bь sər,
 Carnьkal qum, carta tari, dore şəv, şəvək tari.

Əw nav qume we stьrin, cawa ky dьzьmьne şəva tari,
 Bu rьstə-rьst ze pəja bun, qərətujed mərvə bь şьk—tari,
 Çar dьn rabun, disa pəja bun; kьrvьn rьstə-rьst—saw sər kəti;
 Qumə dore, dore tari, dore şəvək bь qurnəji...

3.

Xьşə-xьş dь qume kət, xьrpə-xьre əw hьngaft,
 Həjfa qume zi wan dьhat, səd korani dьkelьmand,
 Wərsəlkьri əw dəfdьdan, əw dьkytan u cərr dьdan,
 Əw wəfatkьre sьnyfe bun ax—bь xuna rəngal əw lь we man.

. . . . .
 . . . U qərətujed rəş zь çl ləqjan... bu tərqina zərpa du həv.
 O nav qumьstana mьri u xune, u qumьstanke,

Əw hez kətьn: bь xune çьmçьmin, lь rəx həv, həv həmezкьri
 Bu nezə-neza dənged wana. „Əm wəfat dьkьn, le'əme he ben...“
 O zь xuna nu lətif, zь dьle sьnyfe təzə rokьri...
 Qumke dь qumьstane bь leved ti, tibun şьkenandьn.

Cawa qьlama şine—disa kьrə zukin: çar dьn kьrə fikьn baje nəter
 U kьrə wəl-wələ, disa qum ba kьr bь xuna wana tərr u çan.

Şəvə bь tari, şəvə bь rəş, şəvə be həd dem məlul,
 Şəvə—gran, baje be gəm, u wawik, u gyr, o kəftarr.
 Şəv cawa bələmokək məzьn jan kyndəkl kori be dem,
 Şəvə tari, u fərwar, u wawik, u gyr, o kəftarr.

Sьbe, ro hьlat: bь demməlul, bь xuna al,
 Lь bər cəve xьə əw zyim dit, ky we şəv barl bu,

Qumyk çamýdin zý bær rənçe we berəng,
Qumýstan sawa ky mərəzəl u ro sawa ky qəzək.

4.

Həj, həvaləd mə də nava qume, şəva tari, mərən hylğərli,
Sənyf dəzi, də mubaraza wəda əwe alğ kərjə,
Əw reja təng ky wə bə çəfa u bə dyl kəfşkəri:
Mə fərəkər, mə əw kərjə jəkə drez, jəkə fərə zý pola.

1926.

DY ZARY

Dy zarynə, we dylizən,
Rəx diwərə təzə dani,
Dy gyle sor kyllik dajl,
Dy gylan u dy bəhar.

Xuəlilje tənən, dərđəxən çəwe,
Mələ sedəkən lə rəx diwər,
Dy zarynge porr kyrişki,
Sekərdağən u reş dəsən.

Bunə dəngbez həvra əşqi,
Bə xəbate əw şa dəbən,
Səfəte wan bərq wərdə
Roja bəhare wan dəkənə.

Dy zary, dy gylclək.

D. DEMIRÇJAN

ABDUL

1.

Abdul zь wəlate əçəm hatьbu Rəwāne, sawa palə kətibu zavoda rəmbu təmbьzkьrne.

Вь хуəra səwələki gəwr, krasəki sər çane хуə u qajşək ani bu. Çanda slamət bu.

Şьхyle wi rəhət bu,—kəparice maşina qatkьrne wədьkьr. tuke rəmbu zь bьn maşine dərđьхьst, le həvale wi Ahməd u Grigor zi tuk dьdrun, le Rza jək-jək dьbьr dьkьr wagona.

Həjşt səhəta şьху dьkьr,—nav wan 8 səhətada hьpəki zi rəhət dьvu u nan dьxar. Çarna səhətəke dyda zedə dьхəvьti, başqə zi ajlьx dьstənd, bona wan səhəta.

Fьrqiə xəvata vьra u wəlate əçəm zəf məzьn bu, xəvata wədəre cətьn bu. Wədəre hətə panzdəh səhəta dьхəvьtin. Ni-ve əmre wi zəlulijədə dərbaz biјə, səva aqə, хан хəvьtiјə, we şunda başqə zi хəvьtiјə, bona sərə хуə хуəјi kə zь bьrcibune nə-мьrə, majina wi zi həmin bona xəvata aqə biјə.

Wədəre şьхул бь çurəki dьne bu, bərə əwlyən xəvat vьra xəvatə, nə zəluli bu. Vьra şьхул bona wi əşqbu, le nə dьzьmь-
ne wi.

Cəve Abdul tьme lь dərхьstьna rəmbu bu.

Əwi pe səwala dani tizi həwşe dьkьr. Wedəre lь kələka zavoda rəmbu maşine hьkьndьne həbun, əwana hьdьkьnd u bərbь maşine dьne dьbьr, wan maşina rəmbu zь dən-dьka dьdan tətьzkьrne, dəndьke rəmbu dьrьzian zere le rəmbu dьcu çiki dьne. Wedəre dьhat qatьrne u dьbun tuke (gy-loke) gylovər, hazьr dьbun, səva bьkьn vagona.

Rza u paləki dьne tuke rəmbu dьkьşandьn dьkьrьn vagona, maşine zi dьbьr Leninakane, Moskve.

Çije qatьrne qizin u gьrmina maşina bu.

Palə tьme dora maşina dьsun u dьhatьn wana lь tьştəki dьdьheri, saz dьkьr. Hьş u fikra wana sər maşina bu.

Bərə əwlьn zь Abdul tьre palə zь həv hьz nakьn, sьmki wana həvəki gərm-gərm bь həvra xəvərdьdan, həvəki zь həv dьxəjdin, çarna zi lь həv hers dьbun, le disa əwi bər əve xуə dьdit, wəki palə bь həvra rakьn, barьşьn u zь həv hьz dьkьn, səri əwə, wəki əwana neziki həvьn.

Mərvə beхəvatkar u sьst zi hənə, ysa zi je simuljant, jək zь wana zь şьxyl durхьstьn.

Zь wana hьz nakьn, şirət dьkьn, wan tinьn sər re. Bərə tьşte nəditi zəf bun bona Abdul; palə sərkarije lь hьkьmate bьkьn—əva gьlije hana əwi lь Əçəməstane bьhьstьbu, ina nəkьrьbu, həla kəne wi hatьbu, le wəxta hat, bər əve xуə dit, kь şah, aqa u xane əvi wəlati zь orte hatьnə hьlanin, hər mərvə həmal, palə manə, içar bərə əwlьn, wəxta təzə hatьbu, xуə din həsav dьkьr, duri şьxyla dьcu, Naha sь? şьxyla wi bь wana kətijə, we zь xуra bьхəvьtə, cənd manata paşxə u hərə wəlate əçəm.

Le Abdul paşe hьndьk-hьndьk hin bu u ma, kəsək zь wi nədrəvja, əw zi zь kəsəki vənədkьşia.

Rozeke zi Margare komsomoli palə, je kь zь bьzьr kьsp dərdьxьst, dəste xуə lь mьle wi xьst, got,—qət nətьrsə Abdul, havine hьm əze ajlьxa tə bьdьm zedəkьrne, hьm zi ysa bь-

кым bona ty cənd ləda həri bəgəri. Əwi gylje xуə kыта кыг u dəste xуə bəzыr ы surəte Abdul хьst, əwi zı dısa бь hənək мыле wı gыrt u jək da seri.

Le gylje Margar ы Abdul хуəş hat, gыşk dərheqə Abdul-da zanьn, səva wı dыfьkыгьн.

Gыşk рəj wı gыl dысьн, dыxazьn zanььн, gəlo Abdul we kənge hərə mala rəhətije, Abdul əwana ҫыvatada dыdit, həma pəra хəvər nədьda, le wana Abdul зь bira хуə nədькыгьн. Səva ve jəke zı dыle Abdul gələki sər zavode deşia.

Dьha ma. Nəcu wəlate əҫəm.

ҫvatəkeda zı sədr зь Abdulra got, hь', qət сь? gылje tə hənə, həv. Abdul, ty сь? dыvezı, məгьve ysa hənə, wəki зь хəvəte dərəngı dыkəvьn u zrар dыgьhıze dərdajına mə.

Abdul hьnəki təvhəv bu, paşə got,—əw məгьve зь хəvəte dərəngı dыkəvə zrare dыgьhıne кe,—dыgьhıne хуə. Mə bəre şьxyle хана u bəga krijə, зь şьxyl dərəngı nəkəтьne, le naha зь məra şərm nıne? wəki əm зь şьxyle хуə dərəngı bыkəvьн.

Fala ыna nədькыгь, wəki Abdul gылje ysa bыgota, bəre dыkənlan, le paşə kər bun.

— Abdul rast dыvezə... şərmə, sosrətije, gərək ysa бькып, kəsək dərəngı nəkəvə.

Abdule кь bəre pьrse ҫvate dыbьhist, mətəldьma, əw hьndыk-hьndыk hını wan gылja bu, zanьbu wəki хуəjije zavode əw бьхуənə, ty kəse dыne nıньн, ləma zı gərək əwana pak ы zavode бьньherьн, хəvata хуə гьnd бькып.

Abdul we jəke zı hın bu, wəki zavodeda həbija mərta başqə tynə, əw хəvat ja gыşkanə, gərək gыşk zı paki ы şьxyl бьньherьн. Sawa məгьva be əməltı şьxyl ы wəlate əҫəm dыкыгьн, vьra ysa nıne, dərheqə palada dыfьkыгьн, bona sax bu-na wana u gылje dыne, le ы, Əҫəmstane kı зь dəst cu, məгьv le navə хуəjl.

Бь əwi ҫurəjije wəlate əҫəm. Wedəre zavode gыşkıda, -dərəҫa sabune dəst pekri, hətə ja pəmbу, бьzыr gыşk ы ҫıki-

пә, һәјата заводе зи пера. Abdul тәре әw пәва ҫыхуле маләкә мәзһданә, әw бьхуә зи пәфәре we maleјә, дьхәнвтә, дьстинә u әмре хуә рһнд дәрбаз дькә. Abdul дьхәнвти, le we sawa пәхәнвтија, әва ху хуәлја хан нибу, wәki сәр раki пәхәнвтија, palә зь бьrcina дьһа ҫьре u Abdul тәзә фәm кьr, wәki пә кь ty be әw әvi wәlatida хәrib нибу. һәла, әw сәр мәрьве ҫира дьһат һәsavкьrne.

Le roze дәрбаз буји дьһатьн бира wi, wәxta әw тәv әj-dәkә sijәsәtiје буvu.

Abdul vьra гәләк тьште дьне зи бәр сәве хуә dit, јәw pa-le wedәre дәсте wan бь һәвра бу, әwana сәкьнинә мьqabl дьзьмьн, peшja Франsia, Anglla, шah, бәга, хана u дәwлетia дьшka. Abdul рһнд заньбу, wәki тәvgredana завода wana u je баҫарә дьне бь һәвра һөву, ja баҫара бь баҫарара, әwana дьшк дьдьһизьн һөвду, бь һәвра гредажинә, дькәнвң пәва һу-кымата proletariat, бәра мөзьн.

Һәр wi сaxi Abdul рһнд фәm дькьr, wәki сьqas дәст дь-дьһизьн һөвду u бь һәвра ten бльнд кьrne.

Naha Abdul тәне ninә, ida кәс бь wi нькагә.

U гәләк sal wa ten дәрбаз дьвьн, һәлә Abdul пәсүјә wә-let, neta wi сүјine zi тьнә.

2.

Rozәke zi bona ҫьхуләki сувu diwanxane, һьпәki wedәre әglә бу. Nьшкеva дәngәк зь һәјата заводе hat. Dәnge борije xrav hat. Abdul зь diwanxane банзда, дәркәт cu һәјата заводе.

Maшina qatkьrne дьшәwti, әw дәрәҫa wi бу, mina brusкә-ke lexьн, шашma, paшe банзда.

Du дәrlara u пәңҫәрарә дәрдькәт, le һyндьrда alava mi-na ave сәр һәвра pel дьда. Zrar зәf pьr бу, пәкь ty be тәне bona заводе, le сәва wan pala zi, jekь пәва пәмбыда mabun.

Mәрьv пьзаньбу, әwana нькагьbun дәркәтана, jan wedә-re mabun сәва агьr vesandana.‡

Palə hátəyñ tızı bəg dəri bun: kuyñg u məg hıdabun, mətəlmajı xuruşı sər ađır kərñ, bona vesinñ.

— QıP hyndrdané..., kınə?...

— Grigorə, Rzajə, Ahmədə...

— Də zu bəkñ, zu'—wana bəhəvra xuruşı hyndyr kərñ. Le alave zor da wana; əwana paşda vəgərían.

Abdul cəwalək avit sər cəve xyə u cu hyndyr. Bu qırına pala. Alave davit sər cəve wana, əw nava tukada hat ındakərne.

Nəşkeva bu qırına wı, cawal da bəg ruje xyə u xyə avit sər Grigor, Grigor zə du, xyə ındakərñbu, vı alı wı alı dıcu dıhat. Cawa dıxyeñi əw dıxəñqı.

Abdul dəste xyə avit myle wı, cəqas qəwata wı həbu bə myle Grigor gırtəbu, dıkır zə nava du, tuka dər xə. Əwı tış-tək sə nədıkır u nədıfıkırı.

Hər xyə bəg bə dəri dıkırşand. Nəşkeva lıñge wı ı tukəki kət, şmıtlı kət. Grigor əw dāvda bəg bə derı cu, pala gırt, Grigor dər xıstın.

— Abdul, Abdul...

— Zu bəğhizne.

Qalməqal dıha zedəbu.

Həma we dəqe, wəxta palə dıscun hyndyr u dər dıkətın, Margare komsomol minə məğve dınbuji peşda cu hyndyr, xyə gıhıand Abdul, Abdul sıfətə xyə dıda rışt tuka, bona nəşəwte, əwı dıha xyə ında kərñbu, əw həla ı Rza u Ahməd dıgəría, bona wana zə ađır xlas bəkə. Wəxta alave u du ı Margar zor kır, əw fıkırı, wəki əwana dıha şəwıtın, xlasbuna wan tıñə.

Xyə Abdulra gıhıand, lıñge wı gırt u dər xıst bəg dəri.

Qırına pala bu, dıgotın,—həvalno, zu bəkñ ave bınñ bıřəşınñ, əwana şəwıtın.

Дьһа гымрһһ ав дьрәҗандьһ сәр аләве, агьр дьтәмьран-
дьһ. Ралә һьндьк-һьндьк дьсун һындьр, вана агьр везандьһ.

Le һәта вана агьр везандьһ, Rza u Аһмәд зь дәст сун,
җәуьтһн.

Рәји везандьһна агьрра оjnәкә гран рала бәр сәве хуә дһ-
тһн,—du зь тuka u рала дькьҗһа, җьһҗәзе Rza u Аһмәд зһ
навда кзирбу. Abdul бриндарбу, вәхта брине wi гредьдан, дәр-
һәҗа еҗа җане хуәда фькьр нәдькьр, дәрде wi һәвалә wi җә-
уьтһ бун.

Grigor u Abdul бьрһн пәхәҗхане, ралә дьне бриндар зһ зь
хәватә аза кьрһн, bona һәрһн ambulatoriaje, сәр һәкима, хуә
сах кьһн.

Brine Grigor хәдар бун, je Abdul зһ кем nibun, гәрәкә
әwana гәләкә пәхуәҗханеда бьмана.

Direka дьле Abdul һәр Grigor бу, вәкә кәләкә wi җидә бу
u ьһтһна wi бу. Abdul wa дьфькьри u зь хуәра дьгот,—eh мьһ
хлас кьр, әw зһ әмрәкә. Ғәрәкә зһ wa фькьри, вәкә сь? җьхуле
Grigor ь дәрәҗа җәткьрне һәбу, ахьр әw сәр маҗһнәкә дьне
дьхәуьтһ. Әве јәкә фькрәкә дьне нав җәфә Abdulda реҗда аһи,
вәкә һәта wi сәхә әwi тьҗте ysa нәдибу.

Abdul зь Grigor пьрси, got,—Grigor сь? җьхуле тә нав
рәмбыје мәда һәбу.

— Мьһ дәнге җирине бьһист, банзда u...

— Abdul зьмане хуә гәст got,—һа', ysa... u кәр бу. Paҗе
пәрм кьрә ьһтһн u ь Grigor пьһері.

Дьһа дьле wi рәһәт буву.

Ń. ZARJAN

ТРАКТОР

Rozed paşьny, je sandьna bьhare,
Gajed betaqet dь nava xətada hedi dьbьny.
U her kolxolvaneki rençber zənə dərəqa we,
Ky wana pençi sələf—sandьna xуə kyjə.

Həla tənə pençi sələf, əw zi zь təmam plane,
Wəki qrare pençrozijeda kьvş u əjanə:
Lь peşja wan bu xуəlja bьn hərr u çahь,
Wəki hər dəqe şəl dьbu—tov — çar dьn tov dьxyəst.

— Həvale sədyr, ida taqət tynə:
Qəwat ida gada nəmajə;
Kəne, dьgotьn traktore we be;
Tye bьneri, be traktor—llaç mə nabə.

Uşa məbezьn, şaşjə, həvalno,
Traktor dərəng kət, nьha ida naje,
Le gərək sandьne bьkьn; bazo ha bazon,
Iro roza mə—mьrьn, jan zi zijnejə.

U Mьko mace zь dəst kotankeş wəstjajl dьstlnə,
Dьkə ho, ho, te bənga xуə bəre,
Şьvьke dьhəzlnə, dьbə u tlnə
Lь sər gaje qydum kəti əwe dьşkenə.

Hələ—həla gənə—dışa zore dıdın xüə,
Çöv le dıwərytın, mərv dıbe rızjanı
Kalo çardın kamlyke xüəji zaryk dınerə,
— Gəlo nətəqə, gəlo hur u ruvi nədə dər.

Le Mıko həz xüə tynə-gərm bujə bı xaljerə,
Dıha bı ləz-ləz hə dıkə—dazo,
Çotan peşda dıcə, xüəlije radıkə sər həv,
Mıko zi pera bı dı u çan dıbe.

Le wana xurə-xurək dıne zi bıhist dı we dəme,
Hər tıst stəqərri, wıjali gıška həvra nıherin,
U dəngəki qybə hat u byhyri:—
— Traktor hat.

Saro şofer bu, Saroje həvəle Karo,
Həmuja kım zı sərə xüə dərxytın u gon:
— Wəj bı xer u sılamət hati—

— Wəj sər əvəra gıška dıçar kır,
U bı dı u bı əşqk məzın əwı mızul bun,
O zı nava çımaəta gyləşq kolxozvan,
Traktor peşda həzja—re da nəxşkırın,
Peşda cu u səkını lı sərə kərza nıvçı.

Şofer gazi kır: Də, əm dəst rebıkın,
U rul gırt dəste xüəji notla həsını,
Mıkoje sədır zi got: Re təmız bıkım,
U lawka bı dı u əşq dəst bı sıxıl kırın.

İda əsır bu, roje xüəda bu sərə əije,
Zəvi bı pənçe xüə zer kıldajı kırbu,
— Traktorazo, bəsə, tə səhət xyaşbə, wəstajı
Bazo jale gınd, sər pırrera bazo.

Bıra be gınd bıkə wıqın, bıkə rıngın,
Bezə, əz hatım, gıhıştım, mın nəhəşt bı şərmi,
Be Mıko dıbe-bıra, dızmın raq ve jəke zanbın.

S. ZORJAN

LAMPA ELEKTRIKE

Roqose gyndije Parnle cыл sail bu; le bәle bazar nәdit bu. Ҷarәke, әw zi cawa qәwmi bu, postaki ruvja dәst хәst. Дьхаст бьфрота, gyndda kәsi nәdьkьri. Ҷinara zera gotьn ky бьбә bazer.

— Bazarda we бьhaki qәnç бьдьп, gotьne, rabә, hьldә u hәrә. Тьштәk zi, bazar awqa dur ninә; зь vra hәta Rәwane reja dy rozanә, hьm tye бь qimәtәki бьhә бьfroғi, hьm zi tye bona male kәl-mәle arzan бьstini.

Awha; poste ruvi bu mәnә, ky Roqos бьcuja bazer. Ras tle zi, nava dy rozada gьhьштә Rәwane, bazerda post frot u әw bu, дьхаст vәgәrja, kuceda rastl wәtanvan hat. Sәlam danә hәv, sәlәma hәv vәdьrtьn, зь hәv pьrs-pьrsjar kьrьп u paғe, wәtanvan ky bazerda фьхyle faitonvanle дьkьr; Roqos hьlda бьrә mala хуә.

Got;—Bdi evarә, kәrәmkә әm hәrnә mal, tye фәv razeji, сьbәтьre hari.

Roqos әw jәk lajq dit.

Cunә male. Hәta ky хуә gihandьп male; tarije дьha әrd hьcьni, бь wi tәhәri gava ky hyndyr kәтьп, lәmpa elektrike дьфьхуll u сьmavare ль сәр тәxtә дьkьrә qьlrә-qьlr. Зьna faitonvan тәxtә pәrә-pәrә hazьr kьr: naп u caje anj u runьштьп сәр фive.

Wəxta hazərbuna təxtə, Poqos lampa elektrike mezə dь-
кьг. Dəv vəкьгi le dьneri. Ёҗебмаји мабу u бь җарəқеvа гуһ-
дари ль hazькьгна тəxtə пəдькьг.

Faitonvan got:—Poqose хьнами, кəрəmkə sər nan, сь тə
qəwmijə, ky бь wl təhəri dьneri.

— Fьlankəs, əz ve ləmpa wə dьnergьm, cіcə ʒuʒəjə u aw-
qə ronaje dьdə.

Faitonvan zi бь kybarbuji got:—Le ty ləmpa elektrikera
xəbər dьdi?

— Cьra əvə sawanə, һun nəfta җyda dadьгьгьп, jane ьlta
we гьndə?

Зьна faitonvan got;—Na xer, əm nəfte danagьгьп, nə zi
ьlta we həjə: бь хуə-бь хуə dьʒхylə, ьdi...

— Cawa cawa, Poqos mətəlmaji ma, be nəft u be ьltə...

Faitonvan disa җyrə bu:—Bəle, le cawa, be nəft u be
ьltə. Le ty бь ləmpa elektrikera xəbər dьdi..

Poqos disa ləmpə dьneri u got:—Tьʒte nəditi, nəbinajə...
u gələki mezə кьг, le nehəri бь ёҗебмаји u paʒe, хуəst бь-
zanbija ська ləmpə wl təhəri ёҗеббуји зь кədərə кьгlnə.

Faitonvan җabda:—Зь dьkane.

— Зь dьkaңe... Bьhajə? Arzanə?

— Arzan: manetək...

— Manetək.. Ёva тьʒtəki baʒə. Poqos dьle хуəda ʒewri:
jəke zi əze bьstlnьm, ьdi nə əme pərə nəfte bьdьп, nə je
ьlte.

Ysa zi кьг. Gava ky sьbe зь mala wətanvan dərkət, зь
dьkanəke ləmpək elektrike stənd u rekət bərbь gynde хуə.

„Ёva тьʒtəki гьnd bu, reva dьfькьгьгi; əme зь məsrafa
зьвьк бьвьп, зьna тьп zi we ʒa бьbə“.

Wəxte ty gьhiʒtə male; gyndi dora wl җьvjan, wana dь-
xast бьzanbujə, ська poste ruvi бь сь бьhaji хəгҗкьгьjə, bazer-
da бьhajə, arzanjə, u jane zi ська Poqos зь хуəra сь stənd-
jə, anjə.

Gáva ky Roqos çaba pьrs-pьrsjara da, aqrsongi zь xуr-çьke læmpa elektrike dərani.

Got:—Вьперьн тьн сь анјә; læmp lь sər sərə хуә вььнд гьрт бу ку һәму зи вььиньн.

Gyndja ze pьrsin:—Əw сь төvajә, əw şuşә noqlani hygmjәә.
Roqos şrokьr:—Lektra-ә.

Gyndja ty tьşt fəm nəkьr, ky ська „Lektra“ сijә. Roqos we dәme şrokьr, ky „Lektra“ læmpəkә ysanә, ky be nәft, вь pьltә вь хуә-хуә дьşхylә.

Gyndi қәна вьёçin, wana дьgot:—Na, na, bezә struje we zi һәјә ьdi...

Roqos qyrә bu, got:—Nьha ky вьşхylә, һune вььиньн sturә jane læmp,—u ётьрт sər зьна хуә кьr ky сьпәхәки вь-дә anine.

U һәta зьне сьпәх gihande, әwi вь сьпәхәки дьпәва læmp greda u bane maleda dardakьr, вь wi qәjdәji, сь qәjdәji bazerda; mala faitonvanda hat bu dardakьrne.

Wәxte ky wi şьхyle хуә кьта кьr, got:—Һune пьha вь-биньн, ська сijә?

Gyndi neziki læmpe bun, le пьherin, bin кьгьн (bina nәfte nә дьhat) u hivja şәmaldajina (şәwqa) we man.

Jәki got:—Le сьra venakәvә?

Roqos çabdaе, —Əw wәxte хуә zanә, gava ky wәxte we be, əw pera-pera vedьkәvә.

—Əva zi ёçeb... Le wәxte we kәngeje...

—Wәxte сьravexьstьne. Hәma сьra ky vedьkәvьн, әva zi дьşхylә.

Hәta сьravexьstьne һәla ереçә wәxt һәbu, le çinar disa ze dur nәkәtьн. Sər wanda disa mәгьv zedә bun u һәmu zi вь һәvra dora læmpe çьvjabun, sәкьnin һәta сьra vexьstьne.

Awqa sәкьnin, һәta ky læmpe gyndja jәk рәј jәki vekә-тьн. Le „Lektra“ Roqos venәkәt...

—Le әva cawa bu, wәxt ninә?

Роқос җабда:—Həla na. Rəwaneda tari dərəng dьkəvə ərde. Hьnəki zi səbr bьkьn, nьha we veqəbə...

Səhətək dərbaz bu, tari lap kət, mala Роқос zi nava şəvə rəşeda ynda bu. Wəki nava tarieda nəmana зьне хуəst сьге vexə. Роқос nəһьшт.

— Nəfte badьhəwə zjan məkə, nьha sawa zi həbə we veqəvə.

Səhətəke zi səbr кьгьn, dy səhəta zi səbr кьгьn. »Leq-tra" venəkət.

Çinar gazьnava bəgə-bəgə bəla bux.

— Mə zi zaңbu—tьştə.

Роқос fькьгь u got.—Nava wəda сьra vekəti zi vedьsə, ьdi ky ma wəki ja təтьгь veqəvə u fькьгь wəki çinara nəzəгьгь кьгьn. Əwi dьgotə зьне:—Əre, əre, nəzəгьгь кьгьn, əjнi nəzəгьгь кьгьn...

GURGEN MAHARI

ƏW DY ZYLAM BUN

Əw dy zylam bun, l̥ soqaqa məz̥nda,
Be kəs, be star, b̥ çarəkeva yndabuji,
Gava ky şəv d̥haṭ barane d̥rəşand;
D̥ rəx d̥ərie t̥z̥lda əw star d̥bun.

Bave wan hərdya zi palə bun,
Bave hərdya zi qəwat bun, b̥ zor,
Əwana d̥ mədana b̥n ərdda t̥r̥n
Le̥n̥k̥şərəfxana „Pirhəvoka zer“ b̥r̥n.

U əwana bazare d̥əpakda bunə sewi,
Qiz̥k̥, ky əve we sut bun,
Kur̥k̥, ky pore wi cur bun;
Z̥ wi hali zi, əw r̥ş̥kr̥şi bun.

U əw dy sewi bun, b̥ jək hali,
Roke rasti həv hat̥n; əw beçari
Qiz̥ke qal̥k̥ d̥koşt, gədə nane h̥şk,
Qiz̥ke qal̥k̥ drez k̥re-Han ty zi b̥koz.

Əw bun r̥z̥mam, həvale həlal,
Bona h̥nə həsty, jan zi qal̥k̥,
Ky loqə nan dit̥n, qiz̥ke stra—
Gədə gyh dae u əw zi kənja.

2.

U b̄nar dabrio, roze paize hat̄n,
 Palase wan k̄ovn p̄zyñi, z̄b hal k̄ət,
 Ma pine paş̄n z̄b h̄əv dr̄jaj̄
 Baş̄əwal bun u h̄əj d̄yḡerjan.

Əw we run̄şt̄ynə, l̄b b̄ər sur̄ək̄e;
 Ḡənd u gemar h̄ərdu v̄ədykol̄n,
 Q̄ize t̄yşt̄ n̄ədit ky h̄yldə, b̄xyə
 Ḡədə b̄b d̄ərd ky! c̄eri d̄ykane d̄ykə.

U əw h̄ərdu z̄ylam ysa zi man,
 Bae eṽare sar u s̄v̄yk fikja,
 Q̄əṽəw̄l p̄eñç çar c̄erk̄y, leda, cu
 O ro z̄b p̄yşt̄ mala, əw zi b̄ərzer bu.

Bu evar; tari-taristan,
 Əwe b̄b xȳəra bae sar an̄i,
 U l̄b h̄ərdəra baran zi bari,
 Əwe ş̄əve; ş̄əv̄ərəşa tari.

U h̄yş̄jar man l̄b b̄ər q̄əzjae,
 Ḡədə z̄b m̄yl ḡirt, k̄ətə p̄eş̄je
 — Z̄ylam bun əw, be ç̄i, be star,
 L̄b b̄ər ş̄əv̄ərəşe u ḡyrina əwran..

3.

Ş̄əva zyilm hat, bazar t̄əv n̄yxamt,
 H̄əla hur-hur barane d̄yṽəş̄and,
 D̄ərge r̄yzi disa bu star
 Z̄b bo h̄ərduje t̄əzi u baş̄əwal.

Əw q̄ənc̄yl̄n̄ h̄əvdy-d̄yha k̄ip u k̄ip,
 U r̄yçaf̄ək saro-ḡərm̄o l̄b ḡədə hat,
 Q̄izke be h̄yş̄ t̄yşt̄ək n̄v̄ant,
 Ḡədə t̄yzi bu b̄b xȳəşt̄yn̄ək har..

U ɫ xʉə hɫsja sɔv le gərm bunə,
U pe hɫsja tɫstək dɫkə kytin;
Bin dɫkyta, xʉə dɫkɫrə sɫrçsɫk,
Dəng xʉşina barane wi tɫre dur dɫhat...
Sɫbətɫre he xʉnəv dɫbarɫ,
Gava ky əw dərɫstɫn zɫ bɫn dərɫ—
— Əw dy həval bun, həvale həlai
Jək xəɫqɫ, je dɫne bɫéçɫ.
Əw dy zɫlam bun, soqaqa məzɫnda,
Be kəs, be star, bɫ çarəkeva yndabuji,
Gava ky şəv dɫhat, barane dɫrəşand
Dɫ rəx dərge rɫzida əw star dɫbun.

У. ТOTOVENTIS

MERXASE ROZE

Lao-Noje pьcuk gyhdari ь gьll gotьne bave xyэ u hөvaled wl dьkьr. Эwana sөr gьllki gөrm bubun u зь we zi бь hөvra kөtbunө һүçөte.

Bave Lao-No kyrra gotbu, wөki male nөsөkьnө, hөrө dөrva u төvi zared hөval hogьre xyэ тьzullje бькө, былизө. Bave Lao-No u paled hөvaled wl we төqmine bun, ky hyndyrda xeni wana ty kөs tьnө u зь we zi wana бь hөvra дьha вөкь-ri u быьнд хөбөр дьдан. Le ty wөrө we эçebe, Lao-No gyr-ra bave nөkьr bu, nөcubu dөrva, xyэ кьңçөki тарда вөдьzi bu u һьş u аqьle wl ь gьll-gotьne bave u hөvaled wl bun.

Hөvaled bave Lao-No paled Cinьstane bun; эwana дь hyndyr wөlate xyөda nava мөдөne қомьrда дьхөбыin. Mөдөн эi je inglisa bun.

Lao-Noje pьcuki zehati gөlөk-gөlөk çara кytana bave xyэ u ysa zi кytana paled hөvaled wl бь дөsti мөзьned мөдөne dltbu, le diar bubu u дь xyөda дькөwгьri. Wan çaxa bave Lao-No eer u zefi, u пьfьri wan inglise кətxyr u wөşl дь-кьr. Nө һөma зь sөbөbja wan inglisa bu, ky xуşk u bred wl һөwçөji һөbө быьнçe кəllaji bun.

Lao-No зь inglisa gөlөki дьrөvja, le gava ky дьqөwmi эw һөv дьqөşьhin, эwi дьrane xyэ дьcльkand u ledьda бь re-ja xyөd дьcu.

We dæme zi dlsa xəbərdana bave wi u həvaled bave wi dərəqa wan Inglisada bu. Əwana dərəq xəbathəştyneda xəbərdədan; əw pelek bu, bave Lao-Ho nədscu sər xəbate, bə wira təvəjl həval u hogbred wl zi dəst zə xəbata zavode kəşəndbun, şxyi sər həvda həştibun.

Həta wi caxi Lao-Ho nəzan bu dərəq xəbathəştyneda u təne we dæme zə xəbərdana məryve runəsti, təzə fəlm kər. Fyrr şa bu, çije xyəda rəqəsl, ky cawa merxasia pala həjə, xəbata inglisa sər həvda həştynə u mənəte zə wan nəkşinən.

Pələ gələki bədhalbun, ləvə bəryncə kələndi zi wan həs-rət bu. Lao-Ho emanəki əşqa xyə ynda kər; bave wi u həvaled bave wi dərəqa şerr u zandarmada bə həvra dəgotən, le gava gylje raşyn zi səh kər, dlsa əşq le pəjda bu, edən bu. bə gotəna pala bəjraqa sor, cawa ky nişana şer, we zə mala wana dərkəta, ky pələ bə binən u bə həvra dərən peşja dəz-mənə har şərr bəkn.

Pala dəgot: ki sərə xyəjə, əwe bəjraqa sor bəynd bəkə, le we ləze gəşkə kərt bun, həmu zi xyəjl zar u malbun...

Lao-Ho gava ky əv jək bəhist, əçebmaji ma, əw sər we təqmine bu, ky zə səkəndəna bəjraqa sor hesatər dare dənədə ty təşt tynə.

Bə fəkyra wl ty təşte cətən tynə u həla zədə, əw lə wan pale məzən dəkənja, ky we dæme ysa məlul runəştibun. Emanəki dyle wl avit, əvəd wi zə həv qələşin u dəst-dəst bire hat əw bəjraqa sor, jaky mala wanda vəşarti bu. Əw bəjraq gyan nin bu, hərkesi zi dəkar bu zə çl hylə—danja tşfalək zi we dəkarə bəbə u binə, le gəio səbəb cə? wana ysa bə həvra xəbərdədan? gyl dərəq gyanljeda ninbu...

Pələ dəha gərm bun: Lao-Ho zi təştəki təzə fəmkər, wəki ki ky bəjraqe çara əwlən hylbrə u sər xeni bəçkinə, we zə dəst zandarma be kuştən. Nava wan palada nişkeva xyəst-tənək gymryh peşda hat, ve çare zi hər jəkl bə xyə dəxyəst

бэјраге бьба u дацькинэ, le paleд һэвал пэдьһыштын, һэйфа wan
ль һэвал u кылфете һэвал дьһатын.

Bave Lao-Ho хуэст тьштэки bezэ, Lao-Ho дьһа nezikl wan
bu. Bave wi бь һэмди хуэ, дьран, le бь мәрданэ дөст бь дь-
лже хуэ кьр, got: Gäll branо, әw сьхyle тьнэ, әze бь хуэ бэј-
раге дацькиньт, бэјрага mala тьн, дәрәк бь дәсти malxue
male, ль сәр хени be дацькандьн.

Pala gotьна wi zi qәbul nekьгьн, le әwi disa дәст бь хә-
бәрдана хуэ кьр:

— Hәvalno, әz һivi дькьм, lьzne бьдьн, тьн мәрәтә
дьли gotьне сьньфа хуэ blnim seri, бьқәдиньт. Bьһельн, әz ja
хуэ заньт.

Lao-Ho хуэст бькә qirin, le disa хуэ гьрт, сәр һәмде
хуәда hat.

Dәрва niškeva bu һәвар u gazi. Bave Lao-Ho бәр бь
derl lәzand, һәваled wi zi banzdan jale pәnçәra pьcuk u tari
u һәма we dәme bave Lao-Ho зьвьри, hatә һyndyr u got:

— Zandarma һәр дәр гьртјә; тьзи тақа pala bunә.

Palәkl дьн we сәһәте бь ләz got: Gәрәке бэјраге даць-
киньн!

Dәqә zer bu, çlje merxasije bu.

Bave Lao-Ho got: Gәрәке бьлнд кьн u cu бәр бь çlje
бэјраге. Bэјraq ль we пәdit, çinә majin ньһerl, disa пәdit u
пәdit.

Bэјraq ль we тьнә bu. WI saxl bave Lao-Ho зь һerse
got:

— Қәңе бэјraq? ke бэјрага vra һьлдәјә, әре? Palә көrr-
bun u we gәve көrrin зь көвьр дьһат, зь wan нәһат.

Dәnge qircina тьһнга дьһа gymryh дьбу. Dәрва pale сь-
хьлһышtl u zandarma бь тәр u çәбрьханә бь һәвра сәр дькьгьн.

Bave Lao-Ho got: Palә be nişandajna мә сәр дькьн, бь
sәrl хуә. Hәvalno, wә пәһәql нәһышт мә wәxteda бэјraq дәр-

хьста, ле диса тьштәки пакә, мәгьв дьбе жәк ль сәркаріје пала дькә, пала зор данә жандарма. Дә зу бькьп, әм һәрьп, çije şer.

Гьşk zi зь çije хуә rabun. Le we qase ньškeva дәре ма-
ле, зь пера вәбу и дежа Lao-Но бь һесьр-гьрива һындьр кәт;
һәмеzedә Lao-Но бу.

Зь анија Lao-Но хуна сор дьһат, ле бь дәста бәјрақа сор
гьртбу.

Әw he сақбу.

Bave wi дәмера һәр тьшт фәмкьр и кьрре әfat дәст-дәст
зь дәст дежа wi гьрт, һь да сәр дәсте хуә и бьрина wi ramusa,
gqt: Lao-Но lawo, сәве мьп корьпн сәба тә, ty сьра ysa буји
и çi бь çi дәнг ле һатә бьрин.

Merxase рьсук zi диса çaba баве хуә да: Мьп готьна
тәкьр, бәјрақ бьр и дьхуәст дацькиньт, ле дьзтмьна пәһьшт
и сәвед хуә һәта-һәтаје гьрт...

Bave wi диса и диса анија мерхәсе роze ramusa, диса да
сәр дәсте дежа wiје рәбәп и бь leve хун тәви һәвалед хуә,
silьһ дь destda ләзандьпн бәр бь қуца şer...

GEOJAM SARJAN

BALLAD, DƏRƏQA ERMƏNISTANA ŞEWRE

1.

Bəra bə həzara rəngin bəbə
Ve səbe,

Bəra bə həzara dəfe xitəp
Ve səbe,

Leja şəwqe, əjd ronajı;
Ja əşqe,
Bəra bə həzara grmin bəbə,
Ve səbe.

Əw ke anjə?
Əv zblame dəh salı,
Şanəşinə cəv bə crus
Əv zblame dəh salı,
Pore kyrişk bəljı;
Tari, kərjə ronajı
Dəled şkəsti qəncəkri
Əv zblame dəh salı.

Bəzn u bala wıjə;
Nola dare gylıajı,
Tərı u dıtna wıjə;
Mına roa şəmali,
Rənge pore wıjə,

Gyrze a! pənçajl,
Lь sər cəve wı şəmdan
Əzman bь xuə xujani.
Bəra bь həzara rəngin bьbə
Ve sьbe.
Bəra bь həzara dəfe xıncı
Ve sьbe,

2.

Mə qəwat u ymьr dəje;
Bь xun, bь xudane,
U nav dəşte xalı
U lь rəx səle həsni,
Mə şərə altkьrne bьrjə
Peşja hər, hər cətənjə,
U tьme mə anjə rae
Dьzтьң lь hər dəra,
Mə zь kəvre tufe cekrne
Avajl—bь rьkne qəwin,
Minani tamare xune
Mə çəw həvbьrnə,
Paşe dьl-hьnav:
Stansle elektrike,
Ky dьşxуlьң nьha
Lь hər zəvi u mala.
U bь tae sьfri
Mə çı u war surkri,
Şəmdan daninə anine
Cawa ky cəve ditьne,
Ky dьşxуlьң nav dьne,
Lь sər-səre dьşk stuna,
Əw dьşk hatьnə cekrne.

Cawa ky dyle mǝrǝva.
Zavoded gigant
Mina peşke je qanç,
Bin stǝndǝna waņa
Mǝ kǝrǝnǝ hǝr gav,
U ǝw gymryh bunǝ:
U ǝw bǝrǝnd bunǝ
U bǝ mǝra gǝr bunǝ
Dǝ bǝn rǝnçǝe sor-al.
Hǝr bǝhara u gylana,
Zǝ zǝvie gǝnǝme xyǝ,
Zǝ rǝnçar u gyle tǝzǝ,
Mǝ le wǝrkǝrǝn kǝrǝ,
Mǝ le xyǝjlkǝrǝn kǝrǝ
No:la zor şera
U nav ǝ we daninǝ
Ermǝnistana Şewra.

3

Ty bǝ şǝr u ymre mǝ;
Bǝ xuna sor gǝrbuji,
Bǝ şǝr u xirǝta mǝ
Ty gǝr buji—zorbuji,
Ermǝnistana Şewra
Ermǝnistana Şewra
ǝv ro bǝra şǝhad bǝ
Bǝ qǝwata mǝ rǝbuji,
Şǝwqa sǝbe gyrr, ky vǝbǝ,
Sekǝrǝn u altǝkǝrǝn hǝbǝ,
Ky ǝ bǝr sǝlsǝtǝte xyǝ
ǝm bǝ şǝrmi nǝmlǝn
Ky hǝr bǝrǝki cekri
Bǝkǝnǝn bǝ waņa

Ky ty şəwq şəmdan bəbi
Ermənistana Şewran!
Bəra bə həzara tənğin bəbə
Ve səbe,
Bəra bə həzara dəfe xipən
Ve səbe,
Leja şəwqe, əjd ronaji,
Ja əşqe,
Bəra bə həzara grmın bəbə.
Ve səbe.

ՄԿՔԵՏԻՑ ԱՐՄԵՆ

ՀԻԵԸԹ

Տօրիկ ճօրօգօ սօգօգօ * Րսմմի

Տօգօգօ Րսմմի գօլօկի ճրօզօ; ճիկօնօ յօլօ Գօտօրր—ճօլօ.
Նօնօ յօ տօգօճօ սօգօգօ յօրօ ծօշ յօ Րսմմիյօ: Մօ սօգօգօճօ
տօկ-տուկ մօլօճ ծի կօնիւր ճօկիւրի ս յօնօ յի օնօյօճ ճիգօտօնի ծիտօր
ճիւիւն.

Տօգօգօ Րսմմի յի կիւճօկօ մօրկօզօնի ծի յրօկօ տօնց ճիճօ
ճիւիւն ս տօ հօտօ յրիցօ տօր Գօտօրր—ճօլօ. Յի յօ հիւնճօ յի սօգօ-
գօկ ճիւն ճօտ յօ ճիւիւն, օնօ յի ճիւճօ հօյլօ ճիկի ծիւիւնճի, կի յօ-
րօ ճիլօ ճօնօ ճիւիւն. Տօր մի ծիւիւնճիլի յօն ս մօնօճ յօշիւն, յօ
լօ յի յօնօնօ յօճօտօր յի մօլ տիւնօնօ ս յօրրօ ծօշօր կիտօ ճիւիւն.

Տօգօգօ Րսմմի յօկօ տօնցօ, օգօր փօտօնօկ յի յօճօ ծօլօ, յօ
կի յօյօյօ ճօրօկօ յիւն յի ճիւիւն ծիւիւն, կի յրօ ծիճօ փօտօնօ.

Տօլօճ սօգօգօ Րսմմի ճիսօ գօլօկի կօմօրիւն. Րօւմի կօ-
րօ յիւնցօկի յիւն ծիճօ տօր, յօկ յօ հօրօ.

Ճիլօ-ճիլօ ճօրցօ ս մօլօճ յիսօ տօ ճիւճօշիւն, կի մօրիւն ծի
ճօրիկօնօնօ օճօմօյի ճիւնիւն, ճօշ ճիւնիւն, յիւնօնօ ճօնօնօ հօրօ
հիւնճիւր. ճօրցօճ մի ճօլօնի հիւնճիկ ճիւն, օնօնօնօ գօլօկի յիւն-
իւն, մօրիւն յիկօրօնօ տօրօ յիւն տօճօ ծիւնճի ծիկօ.

ճիւիւն ճիսօ յիսօ.

---

* Րսմմի սօգօգօկ Րօնօնօյօ

Mərvən zənə, ky əw dərgə u diwar bə dəsti zaryə hatəne sekryn: minani holked baqvananyn. Gava ky mərvən avajiki bə kəvyr jan zi je dyqatani dəqəsədyn: həndək dəminə ty wana kock u sərə hesab bəki. „Zəngəzənga“ dərgəki bə həsən cənd çara hat, çar dən kərə zəngəzəng. We dəme qəratuki mərvə je we kuce bər pəncərəke diar bu.

Zə hyndyr dəng hat:

— Əw kijə...?

— Əmən.

Hyndyrda bu pəstə-pəst:—Osnan hat.

Ləzəki şunda dəri vəbu u Osman bə dy se mərvə dən-va hyndyrr kətn.

Dəri disa hatə dadane.

Zə səbəbja hatəna wan, Zybedə əceb mə. Əwe kətebe xyə bərəvi sər həv kəryn u danin alikidən. We şəve sə şəxyle Osman həbu? Sər ədətə bərə he wira aqa dəgotyn: cənd həb zi je dyru bə wira bun.

Dja Zybedaje neziki kəcka xyə bu u gote: Surətə xyə xəlikə.

Gotəna de Zybejdaje gələki cətn hat:—Səra, disa çarşəv hatə orte?

Dajke le vəgərand:—Kəcə, nə əz bə tərəmə, səbəb sə gyhdarja mən naki?

Le Zybejdaje gyhdari le nəkər u bərbə mevəna cu; əwana zi kələka bəve runəştəbun u məşhət dəkəryn.

Osman bəve Zybejdaje pərs kər:—Qə hal—kəfe tə cənə?
Əwi zi çabdaje:—Də əm se dəkəni İdi, bə zənde xyə nişan kər ky diwer cawə datinə.

— Ty qə cawani?

Osman bəşəvə hat:—Əz zi datinəm, nişan kər ky cawə pərti lə sər tərəkə qatli sər həv dəkəni.

Həvələd Osman kənjən.

Lázəki şunda Osman dəst b̄ plana x̄yə k̄r, dərəqa kooperativada axaft, ky cawa „mala xəlqə x̄rab d̄k̄n“ u got k̄ v̄ hene t̄əne m̄ərv̄e minani wi x̄yrt t̄əjamiş d̄d̄n u zəngin zi d̄b̄n. D̄ s̄rja əw̄n, Zybejidaje ty sero d̄əro z̄ d̄ərn̄-x̄st... N̄zanbu ḡlje wana dərəqa c̄dan̄... Şaş ma bu, ky peşəkzan Həsən u t̄yçar Osman ysa x̄yəş x̄yəş m̄əsl̄h̄ət d̄k̄-ryn... T̄ştək b̄n wanda həbu...

O h̄n̄əki şunda, gava ky Osman dərəqa zəwəçə u dərəq „k̄cked“ n̄ha axaft; Zybejidaje h̄ərt̄şt f̄m̄ k̄r. Əw cu çəm dajke u kaşl̄ aliki d̄n k̄r.

— Əv c̄ ojn̄ bu, wə ani s̄əre m̄n̄...

De k̄rə x̄m̄ə-x̄m̄. Le paşə got: Əz ḡyn̄ək̄arnīn̄m, s̄ə-ri bave, ḡyne m̄n̄ t̄n̄ə.

M̄ərv̄əki Osman got: Çamerəki başə, d̄əwl̄əmənt. U z̄ we şunda c̄əve Zybejidaje mezə k̄r, m̄ərv̄ d̄yḡot we h̄ivje bun, c̄ka Zybejida we c̄ bezə jan zi we x̄yə cawa b̄ğ̄r̄ə. Zybejidaje zi b̄ hers got:

— E, he,... c̄ra z̄əmane N̄ədr̄ şah̄ə u p̄era-p̄era k̄ərr̄ bu, h̄ivja çaba wan ma.

H̄n̄əki şunda Həsən gazi Zybejidaje k̄r:

— Zybejida w̄əə vra!

Zybejida b̄ m̄ərdan̄ə nezik bu.

— S̄əlame b̄d̄ə, Osman.

Zybejidə b̄şəv̄ə hat.

— C̄ ş̄x̄yle m̄n̄ b̄ wi həj̄ə?...

Bave w̄əki pak zanbu dərəqa x̄əjs̄əte q̄lza x̄yə „ru v̄ək̄-ri“, le d̄lsa m̄ət̄əl ma.

Le əw k̄r̄na q̄ize Osman ḡəl̄əki x̄yəş hat. Əw b̄ x̄yə-x̄yə f̄k̄ri:— Ağ̄re k̄ylej̄ə, h̄url—p̄ərij̄ə, wi t̄re idi Zybejida ja n̄əfsa çane wij̄ə.

Osman b̄şəv̄əhat u gotə Zybejidaje:

— Cawan̄ə, mevan̄a q̄əbulnaki?

Zybejidaje got:

— Mal ja mьn ninə, mal ja bəve mьnə, ty mevane wiji, idi hun zь mьn сь dьxyəzьn, ty mevane bave mьni u duri wan su.

Ѕьк u җайлҗ кəтьн dьle Osman. Əҗqa wi vəтьги u xofe əw həzand. Dьbək бь rastije җьхул хьrab бьбə?...

Bave we бь hers got:—Zybejida?

Zybejida җar dьn nezik bu.

—Ty zani Osman aҗa bona сь hatjə?

—Хег, ньзаньм.

—Hatjə, тə бьstinə.

—Ке... wə зь mьn pьrsjə... əze сьга бьstиньм...

Həsən бь hers qiza хуə mezə кьг, paҗe drane хуə сирьkand, hersa хуə-хуə гьрт, бəг хуəда тьштək axaft u бььнд got:

—Tuje бьstini...

—Nastиньм, əze həгьм komita зьна, nastиньм.

Bave dəma ky nave komita зьна сəh кьг, idi хуə пəгьрт, кəла wi rabu:

—Tuje сь бьки? Tuje həri komita зьна? Komita зьна we nan бьдə тə?

Zybejida хуə kəri dərbazкьг.

Həsən җar dьn gərm bu:

—Тə хуəј nakьм, тə fəm кьг, qiza сəјbsana (duri de u bava), тə хуəј nakьм, tye сь бьки, ty mьn пə lazьmi.

Ty qiza гьһиштji, wəгə җьхул бь җirnajl кьта бькьн. Gьr-ra bave хуə бькə, hersa хуə dajnə...

Zubejidaje ve җare idi, зь herse хуə ynda кьг, сəг u сь-əte Osman mezə кьг, je dьn zi пьheri u бь dəngəki meranə got:

—Wəki hun бьтьгьм zi, əz nastиньм. Bave wəki dь-xast бь təhəрəki qize бьдə kərkьгьne, hersa хуə-хуə гьрт u hedika got:

—Зь mala mьn бьсəһmə...

Zybedæ got:—Ve sähate u tәмәzi gьreda, cu dävra. De xast, hәрә pәj, le mere we zerä got:—Ru mäde... Вь lыnge хуә cu, бь lыnge хуә we be zl.

Osman u ysa zi hävaled wi ruje häv ньherin, pyreuje хуә кьгьп.

Hәla bave Zybedæ zi kәtә nav şьk u şajışa, ky dьbә бь rastije, qizьk vәnәgәrә.

Zybdæ дәri vәкьr u dәrkәtә dәрva. Wedәrә, nav күceda әw gәlәki fьkьri.

— Сь бькьт..., ve şәve kyda hәрьт...?

Әwe xast peşda бьльvә, le ль бәр дәri bu rьsas. Le wәxte jale дьп meзә кьr, dit ky cawa dy mәрьv бь mәlәkira tenә mala wana. Дьбәк sәba Osman ten?

Osman wәdәki kьnda gәrәke şьхyle хуә кьта бькьrә u mәllә дь wәxte хуәda дьhat.

Dy mәрьv бь mәllәva hatьп u wәxte бь derira hyndyr kәтьп; Zybedә zi çije хуә lьpьl u lәz-lәz зь we durkәt.

— Le kyda hәрьт...?

Zybedæ gymana хуә dasәr qәwata pia: бьrә бьбьп, klall дьхуәзьп.

Әw be hәmdi хуә peşda дьcu u дьfькьri: сьbe we hәрә komita зьна, we bezә, paşe зь sәdьrtja зьпа we hәрьп mal, we bave wera bezьп, ky hәqe wi tьnә qize зь mäl бьqәwri-nә u we disa be mala bave хуә.

Le mal бәр еәve we rәş дьbu.

— Kyda hәрә... Nә hәta сьbe zi, stara we tьnә bu.

Hәрә çәм qize hävaled хуә. Le nә de u bave wana hә-nә u дьbә әwana qiza зь mal qәwrandi qә çi nәкьrana.

Hәma we evare hәр tьşt tәv hәv bubu. Зь mәktәbe dәr-kәt; Ahmәd tьnә bu, cu klube—bәр хуә kәt.

Malda; әva sәрhatja sosrәt.

Gәlo ki дь дьпjajeda dәрәqa weda дьfьkrә u we bawәrә?

Ki we həbu...

Əw bə xyə gəlo tənə ninə!

Klup hatə bira we, sədırtija zəna, paşə Ahməd.

Əwe Ahməd bir anı.

Gəlo Ahməd bə dələki əşq we Zybedə hılına...

Zybedə sərioeki bu, nə dəxüst nive şəve hərə dəre hək-
kərljje xyə bəkyətə.

Sawəke əwe gərt, gəçifi, le əw gəçaf nə ja tərse bu.

Zybedə fəkyri

— We bəbə mərv...

— Əze wi bəkyəm mərv, nə, əz zə wi xyənditərym u
zəpym xəbəre dənjae.

Əze ali wi bəkyəm.

Minani baje brusəkəke cənd şəkyi bər cəve wera dərbaz
bun.

Əva əw bə xyə, sər sing u bəre Ahməd u wira təştəke
gənd dəbe, dəreəda dəha umərəki bəşda gəli dəkə.

Aha Ahməd hin dəkə, ky sawa bəkyən, wəki zə pənçərə
toz u xyəbar nəje hyndyr u malda pirhəvok bitər nə bən.

Əw sər wan fəkyra bu, u fəlm kər, ky bə raste zi, zə
peşbəri we əw bə xyə te, Ahməd bu.

Zybedə nezik bu u əwe tərə ky Ahməd zi neziki wi
dəbə.

— Zybedə..?

— Ahməd, Ahməd tyji...?

— Əzym, Zybedə, Ve şəve kyda? Zybedə kərrbubu, də-
qəke əw də wi hallda səkyni; mərv dəgot dəreəq təştəkida də-
fəkyrə.

Ahməd zi kərr bubu.

Paşə Zybedəje dəste xyə bə mərdənə həzand, dəste Ah-
məd gərt u bər bə rija male kər.

— Əm həryn!

— Kyda, Zybedə!

— Əm həryn mal... bər bə əmərə təzə.

V. NORENTS

ЛАЅКА ХУЅКА МЪН

Хәм-хijале нәқәңс, нәрак һәнә,
Біраніне рәш, је нә готьде
Нахвәзи, ле— сь бьки,—
Мәрьви idl, біра тә ten.

. . . . .

Натә mala мә әw Наро,
Ку хушка мьн бьхвәзә,
Хуһа мьнә силә— қәрқаш:
Danzdәh salı pe дькьр.

Dәste we гьрт. Dәwat кьр,
Әwl хушка мьн mal бьр,
Zanije şin u гьри кьр,
„Jaziје һәр тьшт бәtal кьр“.

Dy çara şunda hat,
Got бьрина дьле хвә,
Қәт сәр әрде u гьрja,
Le баве мьн, gyh нәda...

Нәр қәwmandьн кәсә бу,
Dısa зьвьри be gyman,

Хуна мьнә зарга тьфал
Зь we roze су... пәһат.

Мьн сарәке зи әw дит,
Ласка we бь хун бу,
Джа мьн ь сәг ласка we
Дькәwдьри, дькәлл...

. . . . .

U һәргав һәјште адаре,
Wәxte roz әјда зьне,
Хәдәра мьн ну дьбә,
Дьле мьни бьрин кyi бьбә.

Нәј wаx, заңьм хушк тьнә,
Le бәјрақа зьне ky һәјә,
Мьн тьре ласка weјә,
Зь хуна we рәng аl бујә.

ARAZI

DƏW

Səbə vədəbu, Sukisa həma we dəme zə dənge rəqina dəri hışjar bu. Əw pera-pera zə çije xyə rabu u bəşkoşke xyə pəvxişt, pexas neziki deri bu—pərs kər:

— Kija?

Zə al dəne dəngək hate: Əzım. Jervand.

Sukias got:—Hənəki səbər bəkə, ve səhəte əze bem' u bərbə təxta cu, bə ləz-ləz dəst bə wərgərtna kənça kər. We dəme zəna wi, dəre dəst-dəst avitə sər xyə, çı nıvın bərəvi sər həv kər, hər dy zare xyə zi zə çı ranəkər.

Sukias dəri vəkər, je təzə həti səbərə şewra günd bu.

Əwi bə dəngəki ysa, mərəv dəgot xəwa wi te, got.

— Səba wə bə xer, bəbaxşinə, wəxtəki xərab hatım le şxyıl ty dızani.

— Ty fəkara məkə, həvale Jervand, kərəmkə, runi, şxyile mə fərzə, wəxtə pəpərsə.

— Mən şəv bəhist, ky ty hatı, ty cəra dərəngi kəti?

— Də ida əz cə bezım, ty zani idi, şxyile bazərə dıci bal səbər, dışinə çəm şxyilkər, əw zi nək həsabdar, aqrje zi ysa dıbə, ky səbe gərəke həri: bə vi təhəri zə səbəbjə bjurokratəki—dy bjurokrati şxyıl gələk çara şunda dəkəvə, nıvisara kaqəzəki dıbə cirokəkə pıre.

— Ньһа ты ые бeзә, гәңьм у трактор тен, жан на?

— Зуыҕке ые вәрекьн; тьн хәбәра җам һыдајә, ку сь-
ја әwlьн бьдьн мә.

— Ле әв дәст нәда... җьхыл ыса бубу, ку мә һата рога
Iроin әсә гәреке бьстәнда: зь бона мә розәк зI гәләк тьштә....

Suқlas бь awaki нәрәһәт рьтси:

— Сьга, сь гәwmijә?

— Дәста кулака диса дәст бь правакасла кьрјә...

— Диса дәст пе бу...

— Әре рәј сужина тәра әwana диса зь җIје хуә ләқIан: дь-
gotьн ку гьва зь һәдусәде фарман һатјә, wәkl kolxoza бәла
бькьн, ле Idare нәһје нахуәзьн бәла бькьн. Got bun, ты кәс
nan у тохьм настIнә, кI бь ақыл бә, ые сара сәре хуә бьбIнә
у ые зу зь kolxoze дәре...

Le wә нькар бу реҗја wana бьдьрта.

— Кьгьна wana гәләк дьзIкава бубу, ле ја сәгә әв нI-
нә, wana net данIбу plane сандьнабьһаре бьҗьһитIньн, бь ые
јәке зI сәр ые һIвIје bun, ку kolhoz ые бәла бә: awa кьр
bun:—се рога бәре Martine кулак гәзI сәнд һәба дькә, гьва
нав Iь зәре бькьн, гәзI сәнд kolhozvane мә
һәз һәзok зI кьр бу. Gava ку мәрьве мә рьг һьндькI сәр
хуәҗ дьбьн, дәста wana дәст бь гьIје хуә дькьн: дьбезьн,
hun сь rut у тәзI, тI у бьрси ые quмьстана kolhozeda манә,
дәрен, бәлI зьке wә җәт бә, wә нәбьһIстјә, ку зь Moskve фәр-
ман кьгьнә, kolxoza бәла бькьн. Мәрьвед мә зI дьбезьн, ку
әв фәрман һәла мәрра нәготьнә, әгәр әм дәрен, ые мә нас
бькьн, ые мәра безьн „әкс“... wana зI got бује—навә дәр-
кәтьне данәјньн сәр хуә, ле һәр јәк алIкIда һәгьн, гьва дьсьн
хәбәте... дәрәда нIнда зI архәјIн бьн, әме wә нав хуәда хуәј
бькьн—hun җәне готьне мә бIньн серI... Бь вI тәһәрI гьIје
хуә дькьн јәк, ку зь се рога җунда, јане Iро сьбе бәла бьбьн..

Sukias bь ёҗеbмаји сёве Јерванд меzе кьr, мәрьв дь-
got зь wi bawer нөдкьr. Зьна wi, һьнкi dur сәкьni бу, бь
saw u xof gyhdari ль wan дькьr, сәр we тәqmине бу, кь дь-
bәk qәzjak qәwьmi бә?

Бь дәngәki мьqimi got:

— Le wә сь ce дькьr?

— Dә әz бь зьхьlva хәнqи bum, wәxte мьн тьнә бу,
lawke мә zi навнiша kolxoze гьртьн, кь әwә һәрrьшт
кьта бу: ida наfькьrьн, кь һәла he сьqа тьшт гәрәке
benә rastкьrьне, кь зьхьl he seri. Mina kora katьbe yzәke zi
pәj тә leda cu bazer: ty rastl wi nәhati?

— Na xer, бәri сujine, мьн бьhist, wәki пәхьәшә, кәтjә
nava җi.

— Тьштәк zi ve ортә һәjә: әва Bareqame мәjлi пuc zi run
ль nane kulәka дьхә...

— Bareqam... wәj әz namusa wira сь bezьm.

— Әre, әz дьbem ty haz pe һәjи, сөве wi ль qiza Mar-
tin һәjә, дьben бәdәwә, һьm zi баве we пьrhьндьki тьшт вә-
зартьнә. Ньһа һәма ve pele bunә dost, сәр таса зәрәве зә-
wьҗjә, сь bezi дәрәqа хьәда дьbe, дьdә bawer кьrьне, дьва namә
mәrkәzera vәrekьrjә, zutyрке we мьн u тә бь qawinьн... le
pәrda wan һәmuja әwә, кь әw кәтjә бьн bandura пәpaka, зь
kolxoze дьхьәzә dәre, le wәki wi zu nasnәкьн u гьнәkar пә-
кьн, дьхьәzә дь һьндьrда-бьнva һәртьшtl ль һәv хә...

— Ль һәvхә?.. әw кijә, кь wi зьхьли binә seri, әw тәne
хьә дьkarә ль һәv хә, җәрәке дьһа әw зь fьrqe кәnar кьrьнә,
бь rәҗa u бь әrza disa һатә qәbulкьrьне, ньһа zi, sawa дь-
хьенә, сәre wi deшә, дьхьәzә бь җәрәкеwa wi бьqәwrinьн... do-
тьне тә rastьн?...

— Rast.

— Тә зь кә бьhistjә?

Зь Samike komsomol, мәрьв дьbe әwi сәrcәvә.

— Зь колхозване мѧ кѧ-кѧ бѧн бандура кулѧкѧданѧн?

— Самк нѧве хѧфт хѧба да, ле рѧстѧе гро ѧме запѧбѧн, сѧка кѧ алѧе ваѧѧ: дѧ тѧвѧ ѧјѧнѧ, иди, ве кѧ бѧн; ту дѧбѧни дѧнѧ...

— Ѣре... демѧк уѧа, дѧв тѧшкѧлкѧрѧнѧ у мѧгѧм хѧјѧ колхоѧа мѧ бѧтѧѧѧнѧ...

— Ѣре, лѧма мѧн гот, ку тѧштѧки дѧн хѧјѧ, рѧк дѧбу, вѧкѧ трѧктор у гѧнѧм тѧ бѧ хуѧѧ бѧнѧ: бѧ вѧн мѧјѧ струѧе вѧнѧ бѧшкѧнѧнѧ...

— Рѧстѧ, гѧнѧм ве дѧме шѧхуѧѧки мѧзѧн дѧкар бу бѧкѧ-рѧ: гунди бѧ хѧшѧѧѧ рѧг—хѧнѧки вѧдѧкѧшѧн, ле дѧсѧ дѧбѧм, вѧ гѧлѧк тѧшт бѧ хѧмѧ хѧштѧѧ... дѧ сѧ буѧѧ, ѧвѧнѧ рѧј сѧјѧнѧ мѧн сѧре хуѧ бѧнѧнѧ кѧрѧнѧ у дѧсѧ дѧст рѧкѧрѧнѧ, колхоѧе хуѧшѧнѧн.

— Нѧнѧ сѧ дѧбѧзи, хѧвал Сѧкѧѧ: ѧз дѧбѧм ѧм бѧ хѧв-рѧ хѧрѧн, вѧѧа гунд рѧсти колхозвѧне мѧ бѧ хѧм у хѧрѧѧ бѧн; ѧ ѧвѧнѧ, ѧме бѧзѧн бѧн, сѧка кѧ-кѧ кѧтѧнѧ бѧн бѧнѧнѧ ку-лѧкѧ, ѧ дѧдѧ зѧ—гѧвѧ ѧѧв бѧ мѧ кѧвѧн, ве хѧшѧ хуѧ бѧрѧ-вѧ сѧр хѧв бѧкѧн.

— Ѣв бу готнѧ тѧ, бѧ тѧѧмѧнѧ мѧн нѧ лѧзѧмѧ, рѧк дѧбѧ ѧм мѧрѧвѧки бѧшѧнѧн вѧдѧре.

— Хѧр, сѧјѧнѧ мѧ ѧдѧѧѧ: шѧхуѧ хѧмѧ дѧ сѧрѧдѧ гѧрѧке рѧст бѧкѧн; бѧсѧ, ку ѧв бѧбѧнѧ, вѧкѧ ѧм дѧрѧѧ фѧнде вѧн-дѧ запѧн, ѧве зѧ кѧрѧнѧ хуѧ дѧст бѧкѧшѧнѧн...

— Вѧрѧ бѧ, вѧрѧ готѧнѧ тѧ бѧ.

— Дѧ рѧбѧ, ѧм хѧрѧн, ѧнѧ нѧ ѧме дѧрѧнѧдѧ бѧкѧвѧнѧ.

У бѧ хѧвѧрѧ зѧ мѧл дѧрѧкѧтѧнѧ.

* * *

Tirenza тѧве, ку тѧзѧ дѧбу, лѧ ѧѧ у бѧнѧѧе дѧр—гундѧ дѧлѧст, кѧвѧш дѧбу рѧз ве гѧрѧм у хуѧш буѧѧ: дѧр бѧнѧтѧрѧ ѧѧ-ѧдѧ, бѧлѧкѧѧѧд бѧрѧѧ тѧк-тѧк хуѧ дѧкѧрѧнѧ; ѧвѧнѧ ро бѧ ро

dshəljan u rəşaji zь bo candьne zedə dьbu. Dərvə baje bь-
hare dьkьrə fikin u xuna isanət dьkəland bər bь xəbata colə:

Sukias u Jervand bь ləz dьsun kənare gund, zь қuca zu-
zu reja хуə dьgyhastьn, ky kolhozvan wan nəqəşinьn. Zь
durva Samvele komsomol wan dьneri: əwi şəv сь ky Jer-
vandra got bu, pəj we ida xəwe le pəjda nəbubu, u bərban-
ga sьbe hat bu rəx mala wan səkьni bu, ky bьbhe, сьka we
сь bьkьn. Gava ky Sukias u Jervand rəx riје şoşe səkьnin,
Samvel zi səkьni, хуə aliki dьnda mьna kьr.

Əw cənd dəqiqə şunda dərкət sərə kucəkə dьn, gəzi hə-
vale хуə kьr u cənd gьlja şunda-disa hatə çije хуə bərə.

Wəkə səhətəke səkьnandьne şunda, Sukias u Jervand, wəx-
e ky zь durva kolhozvan qəşrandьn, dьha neziki reja şoşe
bun, Samvel zi neziki şoşe bu u disa хуə vəşart, bь fəsal zь
çije хуə disa mezə kьr.

Wəxta kolhozvan nezik bun, Sukias bəşəvəhat:

— Əvə dəwa wan: dəvə zabu, za... həma mьşkək ani:
təv. həv penç həbьn.

Jervand got: Həla səbьr bьkə, dьbək disa ben u cu peş,
u səlam da je əwlьn. əwi got:—sьba tə bь xer, dьxəbьti wə-
ki bь hər aljava hesa bьbi.

Pəj həv kolhozvana dəj dane:— sər əva, sər səra, bь tə-
hərəkj təvi həv bun. Həmu zi sər we təqmində bun, ky peşja
wana gьrtьnə, wəki wana gьnəkar bьkьn.

— Oqr bə, awa kyda dьсьn?

Kəsi çab nədaje: gьşk kərr u lal səkьni bun, hivja
jəki bun ky xəbər bьdə. Le Madatə bəzьn bьlьnd dəst bь xə-
bərdaңe kьr:

— Də, həval Sukias, təva əjanə, kemasja nan dьkьşь-
nьn... dьсьn rençbərije.

— Le cawa buje, ky hun həmu gьhiştьnə həvdy?

— Əm gьhiştьnə həv, wəki kəməke bьdьn həvdy, jək zi
bь təvajl bьxəbьtьn...

— Хэбәре тә там зерһн, Madat, le сьра нав колхоза мә-
дә уса хәбәр нәди: әз дьбем, ку колхоза мә зи гәрәке ко-
мәке бьдһн, бь һәвга бьхәбьтһн...

Madat lalmәji bu, һьнәки кәrr бу, le хуәст зь wi һәли
дәре:

— Дә, һәвал Sukias, be nan sawa бьхәбьтһн?

Je дьн zi кәтһн nava хәбәрдәне:

— Kemasja nan һәjә, әм нькагһн сәбьр бькһн...

— Malda krtol nan тьнә, әме sawa сәбьр бькһн...

Sukias got: Hun nane хуә дьһелһн, дьсьн зь сije дьңе nan
тпһн, әвә фьхуле колхозе?

Madat disa хәбәрдә:

— Le wәki ve gave nan тьнә?

— Hun ньзанһн, ку әз cubum зь бо nan u тохьм, le
wәki уса бу, wә һәвалә Jervandra сьра нә gotбу? Әвә rek
wәга бьдһта...

Kolhozvana сәре хуә бәзгәр кьгһн, зь хәбәре Sukias фәrm
кьгһн. Jervand peşda hat.

— Le wәva әjanә, ку сандьна бьһәре сьбәтьре гәрәке
дәст ре бькһн, нә тьн wәга gotjә: qә фьхуле һа дьбә, һун
радьбһн, be gotһн re дькәвһн.

Kolhozvan кәrr bubu.

Le Bareqam, әв зь wi һәли дәрхьстһн, әв бь әгәбе дь-
һат, бь хәzure хуә Martinra u бь хасуја хуәга. Әwana дьсун
bазәг — ку зь кәса хуәга сьһез һьстпһн. Bareqam сәр gihe
runьşt бу, һьңге хуә бәзгәр кьг бу u qyrә-qyrә poz бьһнд дь-
хуенја — дь хуәда тьрş bubu, сьfәт le рьррьшә бу u сәре хуә
бьһнд дьрт бу.

Gava ку Jervand u Sukias dit, әwl һәр тьşt fәм кьг, ку
kolhozvan кәтһнә һәләки хьrab u бәре хуә gyһast jәle дьне,
дьва ку, әв бь wanra нә гьредәjә.

Sukias zera got:

— Həval Bareqam, mьnət dьkьm zь őrəbe rəja bьbi, ərə bь tərə xəbər bьdьm.

Őrəbe səkьni.

Bareqam bь dəngəki beřəwřə got:—Dьsьm bazer, řьxyle mьni ləz həjə, pьkarьm.

— Həval Bareqam, sawa ky sədre kolxoze, əz dьbem, ky ty bьsəkьni, jane na, ərə tə dizirtir həsab bьkьm.

Zь gotьra Sukias mьqimi—Bareqam xyə bərəvi sər həv kьr: əwi fətm kьr, ky əgər mьqabyl bьsəkьnə, řьxyle xьrab dьkarьn ze dərən, u hersa xyə xyəda vəmьrand, zь őrəbe rəja bu. Əw tьř-tьř nezikı kome bu u səkьni, bərə xyə əllki dьnda kьr. Əw bər xyə dьkət, zь bo xəzur zi bər xyə dьkət ysa zi ja xasuje, əw zi bər kolhozvana, ky bər wan tьme rəşьn dьda xyə.

Sukias zь xəzure Bareqamra got:—Hun dьkarьn hərьn, əwi zi őrəbe dabu səkьnandьn, hiьja wan bu.

Əgьləkьrьna Bareqam—kəfa kolhozvana řkənand. Əwana sər we təqmıne nin bun, wəki we bь wi təhəri Bareqame gьrra Sukias bьkə. Əwana sər we fьkьre bun, ky əw we bьhata dərbazbujə, pera zi kolhozvan.

Madař disa Sukiasra bь dəngəki məlul got:

— Le mə bərnadi... axьr əm zь bona nan dьsьn...

Je dьne zi gotьne...

— Bьhelьn, əm hərьn, sərəke bьbinьn...

— Kə we hesire mə xyəj bьkə...

Sukias bь dəste xyə niřan kьr, ky kərr bьn, gava ky hər kəs kərr bu, got:

— Həvalno, hun dərəda nında dьfьkьrьn, le gərəke tьř-təki zi pak zanbьn, ky əz zь wə zəftьr dьfьkьrьm, hun zanbьn, ky əz dərrəda we jəkeda cubum bazer, mьn őrzə dajə, gьll daņə; ky zь cəndroza řunda toxьm u traktor bьřinьn. Le hətə stəndьna wana əme sərəke bьkьn, le nьha hun bezьn—

wə sə kərjə? Hun kolxoze wəxtəki lapı çabdarda sər həvdy-
da d̄həl̄n, wəxte ky sand̄na b̄hare peşja mə sək̄njə Gəlo
wə əjan ninə, ky hun bunə şur u qəmə d̄ dəste d̄z̄m̄ne
kolhozeda u hun b̄ x̄yə-x̄yə kolxoza x̄yə h̄ld̄şin̄n. Əz sər
we t̄əq̄minemə, wəki hune pera-pera şaşja x̄yə f̄m̄ b̄k̄n u
hun b̄ x̄yə—hune çaba x̄yə b̄d̄n...

Sukias həla xəbəra x̄yə kyta nək̄r bu, wi saxi z̄ p̄se
d̄ne d̄nge dəfe hat. Z̄ ḡynd çerga komsomola u pionera
d̄hat—minani çerge əskərə sor. Samvele komsosol wəxta əw
dl̄n, z̄ çije x̄yə d̄rkət u cu b̄d̄h̄z̄ə wana. Hətə wi saxi
əw kət bu nava ş̄k u şaj̄şa; nəhesa bu, ky d̄bə həvaləd wi
d̄erəngi b̄k̄əv̄n u wi saxi „programa“ wi we b̄ş̄h̄tja.

Dənge dəfe d̄ha u d̄ha nezik d̄bu, həmu zi we d̄ne-
rin. Sukias be həmd̄i x̄yə k̄rr bu, coke wi r̄q̄s̄n, d̄le wi
mina we roza b̄ tav r̄q̄si. B̄ ş̄f̄te gyləşq̄ əwi u J̄ervand
çerged wan b̄ əşq̄ mezə d̄k̄r̄n, d̄erəq̄a hat̄na x̄yəda bl̄
k̄r̄n. Kolhozvana b̄re x̄yə alje wanda k̄rbun; b̄ ş̄rmi əw
mezə d̄k̄r̄n, mərv̄ d̄got ḡnəkarja wana d̄zikava b̄ d̄n-
ge dəfe carh̄l̄q̄ə we b̄la buja.

Gava ky çerged wan gih̄ştə we d̄re, sək̄ni, Samvel z̄
nav çerge d̄rkət u b̄ d̄ngəki şaj̄l got:

— Həval Sukias u həval J̄ervand, kollektiva komsomol u
pionere ḡynde mə z̄ irova q̄rar k̄rjə d̄erəçə sand̄na b̄ha-
reda arikarije b̄d̄ə kolhozvana u əm z̄ bo we p̄rse—haz̄-
r̄n: z̄ q̄wata mə, k̄are b̄b̄n̄n, cawa ky lajq̄l wə te...

We dəme d̄le Sukias b̄ şabuna d̄r̄q̄s̄i u l̄z̄əki n̄-
zan bu cawa dəst pe b̄k̄ə, əwi got:

— Həvaləd əziz, səlame d̄d̄m̄ q̄r̄are wəji p̄rr d̄lal:
h̄lbət əm b̄ q̄wata x̄yə zi ş̄x̄yl d̄kar̄n peşda b̄b̄n, le
arikaarja wə we q̄wated mə dy ta b̄k̄n. Həvalno, wə wəxtəki
ysada p̄rsa arikarije danijə, səxax ky kulake ḡynd disa mə-
r̄əm daninə, ky kolxoze t̄əvi həv b̄k̄n: əv cənd həvale peş-

Ja wə ʃəkʲɪnʲə, gɥhdarja vʲɪr u dərəwə wan kʲɪnʲə, dʲɥxʲəzʲɪn həmu zʲə vɛ gawɛ wəxtɛ sɑndʲɪnɑ bʲhɑrɛ—rʲhɪnɛ lʲ xəbata məxʲɪn. Əwana əw elementɛ həz-həzokʲɪn, jɛkɥ hələ dəst zʲə ɥmre kəvʲɪn bʲ tɛmami nəkʲʃandʲɪnə, əwana hələ hɛ pɛʃɑ dərd u kɥled bərə u həbuna arʲzi bərnədənə: əz nʲzɑnʲɪm, mʲɪn əv həval sər wəxtkʲɪrʲɪn jan ɲɑ, kɥ dɪsɑ vədərʲɪn sər xəbata xʲə, lɛ mʲɪn əjanə, gawɑ kɥ mʲɪn dange dɛfɑ wə bʲhɪst, əz bʲ ʃabunək gɥrr tʲɪzi bum u mʲɪn bʲ xʲəra got, pəj mə tɛn, bʲlʲnd dʲbʲɪn ʃɛrgɛd zʲlɑmɑ, zʲ wɛ zi tɥ sətɲɑji nʲkɑrʲɪn pɛʃjɑ mə tɛjamiʃ bʲdʲɪn... Həvalno, hun zɑnʲɪn, kɥ əz zʲ bazer hatʲmə, zʲ ʃɛrgɛ pɑlɑ, kɥ kolxozɑ wəda bʲxəbʲɪm... Pəj mʲɪn zɪ wɛ bɛn, lɛ wəxtəkɪ kʲɪndɑ, hune ʃunɑ mʲɪn u wɑnɑ bʲdʲɪrʲɪn, lɛ hʲlʲbət hun mɪɲɑni vɑn həvalɑ nɑbʲɪn: ʃɛrgɛd wə mʲɪtʲɪn bʲ mərdənə bɛ gʲlɪ gotʲɪn wɛ hər sətɲɑjɛ mʲɪqɑbʲlɪ soslʲɑlizmɛ altʲ bʲkʲɪn, u hunde həmu mərʲvɛ sʲst zi (həz həzok) bʲ xʲəra bʲbʲɪn: zʲ rozɑ irolʲɪn, bʲhɑrɛ hɑsɑb dʲkʲɪm vəkʲɪrɪ, əwɪ bʲ ʃɑʃɪ got, gərəkɛ bʲ gotɑ—»wəxtɛ sɑndʲɪnɛjə« hune bʲ kɔm kɔm hərʲɪn zəvʲjɛ mə nɛzɪk—zʲ bɔ sɛgɪlkʲɪrʲɪnɛ... dɪsɑ u dɪsɑ səlɑmɛ dʲdʲɪm qəwɑt u səhətɑ wə...

Бь дəngəkɪ ʃɛrgɑ ʃɑb dɑjɛ:

—Хуəʃ bə.. tʲɪm hɑzʲɪr, wɑnɑ sɑnd ʃɑrɑ wəkʲɪlɑnd.

Sukias dəst pɛkʲɪr:—Nʲhɑ wərə dʲbɛm, həvɑled kolxozvɑn, hun sʲ dʲbɛzʲɪn: hun dʲɥxʲəzʲɪn hərʲɪn, ʃɛrgɛd dʲzʲmʲɪnɛ mə sʲx bʲkʲɪn, jɑnɛ vədərʲɪn sər xəbata kolxoze.

Kolxozvɑn dɪsɑ kərr bubun, kərr u lɑl bubun, mərʲv dʲgot həbskʲɪrɪ bun. Jɛ pɑʃɪjɛ səkʲɪnɪ bu, əw zʲ wɪ hɑlɪ dərɥxʲɪstʲɪn, əwɪ tʲmɛ bʲ hɛrs u bʲ təhərəkɪ bɛ dʲl ɛrde dʲnʲrɪ, əwɪ got:—Həj gəlɪ xəlqno, hun sʲrɑ kərr bunə, əwɪ bərə xʲə bər bʲ ʃɛrgɛ kʲɪr, lɛ hun ɲɑbɪnʲɪn, əm xɑrɑndʲɪnə, kɥ zʲ hɑl bʲkəvʲɪn u dʲzʲmʲɪn pɑʃɛ bʲ dʲl u ʃədər ʃɑbʲbɛ: mərrɑ dʲgotʲɪn, kɥ zʲ Moskve fərman kʲɪrʲɪnə—kolxozɑ bələ bʲkʲɪn: əw fərman kɑ kədərəjɛ, hun dʲbɪnʲɪn dərəw kʲɪrʲɪnə.. lɛ nɑmʲsɑ wə wɛ

сь безə, ку әм ҫыхуҗ бьһельн, һәрьн и әв хорт и қиз бер ҫуна тә бьхәбьтн... на хер, әва јәка кьрн нинә: әм бәра хуә гәрәке бьгуһезьн, савва ку һатьнә, уса зи бьзвьрн, һәрн сәр хәбата хуә...

Һәмү зи дьдьлбун, ле зь ҫәрма ту кәси хәбәр нәдьда, Суқias диса ванра гот:

— Дә, һөвално, хәбара раҫьн дьбем, кi ку дьхуәзә бьра һәрә, кi ку пахуәзә бьра бе ҫәм тә...

Samvel niҫan кьр. Қома комсомол-пionера бь қәјде әскәр бәре хуә бәр бь гунда кьр и реҫда сун. Рәј вана колхозван бь ҫәрми рез бун. Вареқам бь сәтнәји реҫда дьсу, йнге wi тәрьв дьгот кәләтсә кьрнә, ле рәј дьҫка Суқias и Јervand бь Samvelra дьһатн.

Suқias гот: — Хорте дәләл, әва дәва зь ҫije дьне реҫда һат:

— Әре те, гуһе Samvel гәрәке бькьҫиньн, әва ҫьхуле wiнә, әwi дәвдоž тәҫкilkьрбу, әва ҫьхуле колхозвана нинә.

Samvel сәропе сороморо бу и бь awaki гот:

— Дә тьн зи зан бу, ку гәләке we һәрн... тьн дьхуәст ариқари бьда wә...

— Сь, ту дьфькьри гуре тә бьхун?... Ле тьштәки пакә, умре тәји дрез бә, дәва тә зәф ҫibu, зь ve јәке ҫунда, әвана ida рьрсе уса данајньн...

Disa дәнге дәфе һат: һәмү зи бь әҫқ мәҫјан, әве ҫерге дьһа дьле һамуја бь ҫәбуң бәр бь хәбата колхозе тьзикьр.

SOQOMON TARONTSI

BALLAD DƏREQA QƏLNEDA

Wəxte ky əz bərym kəle
Səbə safi bu.

Мьн le we dəre
Qəlyək həri dit.

— Qəlye, gəlo ki?
Ke ty bir kəri
U sər tə həştjə
Nəqtka xune?

— Oh, əz qəlyəm,
Ja həvale tə,
Ky pe mьn dəkşand
Bə dyl u rəze xyə.

— Xydane tə qəlyn!
Gəlo cawa bu?

— Təv wə şər dəkьr,
Bə zor u ina...

— Le, əw əi kət,
Ky tьm əfat bu,
Əz həştьm vьra—
Mьnra bьrinək ma.

Əm anin ləha,
Bərbaŋ bu, səbə,
Худане мьн дьхуəст
Qəlnə bəksinə.

Le səhətəke şunda —
Jək kətə hyndyr,
Əwi bə dylbrin
Got bə hənəki;

— Gəlo sawanə

Lawьke balşevik?
Kərəm kə tьtuncə
Bьkə qəlnə хуə...

U bər bə çeba
Əwi dəste хуə bьr,
Zь we tьştəki cьrusk
Dərxəst, nişan kьr...

U bu qьrcin;
Gylə agьr bu.
Худане мьн əfat
Lь ərde xwar bu...

U əw bьrəp:
Əz be худан;
Dəma we dəme
Mam tək, tənə.

. . . . .
— Xer, ty tənə nini,
Qəlnə mьnə həri,
Ty hədьrə həvələ mьn
Zor u merxasi.

Әте зь кәле дәрен;
Ньм ту, ньм зі әз;
Сәьркә, ро ава дьбә,
Зь рәңсәре әве вар бә.

Ле ньһа әз
Вь дьләки гәш,
Вь тә дьқһиньм,
Вь ваң лева хуәш-хуәш.

Дьқһиньм аһа,
U бь һәсамкьрна тә,
Дьле wi әfati
Дькьм сәььг кьм.

ДьI, ку дьхәььтI,
U аьқас сәг кьг;
Вь иһакььп
Вь мәрәд вәfat кьг...

MIKAJEL MANVELJAN

VƏKƏRƏNA ÇƏWE

Nəwal d̄həzə.

Iro əjda altk̄ȳn u şabunəjə.

Z̄ car̄k̄ale gynde Voskedzore, z̄ bazej, z̄ car u car-
n̄kal b̄ məkəva, b̄ həspa, b̄ hest̄ra ten u ten

Z̄ hərdy bəre cəm hətani qynje, mərəve rəja l̄ rəj həv
durez bunə: z̄n, zary, ahy, çahy; həmuja zi bər b̄ gəlje
Tomaje d̄çədand. Hər kəsəki mərəm həbu dor bəjraqe c̄kan-
di ç̄i b̄ḡrə. Həma wedəre zi; nava xəmlə kyliike rəngawāzi
həjkəle Lenin dan̄i bun. Z̄ viali u wiall dənge dəf u zyrne te
u əw dəng d̄ we nəwaleda disa u disa d̄hətə wəklānde; dən-
ge şabune əw gərra məz̄n tətam d̄rtbu; c̄ja u banja dəng
h̄ld̄da.

Ç̄iki d̄lyiz̄n, ç̄iki d̄n—dora gylaşgira d̄rt̄nə; fekifroş
səpəta z̄ r̄šta gyhd̄raza dat̄n̄n ərde.

Əwana, jeky z̄ bərbanga s̄be ərəbə d̄reda bun u hat-
bun: k̄c̄k̄ dan̄ibun; du qyloz d̄bu; xwar̄na nava sit̄l u qa-
zana d̄k̄rə q̄l̄əq̄l̄r.

Falə b̄ şabunək merxasi; b̄ ruspiti t̄vdarəke əjde d̄-
k̄n; demed q̄rəw̄la zi gəş d̄b̄n; wana z̄ aliye m̄le raste
u cəre ḡli x̄əj d̄k̄ȳn.

Nivrojə. Nava nəwale, z̄n u k̄c̄k̄, ky k̄nçə əjde wər-
d̄rt̄bun; d̄st̄ran u əw dənge şaje car u carh̄l̄qə h̄ngavt bu.

Gəli kəm—kımijə; zyrnə dəkə turrə-turr, dəfci ysa zərp dəfe dədə, ky mərvv t̄rre, əvə, dəfe ɾyrti-ɾyrti b̄bbə u z̄b we zi, d̄nge dəfe we vəm̄yrə.

We dəma b̄b əsq, nava k̄flujada, b̄bnaçara z̄bnarəkida Makic u k̄bzir Karapet x̄yə k̄rbun qonçyk: mezə dək̄ȳn. Əwana şa nəd̄bun; həjfa wana d̄bhat; səvnəbari dək̄ȳn; her-sana d̄b x̄yəda d̄bşəw̄ytin, d̄b naljan.

Əwana çar d̄bn sərhəvda bun qonçyk u d̄bxəb̄ytin x̄yə z̄b səve ç̄maəte vəşer̄n, le həma we dəme, k̄oma Nojeme, ky z̄b z̄bna bun, b̄ər b̄b wana d̄bhat̄n: b̄ajraq d̄əst wanda — ḡynd d̄bhat̄n. Z̄b bazare O zi z̄bn b̄b b̄ajraq x̄uja k̄ȳn: z̄b wan ḡləkə be carşəv bun, h̄nyk zi həla he b̄b carşəv bun.

Nojem b̄b k̄oma x̄yəva neziki wan bu u wəxte ky ḡbhiş-yr̄. Makic u k̄bzir: Nojem jale z̄bnā n̄heri u dəma əw h̄erdy qonçyk nask̄y, avru da wan u b̄b k̄ən alliki d̄ynda x̄war bu: t̄əv z̄bna peşda cu.

Dy k̄omed z̄bna hat̄n peşja həv u z̄bned t̄rka u je er-mənja b̄ajraqed x̄yə jəkk̄ȳn, k̄ȳn urra, həv ramusan, k̄ən-jaç u şabun.

N̄şkeva d̄ngəki n̄ərm hat, ky b̄ərə b̄ərə nezik d̄bu.

Sənd mərvva s̄ər həfa z̄ner x̄uja dək̄ȳn. Əwana dad̄-çət̄n ḡəli u b̄b wanra t̄əvaji; d̄nge şaje u əşqe ḡyrr d̄bu. Z̄b car u carn̄kal nezik d̄bun u dor l̄b wan d̄bçrt̄n. Əwana b̄-ərə b̄ərə dad̄çət̄n zere. Pala zi d̄yləzand u d̄bcun d̄bçhişt̄n wan. D̄nge əşq u şaja ḡyrr d̄bna nezik d̄bu. Ḡşk zi əşqlu bun, d̄b çije x̄yəda d̄brəç̄sin.

K̄oma pala zi z̄b həfa ḡəli x̄uja k̄ȳn. Wana inziner Q̄am-barjan u həsta Ohan dabunə s̄ər dəste x̄yə.

Zere, ç̄maət s̄ər həvra d̄bcu. Minani b̄əhra həv k̄əti: pel-da, peşda u paşda həzja u durezə bun; b̄ər b̄b k̄oma pala d̄-bəzjan.

Нава сәнд дәрәдә әшрәк дьһа бь готьна тә рабу, бь сәдә мәрһва дькьрә гәзи, зь дәнге вана еја и бәни дьләр-гьзиң.

Hosta Oһan mәрәм һәбу хәбәр бьдә, le җабум и әшқа дәве wi hatә дьредан, зьмане wi нәгәрја, инзiner Qјambarjan һымбез кьр и аңсах готе:

— Әва... әва... ylmә и зь зәрра дькьytane, һындьк дьма бинькьјәји бьбуја. Ньпәки һеса бу и гәва ку һьҗе хуә бәрә-ви сәр һәв кьр: диса дәст ре кьр:

— Ве Qјambarjan, be мәмләкәте җәвре, be wә, be ylm— мәрәме мьп тьҗара we нәһата сери. Нә мьп, нә зи мә һә-муја бь һөвра сәтнәје wa нькар бу алт бькьра, Нена бурзүа-зия хуәли и ав је мә нинбун, le је wan бу -- је минәни Vos-kan ақа, le зь wanara сәве тәзә дәст нәдьдан, је һөбун, бәси wan бу, ку бьwәрһмьп, нав дьле wana бәз бьдьрә, хурт бьбьп.

Wәhte бурзүазия дәрәдә сәкьрһна сәwәдә, ty кәс нә дь-фькьри и кизәне ку дьфькьри зи, әw геҗ--сәwdасәр һәсаб дь-кьрһп, тәне һүкүмәтә җәвре мәрәме мьп әни сери.

Gүндјед хәбатқар јәкбун, миңа мәрһвәки дәст бь ви җь-хуле сәбдәр кьрһп и иро, әwana гәрәке қәре зь хәбата хуә бьбьпһп. Хуәҗбә һүкүмәтә җәвре, ку ylm да мә... ку реја фьрә зь бо мә вәкьр. Cјјuz ләзәки җунда we вәбьп и сәме зорин we be, van rast и бәсте хали бь қар кә, җен бькә, хуәҗ бькә, қарәк мәзьп бьдә мә.

Durva дьгрә-дьрра авто hat. Qјambarjan тьҗтәк гьһе hos-та Oһанда got: Oһан сәре хуә бьһнд кьр, дәмәке алије гге мезә кьр, һәрды автоје кь дьһатьп, әwi қьфь кьр и got:

— Әһьп... әм һәрһп реҗја һүкүмәтә хуә...

Zь hafa geli hətä dөvө сөм, бəjraqe sor быьнд bun. Mu- zika ky зь bazer hət bu »Internasional“ stra u сьмаəта сər- qot, kərr, alikida mezə дькьгьн, mevana дьнерин, hivja ахафть- на wan bun.

Jəki wan бь гьлиje peşьn pəсне inziner Qjambarjan da, ky 15 roza zutyр plan dajə qədandьn. Dьlrazja хуə gote pəla, wəki qəwat u əşqa хуə nəhevşandənə, le paşə dərəq nəfsa hosta Ohanda xəbərda. Gələki dərəq wida got u got кь hyky- mate nave wi danjə, cawa ky merxase xəbate.

Gəli, nəwal, зь dəst həvхьstьna сьмаəte, çardьn həzjan u wəxtək xyrt dənge „urra u хуəş бə“ nəдьhatə быrrine.

Səhət'cara dərbaz bu ranzdəh dəqə—disa bu гьng-гьn- gina muzike, çardьn сьмаəte stra u ньškeva hərtьşt kərr bu. Inziner Qjambarjan бь telephone, бь дьлəki gələki əşq дьa- xaft:

— Cijuzə vəkьn..

— Cijuzə vəkьn...

Җəle ky гəх cijuzə səkьni bun, dəng ь həv кьгьн:

— Cijuzə vəkьn... vəkьn...

Wəxte ky pelee əwьn зь сөм dərbazicə we bun, bu гьn- gina muzike u disa ньškeva hərtьşt kərr bu—stəqьrri... dəng u һьs vəтьгi. Məгьva bina хуə дьртbun, kərr u la!, дьle wan davit: сəvньherije bun. Dənge дьkytane wəna səh дькьгь...

Hər dəqək wanra nolani səhətəke bu...

Gьška zi jale geli дьнерин, dəqləqe, hər тьşt çar дьn. Jalməji bu. Məгьv дьgot, əwana nə həqi səkьninə...

Disa be dəng u һьs, səred хуə бəzzer u həvraz дьrti, hər тьşt bir кьгi: əwana сəvньherjenə, məгьv ньzanə, əwana sə- бəbi сь ysa jale geli дьнерьн.

Hər kəsi дьхуəst əw бь хуə çara əwьi бьbinə... Сьда dərəng кət. Məгьv һьngi сəvньherje bun, wəstjan: сьх-сьх səkьni bun, səre хуə miçani meşəki gran, дьбьгьн, danin... кьf- şə сьмаət асьzbujə.

-- Fəsal, ɪŋge mɪn...

— Hɪʃ...

Ƨəfalək həmeza deda ɟɪrja, vial-wiall ɟotɪpe:

— Dənge xue bɪbɪrɪ.

— Tə bɪhɪss?..

— Bəle ?..

— Avə...

— Hɪʃ, hedi..

— Əz dɪbhem.

— Hɪʃ, dənge xue bɪbɪrɪn.

Ƨəlbək Ƨət nav dəst u rija u ida reja xue nədit, ky [də-
re, dɪkɪrə səwkə-səwk, viall-wiall dɪrəvja. Hər kəsi də tanga
xuedá nav səvada le dɪxɪst u dɪkɪrɪn dɪrɪ-dɪrɪ.

— Paşol...

— Bəridɪne...

— Oşt, oşt...

— Oro, ça dənge xue bɪbɪrɪn...

— Səbɪr bɪkə, səbɪrkə..

— Olo, mərv dɪbe, əz səh dɪkɪm...

— Bəle, ysa dɪxuənə...

Disa dəng— hɪse xue bɪrɪn.

Nɪʃkeva ɟələka ɟotɪn:

— Pah...

Şunda cun u şmaət— kɪrɪn kevr dɪhat, wana nədɪhat.

Ƨarək dɪn, kərr bun...

— Cəm... cəm...

Bu rirqə-rirqa jəki.

Şə həfa zɪner, cawa ky şer zɪ qəfəse aza bɪbə, ysa ş
pele qɪler, Ƨəfɟɪrti bərzer dɪbun u ləzəki şunda kem qəwat
bun. Pəj pele əwɪl je dyda hat, je sɪsja u cəme dəv vəkɪrɪ
xue ɟihandə ərde gelɪ.

Ərd u kəv̄re geli b̄ dlope ave şa k̄r u pava toz u x̄-
bara aveda k̄skəsore şəwq v̄da.

Cənd kaləmer wedəre bun, z̄ şabuna h̄s̄r c̄va d̄ha-
t̄n, əwanə kyndəjl ərde bun; ərđ rask̄r̄n.

Dənge şabun u r̄qase, h̄nd̄k mabu, dənge muzlke v̄-
m̄r̄nə: z̄ we şabunə c̄ja u bani d̄h̄z̄jan.

SIRAS

MƏME U ƏJŞE

Əw kızan xort bu, wəki çida çan nəda, əw cıto dıı bu, wəki də xyəda nəşwılı we şəve.

We səve, şəva səli. Əjşe zə hıve şəwq vədəda, we şəve, şəva əvine. Əjşe ysa bədəw bu, zə hıve sərıtər, zə roje zər-tər bu.

Əwə noqlanı zınared məmləkəte bave xyə—gələki kybar bu, minanı təjre Sımərr—sərbəst u sərbynaz bu, minanı mer-xasəki navdar bu, bəzınə bınnd bu nola dara sərbındare. no-la cırake bu, cəved we mərv dəgot je şeranə: awqas zərbə-dəst bun.

Ysa dem qəmərə bədəw bu, ky rojera dərdəkət u mərv həwəs y hızməkar bu le bınərja. Le wəxte herse, minanı ba-je same dınja be rısq dıkyr.

Əjşe jəkə ysa bu.

Nava we məhələda tək Məme bu, ky Əjşe xyəş hat, əw bəgəm kər, Məme zı bə dyləki na, bə həzar dııı əw həband. Məme, Məmeje dələle dıle Zozane, əwı cıqa kəcık sər xyə bəngı kərın, cıqas zı be xəw u səwdəsər kər-əwı Məmejl.

U caxe mıraze Məme u Əjşe bə həv bu, Zozana pır. çár dın tərə-çan bu, hat sər bənga bəre, noqlanı qızəkə car-də səli zır u sərbəst vlall-wialı dəfıtlı, dərqəslı.

Ida əw Zozan nınbu, ja ky d̄ə d̄əh salji xyəda təwlə u r̄ange aq̄e paq̄t̄s d̄ykr̄, s̄be həja evare sakare rexe l̄ s̄ər p̄št̄e bun; çaritiija z̄ned aq̄e d̄ykr̄, həta navtənge quzi t̄əndure d̄ybu, loş vad̄ykr̄ w̄kə bəz̄na aq̄e u k̄yrd̄n̄ək h̄ərt̄əm d̄y b̄n̄ p̄s̄əngada bu.

C̄ə m̄arum̄i, b̄ləngazi, c̄ə av u hes̄r u z̄əluli... həta M̄əme ḡh̄išt̄, dəste wi dar ḡrt̄; Zozan d̄yha p̄irbu, z̄ə ty-ç̄ar k̄ət.

M̄əme bist sali b̄ə Əj̄ša hizd̄ə salira awqa l̄ həv d̄yha-tȳn, ky gava t̄əjre Sim̄yrr l̄ru əzmin d̄ȳrja-M̄əme u Əj̄še d̄ydit, necira xyə bir d̄ykr̄, necir z̄ə nav l̄əpe wi d̄ykr̄ət u b̄ə d̄it̄ȳna c̄əva, b̄ə myh̄b̄əta d̄yła dina xyə d̄yda h̄ərdya. Ḡələk ç̄a-ra m̄ənəgije ərd̄ p̄ekol d̄ykr̄, d̄ȳr̄q̄isi, le gava M̄əme u Əj̄še d̄ydit, z̄ə əşq̄a h̄ərdya h̄ər t̄əšt̄ bir d̄ykr̄, p̄išt̄ l̄ b̄ər M̄əme u Əj̄še xwar d̄ykr̄.

Əj̄še b̄ə əvinja d̄yła M̄əme həband bu, z̄ə we zi əşq̄ Zo-zane p̄əjda bubu. H̄əmu zi b̄ə z̄əwəç̄a h̄ərdyara əşqlu bun, h̄əmu zi k̄əfxyəş bun, ḡyšk̄ zi ş̄abun w̄əki m̄ȳraze M̄əme u Əj̄še b̄ə həv bun.

Le Tah̄r aq̄a t̄əvi we əşq̄e n̄ə bu, n̄əkənja, d̄ə xyəda w̄ərt̄m̄i; z̄ə k̄ərba xyə k̄yła, z̄ə ç̄əḡərə n̄əlja. Hersa, k̄əf d̄əve wi k̄ət, cawa ky həsp̄əke ty z̄əf ç̄yrida b̄d̄eji, t̄ylhane we ra-b̄ə k̄əf dev k̄əvə.

Əwi b̄ər c̄əve xyə dit, ky M̄əmeje xylame wi Əj̄še st̄ənd: z̄əf b̄ər xyə k̄ət, d̄ə xyəda n̄ȳh̄ç̄i, we b̄ə t̄əq̄ja...

Əva əw Əj̄še n̄ıbu, ky Tah̄r aq̄a b̄ə d̄əst̄əki ysa d̄əfand, w̄əki həta iro zi s̄ərə wi d̄ȳḡərə. Ç̄arja b̄ər d̄ərə mala wi-p̄eş-ber̄i aq̄e s̄əkīni bu, re n̄ədabu aq̄e, t̄ȳb̄sti dabuje, b̄ə aq̄ara ş̄ərr̄ k̄ȳr bu, ra ruji ruje aq̄e bubu: je Tah̄r aq̄a.

Le Ida aq̄atija wi z̄ə k̄iz̄an, rozeranə, c̄ənd k̄əp̄eka heza-j̄ə. Idi, ky xylam p̄eşje le b̄ȳd̄ȳr̄ə; ja əwi q̄əbul k̄ȳr bu, xylam z̄ə b̄əst̄in̄ə, n̄əbu xyre wi. K̄əsi di bu, xylame m̄ərv̄, rab̄ə, ja

aqе ze bьstina. Zaf zi Əjše Məme hьzkьrjə? zaf zi Məme mьraze xуə bь we hуsьlçəmale kьrjə?

— Nə əw bь xуə aqajə u hər tьstl bəre əwlyьn gərək əw bь xуə təm bьkə...

U fərmana Tahьr disa rabu; gazi əgit əfate xуə kьr, le bəri gьška dəji lь Məme kьr.

Əwi bь kybar u bь fərman got:

— Hun ve roje dьbinьn, hətə ky ro disa be vi saxl, gərəkə hun nava xylamed şex Çəwadda bьn, wəkl Zilana kok-bьrr bьkьn, xуəlja təndure dь sər wanda bezьng bьkьn.

— Də bьlyьn, xуəde koməka wəra bə..

Fərman u əmьre aqе bu, gotьna wi hər tьst bu u Məmeje dьl bь xəт vəgəria—hatə male.

Dу hesьr zь cəve Məme pəkjan u bərzer glolbun.

Na, Məme dьle xуəda sewьr, bьra dьle Əjše u daje nəqьsə, bь əşq kənjə u wanra got:

— Əjše çan, dьle xуə ьrə bьkə, zənded xуə zi bьşьdlnə, wəkl kolozе Məmeje xуə qot bьdьri u ruje Əjşa məlul bь şəwat ramusa, ramusa cəved we rəş bələk.

Əwi dajk həməz kьr u gote:

— Dja mьn, dəjne xylamtijə, dəjn gərəkə vəgərinьm.

— Əjše bьneri, bьra dьle we nəminə, porre sərə tə zi rəş bьbinьm.

U wəxtə Məme cole lь sər pьšta həspe çьrid dьda: Tahьr aqə heza bь dьləkl rəhət runьst nьmeze. Əjše u Zozane zi wəkl dьle həv xьrab nəkьn, hesьre xуə minani tavije barənc dь xуəda dьqьrcьmandьn.

* * *

Şəş sal hatьn—dərbaz bun: şəş çara dare bije kьllik vəda, le sala həftə, gava ky we disa kьllik vəda; Məmeje Zozana pьrə rəbən lь Əjşa məlul dihar bu..

Tahar aqə zi cьl çara çabkьr, cьl çara qəwьl u qar kьr, wəkə cьl çari zi çərbband, wəkl bьrəvinə, əmma Əjše, əw Əj-

şe bu, ky qə həsty zı navit nava dəv u qiled wi, xəbəred wi kapekək həsab nekər: minə merxasa kybar ma u koloze Məme qot kər, sərə wi sərfinəz kər, dı da Zozane, zə we dı stənd u bə xudana ənje xyə əburə xyə kərən; həwçəjl ty qul u bəndi nəbun...

Əjşe, nola kəvodka bər zınara minani hıva glovər bəri evare rabu bər pənçərə, pala xyə daje, hərdy gyrəkə surətə xyə kərə nava dəstə xyə u reja drez mezə kər.

Əva əw re bu, wəki Məme teda cu, wəki roje həzar mətəv dısn u zə wana zedə zə wi alida ten u Əjşe, hər ro dərəq Məmeda pərs u həwəl dıkər.

Nıha zı bə çərıda sjarəki həspe boz dıhat. Ənja wi xuda bu, ba lə pəşe arxalx dıxst, lə həv dızvərənd. Əw ldi neziki pənçərə bubu u xərib – xərib mezə dıxər. Dıle Əjşe nola çvika davit. Dıle we qyloz dıbu: hım şabuna, hım kər ba.. Əwe myle xyə həzənd u got:

— Sjarə, sərə mın bə qyrba, əmərə mın bə gori, kərəkə, pəja bə, Məme mın isal həft salə cujə, əskərije, kərəkə, wərə, nane mə təm bıkə u bezə ty zə kədəriji, kiji, ki nini? Əgər çabəkə xere həjə, pak, əgər—na, bə xer u sıləmət dı reja xyəda həri.

Əwi sjarl zı wa got:

— Rənde, nan u təxte tə zedə bə, şen bə, kemasja tə tynnə bə şəva işavin mevane təmə.]

Nava hər həft salada-əva mevana zə gıski sərbəstər bu. Əjşe zə xəbəre wi nəxəjdi, dərəkət dərva, sərə [həspe wəstjaji gırt u wəxte sjar ze pəja bu, həsp bırə təwle, gıreda u em lızi bər kər.

U gava zıvırrı, şunda hat, xərib bər bə oda xyə bı. Əwi zı tıvıng, şur u mərtale xyə zə sıty xyə anı xware, zə stunedə darda kər, bə dəstəki koloz zə sərə xyə dərəkst ky xudana sər paqış bıkə, Əjşe kərə axın u axın o kəsərə we

həft sala nola cəmə bəhare lə həv kəvə, təvi həv bu, kəre qirin u pera-pera xye avitə pesira Məme; dəlalije dyle xyə.

— Wəj Məme, wəj Məmeje be baxt, ty bə sə fən u tela hati?

Məme zi dəgot: Le ki dəkarə bə sinore tə kəv, bərmalja mənə dəlal.

Əjşe lə sər singe Məme, Məme zi sərə we həmez kər u bə ramusane şirən-kyi u dərde hər həft sale drez bə çarəke bir kərən.

Məme got: Əjşe çan, də hərə, məzginje bədə dajke, wəki be sobəta bezə, xəbər bədən.

Əjşe got: Ax, Məme mən, bəhələ dajka pırərəbən işəv rəhət raze, səbe xəbər bədən, nəha şir u mast binəm-bəxyn, vəxyn u kef bədən.

Gava ky səbə gəwr bu, Zozan zə çije xyə rabu, se çara zə dyl u çəgər „ax“ kəşand, se çara gazi „xyəde“ kər.

Əw zi dərde Məme bu, ky dəhəlja u dəmaşja. Nava hər həft sala gələk dərd u kyi dyle xyəda xyəj kər bu, həft sal bu, ky dyl dəda Əjşa tərlan. wəki ysa mələl, wəki ysa bə həs-rət, mərəz cəvada mabu. Əwe mykyrja Məme dəkyr, cəve we lə reja mabu.

Xuna we hələ dəkəlja, zənded we he sər bənga çahlitje bun, əwe dəma dina xyə dəda bəzən bala Əjşe, ax dəkyr, xun dəkəşja nav dyle we, mərəze we zi səbəbja Məme; cəvada mabu, dyle we dəsut.

Zozane wəxta ky çəi nəvln qati sər həvdy kər, nəziki bə-qirije bu, Əjşe wədərə hərtəm kupke nəmeze dadani, wəki Zozan nəmzə bəkə, wəki zə xyəde tyala hivi bəkə-dərəqa və-gərəndəna Məme u səbrkərənə xyə u bukeda.

Zozane sərə xyə həzand u got: Həj gədi Əjşe, tə gələ bir kərjə, əre, gəndəka mən, qemişi tə nəvəm... gələ sə neta xərab kətjə qəlpe tə, ky tə əv şəxyəla nava həft salada bir nə-kər, tə ıro bir kər..

Zozane zь хуә halara дьgot u дьбыland. Сахе зь сәр тәxtә рәja бу, cu бәр бь тәwle, wәkl кырҗке пьмьze бинә, һәw пьheri һirinja һәspәki кәтә gyh...

Zozan сәкьnl.

Хуә фькьri u got:

— Әv сь дәnge һәspa te, дьбә һәsp тәwledanә.. mevan be мьн, хәрib-кьra hatjә, be mala мьн, һәspe wI zi тәwleda бькә һirә-һir?

Zozane бь dawa дерә сәve хуә тәмьz кьr, çije ky һәр ro vala бу, iro бәр афьrr һәspәki bozi kybar гьreda bun..

Zozane disa хуә u halara got u бьлnd, got:

— Hәj гьdi Әjse paçi Mәme мьн дәng сәdaje mevana бькәwьн бәр gyhe мьн. ty zi бәр mevana һәri beji, çabe nәdј мьн...

Сьма мьн sianәt u һьrmәta mevana bir кьrjә, mevan, mevane хуәdenә. Nә, әz сьqas mevana һьz дькьm, awqas zi Mәme хуәji taje тәne һьz дькьm. Hәj гьdi Әjse.

U lәnged Zozane, çar дьн şьdjan, nava wan һәр һәft sala- lada пьmez çara әwьлн bi: кьr u бәр бь ode tәzand, ky Әjse wan һәft salada teda radьbu, rudьнşt.

Zozane дәre ode vәкьr u cu һьndьr. Ode tari bu, tirkәk tave avit bu һьndьr; da bu сәр çI...

Zozane һьzngәk kur rahşt u сәve хуә мьzda... u пьş- keva, got: Pi, бь сьmьla, әva сь тәvajә..

Әjse raza бу, кәләka we zi zьlamәk. Әwi бь әvintI Әjse һәmьz кьrbu; дәstәk dabu бәр сәre we, jәk zi бәrra бьr бу, һәmez кьrbu, әvintja һәft sala pe гьrt бу u кәtbu хәwәкә күrә şirьn....

Әwe got: Hәj гьdi Әjse, gәlo namusa tә cawa namus бу, tә кьr бьн pe хуә. Мьн ronaja сәve хуәra Mәme мәzьн кьr, Mәme хуәji-xәribi хәribstan. Mәme әvә һәft salә cujә әs- kәrlje, сьto namusә һь tә, Әjse çan, tә qәwl qrare һәft sala

pereskьr, tа koloze Məme mьn bəzər kьr, ty kəti nav çı bal-
gije lawke zьlam...

Tamare Zozane ı̄ həv kətьn, kərba xun teda mьsьqı-
xuna we təvl həv bu, qəwat we bərəv bu u be həmdlı xуə
nezıki stune bu, cək u rəxte mevan bь stuneva darda kьrı
bun. Əjnaluja wı zı ı̄ wedare təməz u hazьr kьrı bu.

Zozane əjnəlu bь fəsal gьrtə dəste xуə u bь hərdy dəsta
məhkəm gьrt, Sьftə lule dьnerı u paşə sərə we nezıki meva'
ne Əjşejl hьz kьrı kьr...

Zozane got:-Сь zьlaməki əgıtə, əze meşə wı həmə zь
təxtka ənıje bьgьrьm...

Got u səkьnl.

— Na xer. Əjşə çan, nəbu, ysa nabə, dəngə əjnaluje we
bəla bə, gьnd u çıner we bьbhən, dьnjaje mə bьhьsə, Tahьr
aqa we səh bьkə, dьle wı we şa bьbə, nave tə kəvodka
rərbələk we xьrab bə, nave buktıja tə həftsalje we roda hə-
rə Məme mьn zı we be, bьbhe, hersə Məme zı we rabə u
u dьle wı we bьşke, sərə wı we bəzər bə, ida ruje wı nağь-
rə bь xəlqera xəbər bьdə.

Paşda hat u əjnəlu stuneda darda kьr.

Şunda zьvьrı, hat; dit ky mevan zь ləzbune xəncərə
xуə sər balglı hьştjə, banz da; hьlda, cəka we xьlas kьr, şəwg
kətə xəncərə, cьrusı u dora sərə mevan bьr u anı: həzand.

— Dьbək qəwəta mьn kem bьbə, Əre Əjşə, həj gьdi Əj-
şə, dьbək zь dərbəke nəje kuştьn ərel

Əjşə çan... əva zьlame hanı əfat we zь dərbək Zozana
rıg bьmьrə? Na, dьbək saq bьmıne, dəng dьnjaje bəla bə, ıza
xəlq bьbhe, nave Əjşə xьrab bьbə, Məme zı be, səh bьkə,
bь əngьrrə, dьl zı təmul nədə, bьşke...

Xəncər zı şunda da, kьrə qave...

Hər dy çahı he xəwa şırənda bun... gьləşq dьbun, le-
ved mevan ı̄ həv dьsun u dьhatьn.

O, ramusane Əjşe, ramuzaned bə şawat u bə ađır mevan gələki xyəş hat bun u əw də nava xəwa kəbirda zə ramusane we hysıl cəmale ter nəbubu, dəste xyə zə nədəkəsand, zə surətə Əjşa Zozane xyəj kəri...

Disa ыңне Zozane rabun, çar dьn bь ləz bəg bь cək u silьhe wi cu u got:

— Na, gərəke zu bьkьm, he hьşjar nəbunə, əze xəweda lexьm, əgər hьşjar bьn, ida zəfta mьn dərə u şьxyle dəst pe kьri, we badьhəwa hərə, əme ynda bьn....

Zozan dьha neziki silьhe mevan bu, sorani kьşand ky hərə lexə u got:

— Aqьle mьn zə əvi dьbьrə, əva we sing u bərə wi xьlas kə u wəkə byhystəke zi we dь ərdeda hərə. Dəng xəlqeda dərnaqəvə, xəlq səh naqə, soranije qəfəsa wi xьlas kə we byhystəke zi dь ərdeda hərə Dьle Tahьr mə rьhət nabə, nave Əjşe bəla nabə, kəfa Əjşe naşke, Məme zi naьngьrə, dьle wi xьrab nabə... u çar dьn zənded Zozane həv şədjən, o disa kəla we rabu, xuna we təvi həv bu, əwe sorani zə nav porre Əjşera da sər sing u bərə mevan. Mevan zə şawat bьrine wəlgərja sər kələka dьne. Zozane dьha sorani bь qəwat hьlkьm kьre u sorani zə singe wi dərbazl ərde bu gьhiştə doşəke u wəkə byhystəke zi ərdeda cu.

Zozane wl caxl hьzəngək kur rahişt u Əjşa buk mezə kьr. Əjşe wəki, ky zə wəlgərrandьna Məme hьşjar bubu; rabu sər xyə, runьşt u be həmdi xyə carьkal mezə kьr, sьfate Zozane gyləşq nəheri u he haz ledana Məme tьnə bu.. le xuna sor dьha carьlqə gьrt bu. Əjşe hьşe xyə bərəvi sər həv kьr, Məme xyəjl dəlali mezə kьr: soranije sər sing dit u hər tьşt fəm kьr:

Əjşe paşə lь Zozane nəheri u zə pera dəst avitə porro xyə, qəfş kьr, anl xwar. kьrə qirln u got: Wəj Daje, tə cь sərə mə kьr, Məme mьni əfat əva həft sal bu-xəribijeda bu,

şərr kər, nəhat kuştəne, qə bərindar nəbu, tə sə kər, wəj da-
je u Zozane əl fəlm kər, ky Əjşe əw Əjşe bu, wəkl kolozə
Məme qot gərt, Məme ky ysa be mьraz ma bь dəste Zozana
pirə rəbən hatə kuştan u Zozane sorani zь slinge wi hьkь-
şand: pele xune viali-wi davitьn.

Zozan kətə sər bьrine, le xune sьfəte we hьlani ..

Zozan ldi kьr nəlija: Ax Məme, Məme, Məme, dja tə se-
wijə, dja tə qьzьkə, məlul Məme, Məme... ax xuna kyre mьn
bərə. Ax Məme.

Əjşe malxьrabe, mьn Məme bь dəsti xyə dərdağə, həft
sala cujə əskerije, kəsi qemış nəkьr dərba xyə ledə, le həma
mьn porr kyrr mьn mərum, bəlangəze, mьn dəlule bь dəsti
xyə dərda. Əre Məme çan, Məme, ax Məme mьni təri çan be
mьzar. Dja tə bьra bьbə gyra cja, Məme. Məme, Məme, bь-
ra dьne alərn səh bьkə, dja tə deran sə sərə tə u xyə anl.
Dja tə deran-deran, bьra sərə xyə kyrkə həft duzana, panzda
kera, paşi Məme mьni taje təne.

Əjşe got: Zozana mərum, ty dəng nakti, le ty por u gyl-
je mьn kyrr nakti, paşi Məme, le dьle Tahьrbəge le rьhət na-
ki u wəxte hesere we u Zozane cəvada zahabun:

Wana tabutək Məmera cekьr, dəlalije de, kuştije bь dəsti
dajke danin nave Dajke tabut hьlьri dani sər mьle xyə mer-
xase, nalja. kalje, u məhələ-məhələ gərənd u təne paşe dər-
xьst sərə cijaje zərin, təwri bьlənd: lь rəx heluna tajra cəl-
kьr, wəkl əw təjr tьm zь we bьləndaje dьnja cərx u fələke
mezə bьkьn, Əjşe bьbьlьn, we Əjşe, ky kolozə Məme həft sa-
la qot u sərfьnaz kьr u we dişa xyəjkə, ky Məme hers nəbə,
dьle wi xьrab nəbə.....

ХАСИК ДАШТЕНТ

РОЕМӨК РЪСУК

Orta bedera mäda,
Darəki tuta həbu
Mina buka gyl dьbu,
Gava ky bьnar vədьbu

Wəxte bəri dьhəljə
Сы u сја gyl dьbun,
De gazi mьn dьkьr,
— Na karьke bьserin.

Karьk dьda peşja хуə.
Dьcum dora bedere,
Sprьng dьсьni wedəre,
Radbumə sərə dare.

Dar dьhəzand bь zore,
Zь dare dьkьr gazi-wəre,
Gazi Lələe peңç sall
Kyrde həvale хуə dьkьr.

Surət sor notla tuta,
Lələ dьhatə bedere,
Minani təjr u tuja
Bedera mə dьstьra.

Мън рѣһип дѣда ы dare,
Тут дѣһатънѣ харе,
Әу дѣбарин зѣ dare
Мина тѣјрок-баране.

Лѣлѣ банздѣда дор dare
Тут бѣрѣв дѣкыг, әу зере,
Дора ы еуке бедѣре
Тут дѣрѣвандын зѣ dare.

* * *

Мѣ һа әбуна хуә дѣкыг,
Әм бѣ һѣврѣ әм бѣ қәпс.
Нѣр бѣһара һѣртѣм ва
Мън тут даудѣшанд зѣ dare,

Ле роке зѣ бѣ кеф у әшқ,
Тут даудѣшанд Лѣлѣра,
Денге гazi кыг—Шѣрѣ,
Сонг дѣкыта—Нѣј вѣрѣ.

Мън сѣқыле dare һѣмез кыг
Бѣ һесѣра әу рас кыг,
Зѣ ду yнда бу gynde мѣ,
Лѣлѣ зѣ гриа тѣви мѣ.

Денге гreda шѣлка хуә,
Әз дамѣ сѣр рѣшта хуә,
У gynde мѣ, бедѣра мѣ
Бѣ хун, һесѣр у ду ма.

Зѣ рѣшта dja хуә хар bum,
Мън кыг Лѣлѣ мѣзѣкѣм,
Дѣкыгѣ мѣкѣ-мѣк каркаты
Дѣһа дѣһѣзанд бочка хуә.

Лѣлѣ дѣкыг, дѣбѣзја,
Gazi мън дѣкыг зѣ durva,

Peşeda tute sor
Destda pınçar u sryng.

* * *

Əzize mən Lələ çan,
Dəha əm rənd gəhiştəne,
Məzən bunə bə gotəna tə
Kəştəne nəva təqbura bə tən,
Əm zary bun, tıfal bun,
Əw hat bun bə bomba,
Cjaed mə təqandən,
Gyuded mə hışandən.

Əw glzme dəwləmənta bu,
Ky ərde mə pəpəs kər,
Kapital bu bə bomba
Cijaed mə tən rakər.

İda zə dare gazi tə nakəm,
İda nabezəm-wərə bedərə.
Bəner, kılame xyə dəbezəm
Gazi tə dəkəm şərkarı.

Əwana gynde mə hıdan,
Bə cək-rəxtə kapital,
Əme dənjae dəst bınən
Bə gotəna kılama internasionəl.

Н. ҚОСӘР

ХӘҶЕ

(Кәрік)

Gawa ky zьп vәgекьгьп; Hasmik u XәҶе vәgәrjan. Has-
mike рәj mьtala бь Ҷабун рьrs кьr:—

— XәҶе Ҷан, дә zu qьsәkә, сьka әw jәk cawa bu, cawa
hatә seri. Әz iro зь bazer hatьm u ньҶкеva rasil Ҷvata wә
hatьm.

Зь we Ҷunda XәҶе бь кьbar, бь әҶqьk нәditә dәst бь хәbәr-
dana хуә кьr:—

* * *

— Mьn zi tre әw тьҶtәki миңа хәwne bu, bawәrja мьn
tynә bu. Қе we bawar бьkra, ky мәрьve тәңе kon ditьнә, зь
қона weda ty тьҶt, нәditьнә, ky мәрьve дәрәq дьneda нәза-
ньп, we iro бьhatana Ҷvate, cawa ky roza iroln qәwmi. Bona
wana hatьna Ҷvate зәf сәтьн бу, awqa сәтьн бу, сьqas ky
мьrьп bona qәwala, pira, Ҷex u aqa. Hasmik тә dit әw cawa
soro moro bubun. Әz тәqmin, дьkьm wana xcf дьkьsand, vәdь-
кьҶjan. Le мәрьv tre bona hatьna Ҷvate әw hatbun сәрwәxt-
кьrңе, Ҷirate, Дәрәq we jәkeda әze тәra bezьm zi. ТьҶtәk бу
mәnә, ky әwana hatьп Ҷvate әm iroln, төvi зьne хәbatkare er-
menia bun, гьhьҶtьн wәq, u бь һәvra мә Ҷvata хуә dәst pe кьr.

Bawar bьkə, hatьna ɕvate zь Zine dəst pe bu. Hasmik əz sər we təqmine bum ky əw qizьk, ve aqrle bь mьnra hə-lələ, hьzkьrьna we mьn həjə, dьlsaxə, minani ave kanja tə-mьz. Ve pele ɕqasi əz Zəjne hьznakьm, awqasi əz Zine hьz-dьkьm.

Paše u paše ɕvat mə ani seri, jaky bь təqmina mьn ɕь-xyle əwьlə bona dəst pekьrna xəbate. Sər we, gərəke əm na-va wanda əwi ɕьxyl bьdьn qədandьne, ɕьko frqə u hьkymət dərəq azaja zьneda dьbezьn. Le xəbata əwьl zuda hatbu kь-rьn, həla məhke-dy məha pəşda.

Əw ɕьxyl awha qəwmi bu:

— Gava kv ɕьmşit xunewa hatə xanle ɕewra gynd, bira tə te, nə. Əz wı ɕaxı gələki bər xyə kətьm. Nəma zь we ro-ze zi bona wana dьle mьn dьha gələki eşia. Gava mьn xyə ɕəde ɕьmşit nvisi, kulake kьrmança zuda dəst bь fəsadle kьr bun, le de u xuşka ɕьmşit u bь wanra Zərə (Ty mere we nasdьki, ɕvanə, Həmzo, həvale ɕьmşit) Hasmike sərə xyə hə-zand. De u xuşka ɕьmşit ɕsa zi Zərə dərəq kьrna mьnda bal cənd zьne ermənia pak xəbər dabun.

Edi dьhatə fəmkьrьne ky zь aqə vəkьşjanə, zь wı dur-kətьnə u gava ky kьrna mə bər cəve xyə dьbьnьn, bь dьzть-paji aqə dьnerьn u hivja həqnəhəqханə (sude) bun. Həqnə-həqханə zi bu.

Hasmik, xyəni ty hь wedərə bujaji, tye zəf ɕabьbujaji.

Aram zi wedərə bu. Zь ɕabuna əw zь ɕie xyə qyloz dь-bu. Gava ky həqnəhəqханəda dəng danə mьn, mьn awha dəst bь gotьna xyə kьr: —

— „Mьn got, əva ɕara əwьnьn ninə, ky ɕьmşit zь alle Na-doje aqa te kytane. Mьn got — Bəle, ɕьmaəta kьrmança xəbat-kar həla bər cəve wı hasabe kəri pəzə, bər wı gərəke xəbər nədьn, gazьna ze nəkьn. Həqnəhəqханəda əw gərəke ɕaba xyə bьstinə. əsəjl be gьnəkarkьrne. Əw gərəke pak zanьkə ky

dəwran ja xəbatkarana, ja batrak u şvana. Çımşit ve care zi bəlasəbəb hatjə kytane. Xəlqə runəştı həmu zi zanın ky Nado cawa həq gərəke bəhare şəş bərx bəda Çımşite şvan, le nəha car bərx dae.

Izar Çımşit gava həqe xyə təmam ze xyəstjə, əwi bə xəj-səte xyə, ky həta nəha zi wi ədəti dərbaz dəkə, Çımşit dəjə kytane

Mən got:— Wi şxyli əz cawa pe zanım, əz tera lallıq dəbinım, ky Nadoe kulak dəraq vi şxyilda əsəji gərəke be gynəkarkırne Mən got, əz bawər dəkım ky həqnəhəqxana (suda) şewre çaba nəhəq we bəda...

Pəj xəbərdane, gava mən Çımşit nəheri, əw bər xyə kət u bərə xyə gyheri, bərzer nəheri. Dəle mən rəqəsi, mən əw dısa ysa həkər, cawa ky saləke bərə, wəxte dəsgərte bum..

Wəxte əm zə həqnəhəqxane dərkətn, əwi şərma rue mən nədəneri. Durl mən dəsu. Kətə peşja mə u bərə xyə da gınd. Əw bər xyə dəkət. Mən əw jək wi saxı fəm kər, gava ky hatə əjan kərne gynəbərın, wəşi Nado 300 manatı te çər-m-kərın. Çımşit eme əw xəbər bəhistən; kefa wi xyəş bu. Əw əşq bu, le alie dəne məlul xuja dəkər, bər xyə dəkət, mərv dəgot həjfa wi təştəki dəhat. Əw həm şa dəbu, həm zi dəraq təştəkida ha məlul dəfəkəri.

Roztra dən, gava ky bəri əsre əz cum mal, əz mətəl mam, ky cawa Çımşit, ysa zi Pərişan, Zine, Zərə hatbun male. Əwana çəm dja mən runəşt bun. Gava ky hyndyr kətım, mərv tre əwana zə mən vəkşjan, bə çarəkeva rabun şja. Nəzam ıdı mə bə həvra cawa xəbər da... Le zə gotna əwılın mən fəmker ky əwana dəraq mında hatənə, sər fəkrək qənç, fəkrə xyə dəraq mında gyhastənə, wana təv mən bə dısaf, bə nəzikajı u bədvəkri xəbər dəda.

Pərişane çara əwılın awha got:— Əz qyrba, lawo runı. Zine dısa zə şərma sərə xyə bılnd nəkər, le Zərə, əwe t-

me мьн дьнери u бəгəшa we хуəш дьбу. Зь we јəкe əз зi зəф шa bum.

Wəxte əwənə cun, dja мьн got, ky Їмшit əw шандьнə mala мə. Wəxte ky əw зь həqхane vəgьrјanə, Їмшit кəрba grјajə u pəшe gotјe de u хушке, ky benə mala мə. Dja мьн, pore мьн дьнери u дьgot:—

— Bəгxa мьн, Їмшit зь bona тə зəф бəг хуə дькəвə.

Lawo, əw зi гунəмə, həјf. Gəрəke namusa мə нəe pə-rəskьrнe, məгьv gəрəke səг namusa хуə rəbə-runі.

Əwe дьgot:— Їмшit zəve мьнə, Xəшe ty gəрəke səг namusa хуə бьсəкьнi. Сь дьki, бькə, le мə benamus нəкə. Namus həг тьштə.

Мьн шərm дькьr ky шava we бьда. Əз кəнјam u pəra зi səгe хуə бəгzer кьr.

Həma we evare зi бь rəшe dja мьн, əm cun mala Їмшit. Əз бəг хуə дькəтьm, мьн нəдьхast бьсuma mala wana, le əva јəкa зь мьн нəшат, мьн гьlie dja хуə тəхsir нəкьr.

Gava ky əm cun, hyndyre mala wana, зəф soro-moro bum, Їмшit зi дьha тəv həv bu. Surəte wi sor, je məгьve cije, rənge хуə ynda кьгьп.

Əwi мьн u dja мьн нəдьнери.

Bəre əwln тəv Zine dərəq шьхyle məda мьн сənd гьll dəst pə кьr. Mə dərəq шvateda хəбəрдə, dərəq komsomolada həvra қьсə кьr. Əwe шar-шara pьrs дьdanə мьн, мьн зi шava we дьда. Əwe гьh дьда мьн, шar-шara зi тьштə дьне дькəтьп bira we. Le Їмшit, qə хəбəг нəдьда, əw зь мьtala bubu hə-sir, qul.

Gava ky мə həvdy дьнери, мьн тre əwi we бьgota „Pəш-məцьm“, le ньkar bu бьgota. Hasmik rastie бəзьm, Їмшit зəф бəдəw u aqlə. Də əm сь бькьп, gəрəke гьhdarјa aqe бьk-гa, сьmkі əw wi сaxi həla həz сьньfe u дьзьмьnaja сьньfe ть-nə bu. Əre мьн əw дьgot, ky əwi тəvi јəкi хəбəг нəдьда, кəг

u la! səkni bu, məriv tre əw dəfəkri, səkə əz bə namusəm.
Jane Zəjne, qıza aqə, Qe zanbu dəvək hər tışt zi dēda bira
xuə, nava cja u gəljada, gomada, gərada Zəjne cawa bə wi hə-
vale wira dərbaz dək.

Dəvək bira wi dēhat, ky nava aqlada, lə gyhera pezda,
wəxta şəwqa hive lə sər myle şvane həvale xuə əwi Zəjne
dēdit, jane zi dəvə dēhat bira wi ky cawa sere zara bərkri
kəlba zə eəl u nəwala dərdehst... U bawar dək, wəki bə
xuə şaş bujə dərəq aqə „maqul u təmzda“.

Mə zəf xəbər da.

Le disa nae bira mən ky cawa bu, wəki mən u Şmşit
bə həvra xəbərda. Əw zəf hatbu gyhastne... Əks xəbər dē-
da dərəq aqeda. Mə bə həvra xəbər dēda, le rue həvdy nə-
dēneri. Gava ky eəve mən eəve wi dəkətn, hənare surte wi
pera-pera soro moro dəbun, mīna xarçgat sor dəbun.

Əm no'la bəre dəlvəkri bun. Le iro zi əz cum u mən
rəça kər ky benə çvate. Əva jəka hənəki Pərişane cətn (dēz-
war) hat, le gava mən zəf ze rəça kər u dja mən zi bə mən-
ra dit, bo nəşkenə qədre mən bə mənra hatə çvate.

Hasmik əz wi saxi gələ-gələki şabum, mən zanbu, dēne
bujə şəwr. Hatna zəne kyrmança nav təşkiləta zəna əz gə-
ləkl şa kybar kərəm... Əwana cənd həv bun, le disa kərna
mə pyr bu. Wəxta bəre, zəne kyrda kənge kətbun nava təş-
kiləte zəna? jan zi kənge hat bun çvata?

Xəçə glie xuə kyta kər. Əw we dəme zəf u zəf gyləşq bu.
Əwe disa zedəkər, got.—kərna mə hana, mən tre xəwnə...

— Əfərym, əfərym, Xəçə, tə dit şəxyl cawa hatə seri.
Gylie mərəve məzən ten bira tə, ky əz hərtəm dəwəkllym
„Ty reja xuəda hərə u məriv sə dəxəzn, bəra xəbər bədn,
le ty zəf çara qydum dəşkəsti, çar-çara tə peşdacuna mə ba-
war nədəkər...“

Кырна Хәҗева Һаҗмик зи җа дьбу. Хәҗе кәтә нәва мь-
җала u be һыс re дьсун.

— Әре, wәki yсанә, тyje Ҙьмҗит бьстини? һәмин ку һьз-
кырна wi дйса һәјә.

Хәҗе бь лаҗырди дәсте хуә мьле we хьст u җав нәдә:
Һасмикә дйса рьрси: — Le тә Муҗеҗра сь got? Хәҗе дәнг
нәкьг.

— Хәҗе, rastie zi әз дьхазьм ty җава мьн бьди. Зь we
җунда Хәҗе got:

— Һасмик, нә мьн тәра u wira һәҗҗар zi gotјә, wәki дә-
тәҗ we јәкеда нәһькьгә, бир бькә, әз awҗа zi qule һьзкьгне
ninьм, ку мәрәма хуә, хәбәта хуә бир бькьм, бо мьн әw јәк
we gave fәрзә.

— Хәҗе, le әз дьвем Муҗеҗ әмини-гуманә.

— Һасмик җан, bezә wi ку бьхәбьтә, җьхьләки бькә, сь-
вьк nin бә, gran бә, җаһьtie нәкә.

— Хәҗе җан, дә бәра gotьна тә бә, әзе бьзьме.

— Һәла җара әwльн, gava ку әwi дәреҗа we јәкеда мьн-
га got, мьн ze реҗа кьг wәki wan гьлја бьдә тәркандьне, le
әм һәвалә nezik бун, rasti һәв дьһатын, бь һәвра хәбәр дь-
дан u әwi neta хуә дәреҗ мьнда бир нәкьг, le ньһа әw we
јәке гәреке lap бир бькә, бьра »һьзкьрна“ мьн u хуә бир
бькә, һәла сьҗа тьҗт реҗја мьн сәкьнинә, ку гәреке бькьм,
blньм seri...

— Хәҗе, we дәреҗеда, ty ty талаҗа мәкьшнә, әзе һәр тьҗ-
ти бьзьме.

Gava ку әw һәрды зь һәв вәҗәтјан, мәрьв дьgot wana
тәзә һәв ditјә, дәсте һәв гьртбун u emanәki кәrr u lal хуә-
ра сәкьни bun. Ҙара раҗьн zi сәве һәв нерин u раҗе әҗҗ зь
һәв җәтјан.

Һасмик җәреке zi зьвьри, du Хәҗе нері, әwe сәре хуә
ньмz кьг бу u бь ләз дьсу.

Ro hələ nəcubu ava. Fənçe weə raşın carnykale məktəbe gərt bun u bə diwarara hənək—lağrdi dьkьryn.

Bakl tənьk dьhat, nezikaja bьhare bu.

Xəce u Zine zь hocьkxane dərket bun. Dy səhet bu ky əw çvata komsomolada bun. Hewəkə xуəş dьhat u nətьka Zineə vəkьri dьxьst, pore we tєv həv dьda. Gava ky gьhiştьn məktəbe, cənd dəqa səbr kьryn, bər deri bina xуə stəndьn. Lь we səkьnin hətə ky Çьmşt zь hyndyr dərket; kтeb, qələm bьn bьçəngə wida bun, əw zь lixkane dərdekət.

Wəhte ky dərketə dərva, hərsek zi bəşəvəhatьn u dəst-dəst re kətьn.

Bəle əw bəşəvəhatьn, bь kef bəşəvəhatьn, əwana gələki şabun... Nezi ki bьhare bu. Məha adьre, bьhar nava xəbatkare kyrdada zi dəst pe bubu u Xəce, Çьmşt, Zine, əw hərsek zi həçhəçke (duməqəsk) bьhare bun.—

Ba lь nava kucedə duxan lь bərfe dьxьst, xьşə-xьşə bərfe bu, bərfe bьn lьnge wanda dьkьrə cьrkə-cьrk.

* * *

Əw, cujin gərək bьcuna male, le kucək dьneda xar bun. Əwana nərm dьsun u dərəq tьstəkida bь həvra xəbər dьdan. Cun u gьhiştьn mala Nado. Xəce çara əwyl Nado u Xydoe kal bər deri dit. Əwana xəbər dьdan. Kьlama „hər rozi“ dьstran: — „Dəwran xrabə, dьne xrav bujə, hyrmətə məğьve məzьn tьnə u tьnə“.

Zəjne peşbəri waң kərr lal səkьni bu. Xьşьr anja we gərt bu. Morie sor, şin, zər u je rəngawazi gərdəna weda tьzi bun. Qərəfilə durva poze weda xуja dьkьr.

Gava ky aqe u Xydo əw hərsek zь durva dьtьn, jeko bь kənəki ar waң dьnerin kьryn mьtə-mьrt, cəri xуə u dəwra-ne kьryn, kətьn hyndyr.

Xəce u Çьmşt bь dəngəki ziz kənijən, Zine bəşəvəhat u pəj Zəjna ləz bь cuj dьneri.

Gavako әw ьdi ьтылн сәр rija male; rastl зьңа ақе һатьн. Зьңа ақе зь күсе бәр бь wana дьһат. Wәxte кь ханьме Хәҗе dit, jako әјni әw meзә дькьр, zor da рәнте хуә, ky ресира хуә зь wana хьлас бькә.

Хәҗе бь тән got:—Ханьм, бь xer hati, бь дәнгәки ysava, ськы ханьме ь zozana dija Хәҗе,—Sәjrera дьgot: wәxte ky dija Хәҗе зь ode дьданә дәрхьстьне.

Ханьме бь тәһәрәки alle Хәҗе ньһери, кьрә рьнтә-рьнтә u бь сурәки got: „кәвьри qylibije“ ьхьст дәрбаз бу си.

Du we һәрсек zi бь дәнгәки бьльнд кәнjan, pьrқina wan bu u бь тән le дьңерин, wәxte кь әwe дьлөзанд.

* * *

Хәҗе хуә, зь хуә дьрьси:—әге, sesьd манет дан panz-dә рәз.

Be дькьрә вьзин, бәрфе zi дькьр хьшә-хьш, сәр һәвда дьһат.

Bәri cvare bu, roza adare, neziki bahare.

Хәҗе gava сәрһатija хуә ani bira хуә, әw re, jako tera дәрбаз бујә, әw зәлүләти, кәсibl, әw benamusi ky хәлқеә дані сәре we u peşdacujina хуә, әwe бь дәнгәки бьльнд got: Ty rija хуәда һәрә u мәрвн сь дьхазьн. бьга хәбәр бьдьн.

Сьмшid u Zine бь дьләки сирьн le дьнерин, әw дьфькьри...

Әwana һатьн male, sawa ko зь сәр вәдьгәрьн, sawa ky je ky дьзмьн алт дькьн u әw мәрвә әwльн bun, ky зь әдәте хуәјi кәвн дәркәти bun u бь әдәте тәзә, бь gotьне тә-зә гьли дьқәдандьн.

Evarәkә neziki бьһаре хуәш бу, ysa хуәш u әды, sawa ky, Сьмшid бу. Сьмшid zi фькьрдарија һал u маш кьрьне аза bubu u дьле wida кьрьна дьзмьн тьзи bubu.

Дьзмьне хуә дьһа нас дькьр u дьһа тьзи дьбу бәр бь wаңа.

Neziki бьһаре, evәrәkә хуәш бу...

ΛΟΓΑΥΝΙ

ΓƏLİJE KƏWOKA

1.

Gynde mə dur ı̄ eljæ han,
Nav gyle Ələgəze,
Rispi jəman u zylm bu,
Əw məz̄ne gynde mə bu.

U d̄ wı gynde durda,
Cəwa çinare həlal,
Əm d̄yman zəf bəreda
Əm u Açoə bərxvan.

Hər s̄be bərbənge,
B̄rre bərxa b̄r b̄ri
Mə d̄b̄r bərb̄ eije,
D̄b̄hişt̄n gəlki şin.

U b̄ mule rəşə b̄ kyrisk
Karke nə r̄hət
D̄rəvljan bərb̄ geli,
Radbun sər kəv̄re tuzə-tuz.

Aço s̄v̄k, mınanı karka
B̄ x̄ə kyərəki nəs,

Banzdɔda lɔ sɛr kɛvra,
Dɛkɛrɛ qirin, ky paʃda ben.

Zɛ ɕijle bɛrxa hɛnɛki dur
ʃkɛvtɛkɛ niv tɛri hɛbu,
U dɛ we ʃkɛvta tɛrida
Dɛgotɛn ky, zɛf bɛre.

Əbur kɛrijɛ jɛki tɛne
U zɛ dɛne qɛtlaɟl
Kocɛkɛki kalo mer
Cɛwa darɛki zɛ meʃɛ dur.

Kocɛk ʃkɛvteda,
ɕijɛ sɛl nivl kɛri,
Rekɛ hɛrɛ bɛ zaji—
Xaromaro dɛcu dɛr.

Gyndija dɛgotɛn,
Ky bɛ we hɛrqa kɛvri
Zɛlal u tɛmɛz cuɟlɛ
Ərqɛkɛ bɛ hesɛr...—

ʃɛv—roz ɛrijɛ
Kocɛkɛ ʃkɛvte,—
Rija kɛvɛr sɛkɛraɟɛ
Bɛ hesɛre ʃorɛ... ʃor...

U zɛ ʃkɛvte hɛtanl ɟell
Cuɟlɛ hɛrqɛk
U bɛ dɛnɟe avava
Tɛzi buɟlɛ ʃkɛvta kɛr.

U heʃinajl bɛɛnd bunɛ
Kyllik lɔ sɛr rija wl,
Kɛvok hɛluna xuɛ sɛkɛrijɛ
Lɛ rɛx hɛrqa bɛ hesɛrl.

Caxe ky mьrijə ŝkəvteda
Қосəке kalo mer,
Caxe ky hərq zija bujlə
U зь ŝkəvte nəhatijə. —
Kəwok ze dur nəkətijə,
U helunəkə təmyz cekьrijə,
Bona we zi ŝkəvtera
Gotьnə kəvьre kəwoka.
Gəli tьzi bu бь kəwoka,
Қи ky pəreki wan kəta —
Dəst u lьnge wana dьkьŝija,
Kəwoke wi kəvri zijarəti bun.

2.

Ato бь lьnge pexas
Banz dьda lь səg kəvьra,
U ŝkəvta niv təri
Səkьni bu be səbьr.
Caxe kəwoke be хəт,
Rudьŝtьn səg kəvьra
Atoe mə kəvьr davit wana
Ky necirкə зь wana...
— Ato, — Ato bərzər wəgə,
Ato kəvьre dəste хуə navezə
Kəwoke zlarətinə,
Dəst u lьnge tə we бьkьŝьn.
Mьn зь zere gazi dьkьr,
Mьn dəste хуə dьrezi wi dьkьr,
Əwi kəvьr davit бь rьhət.
U dьkənjə lь səg mьn.

Rozəkəzi wa Ato
Caxə kəvyr avit geli,
Lь orça kəvyrə gəwr
Kəwokəke kьrə tьrə-tьrə...

Əm hərdy zi şa bun
U mə necirə хуə һыда,
Evare əm, vəgərijan mal,
Cəwa ky əgited alt kьri.

Cəwa ky əm cun mal,
Mə necirə хуə пьşanda, —
Dija Atoə pir
Kьrə qirə, qir. —

— Əman, çinar, əz korbьm,
Zь dəste мьн cu kyre мьн,
Xun mərə naminə —
Əwi kəwoka ziyarəti kuştijə...

Kəwok zь dəst gьrtьn
U Ato kyтан,
Dija мьн zь мыле мьн gьrt
U мьн zь we male dərxьst.

— Ty dьha neziki wi nəbi
Əwi mьrişka ziyarəte kuştijə,
Sər mal u çije wana
Хуəde agьr we bьbarinə.

Мьн zь we roze nədit
Atoə pьzmame хуə,
Mə kərled pьcukə bərxə
Nə dьbər bər bь çije.

. . . . .

— Dae, dae сь bu
Atoə pьcuki bərxvan,

— Q'iza mən əw zə gynd rəvi,
Wəki zə nıfıra xılazbə...

Roz dərbaz bun bə kyl, dərd
U zə Ato xəbər nəhat,
Zər bun dəşt u gəlije mə—

.....
Dəgotən əskər lazımə
Faişae Uğsetera,
U bave Atojl kal
Cu tıvıng ıb sər mı.

Mauzeristəki xunxar
Mala Ato xərab kər
Əwi cələkək xyəra bər,
Le dija wi rozəke çınakət...

3.

Təv dərkət zə cıae Mantəşe,
Dəşt u kəwşən bə kılam tızi bun,
Əz we sal bir nakım,
Caxe ky əm cun gəlije kəwoka.

Əjd bu cıjae mə gyl dədan,
U təv dəbbrqi zə zor,
Mən nəditbu roza xyəda
Əjdəkə ysa şajı u əşq,

Mərija kənçe mətım xəəkərbun,
Cək buji bə kılıng, bə dinəmet,
Dərbaz dəbun, gynd u bazar,
Hatən gəhiştən gəlije kəwoka.

Dəgotən, ky ıb wi gəlilj
Mədəna kəvbre tufe dıtnə
U mərija bə dinəmetava
Singe wi cıjae mə vədan.

Kyrəki cur kym b̄̄ xar
Z̄̄ kome başqə bu u rabu xore,
U b̄̄n singe diware şkəvte
Dinəmeta x̄̄ə eəl k̄̄r...

Z̄̄ gəli dənge zilə gymr̄̄h̄̄ hat̄̄n.
Minani əwra du sək̄̄ni—
U rəq̄̄si həwa şinda
D̄̄ we şkəvteda ky ziarət dgot̄̄n.

Kyr̄̄k z̄̄ hənvəda singe kəv̄̄r,
Həvale wi lom dəst ḡ̄rti,
Diware z̄̄ner ani bərzer
U z̄̄ dərkət tufa zəlal.

Rast l̄̄ sər sərə z̄̄nare kal
Əm b̄̄ k̄̄m sək̄̄ni bun,
Mə dən̄̄heri bərb̄̄ dur
Mə sik̄̄ri sər eəve x̄̄ə...

Kəv̄̄re tufe səwa, ky dərkət,
Kyr̄̄ xudana ənja x̄̄ə təm̄̄zk̄̄r —
Əw mədən̄̄vədok minani
Atoe məi z̄̄ ḡ̄nd rəvok bu...

U kyre çah̄̄l vəgər̄̄ija,
N̄̄heri l̄̄ we şkəvta h̄̄lşaj̄̄i
Əwi b̄̄ rukən bu—
Wa got həvale x̄̄əra. —

— M̄̄n sond xar bu b̄̄ dəste x̄̄ə
Şkəvta ziarət b̄̄ himi h̄̄lşin̄̄m
U kəv̄̄re eijae mə tufe
Dərx̄̄m l̄̄ b̄̄n t̄̄ve.

Bona van kəv̄̄re z̄̄nar
B̄̄ dəste bave x̄̄ə hat̄̄mə kytane

Мън лъ вьга кəwokək куштбу,
Сaxe ку əз бəгхванəк! рьсук bum...

Дьна сьта əз аqаз сал
Хар bumə сəг кьтебе,
Ку зьпаре kal баве хуə
Кəвьге зиярəт һындəфиньм чи бь чи.

Сьта мэдəн бьминə тьзи и зəф,
Воца wana мə фəг кьргјə,
Вона wana мə фəгкьргјə
Вь гyman мə фəге кьргјə...

Нəвалед мън ава кəвьг,
Кəвьге тufa·cijae мə
Wəгьп əт we гəwa бькьп
Фəвьга walate хуəга...

Əva ку got зь сəг кəвьг,
Вь фəбuneva əт рəјла bun
U мə зь мьле wi гьрт
— Ту хer hati, Ato сəlam.

Əз бь фəји-фəји вəгəјамə mal
Мън баве хуə һəmez кьг,
Мън got—bavo Ato hatјə,
Дь гəлије кəwokada кəвьг дьбьгə.

Bavo — bavo, һəгə wedəre,
Кульгд һьлдə һəгə мэдəне,
Кəвьге тufe lazьmi walate мəјə,
Нəгə фəwate бьдə Atoe мəи əgit.

Gyndied мə lom һьлдaji
Cunə гəлије кəwoka бь лəз,
Зьпаре kal гьфьфин
Ль бьд дьрбе wana.

Nьha сэр singe гәлјe кәwоkа
Gәlәk кyльng u маҫиңә
Кәwыг дьбьрып зь бьпi,
Вь алткьрынева реҫда дьсьп.

Hәг сьbe u еvare
Mәri u маҫиңә дьстьren
U дьҫхyлиньп ль гәлјe тufe
Lәmpе електрике.

Mәdәnvәdok бь сәdi
Кәwыг дәрдьхьп хanied mәra,
U ль wedәreә Ato disa,
Cәwa кy mәdәnvәdьki sor.

Singe cijaе mә дьqәлшiньп
Bьrigada Atoe mәi эglit,
Ky minani cija, сәrsinge wji kybar
Hәјe ньҫana sor.

G. BES.

MALE

Gyh b̄yde xəbər̄yde Əvde şvan.

Pez d̄yl̄ist, c̄ȳnd̄yk-c̄ȳnd̄yk, dərbaz dbun d̄y avera, t̄ə z̄i çer d̄ad̄yrt, m̄yn dit, comaqe şvanije ŋki keləka cem k̄yr u l̄y t̄ə nheri.

Çerr t̄yzi bu u ty l̄y s̄ər l̄yng s̄ək̄ni, t̄ə əz d̄it̄m, tyzi s̄ək̄ni l̄y m̄yn nheri, k̄ənl̄jai, gyləş buji həvki z̄i soro-moro buji u dərbaz buji ty cuji.

Əz runşt̄m, gələki runşt̄m p̄əjl̄i cujina t̄əra, p̄əşə dərbazi wi b̄əri cem bum u r̄əvim b̄ərb̄y p̄əzə xyə, w̄əki z̄y m̄yn ḡələki dur cubu.

H̄yş u aq̄dle m̄yn t̄ə b̄y xyəra b̄yr Male.

Aha d̄əşt̄a məz̄yn, əzmane şin l̄y wed̄ərə l̄y wed̄ərə k̄yşand̄ij̄ə ş̄k̄yle t̄ə, sf̄əte t̄ə.

Ax xyəz̄yl̄, həzar xyəz̄yl̄ çere t̄əji be b̄yn̄ib̄ija, d̄ərəng t̄y-zib̄ija, t̄ə d̄ərəng daḡrta, m̄yn çer l̄y t̄ə b̄yn̄her̄ija, b̄əz̄yna t̄ə b̄ȳd̄ita.

H̄əla w̄əxte ty cuk buji, tyja aza buji, m̄yn hər w̄əxt ty d̄ȳd̄iti çer b̄y t̄əra xəb̄ər d̄da. Le n̄ha, n̄ha məz̄yn buji u...

Q̄iza b̄əd̄əw Male, s̄yra ty n̄ha aza n̄ini u l̄y m̄yn n̄anheri, b̄yn̄her̄ baq u baq̄cə, c̄ajir u ciman, k̄yl̄ilk, s̄ymb̄yl̄, ç̄əm u k̄ani ḡyzi azanə, le s̄yra ty aza n̄ini, Əvdo l̄y c̄əve t̄ə n̄anherə, por u gyl̄ije t̄ə navinə,

Əvde şvan xəbər dədə bə eija u banijara, bə bərfa həlt-
jalra, bə kyilike təzə bəşkoşk dajira, lə kəwşən səmlə zər və-
bujira, lə gəlija bə qirina səme gyrra, lə meşə bə evik u tə-
jlərədujara, le səba sə nə bə təra Male, qiza bədəw dəlala mən
bezə sə həwalə.

Aha mən pəze gynd anijə nav gynd wəryn bəvən.

Male qiza bədəw, tyzi wərə je wə bəvə. Ty duxeni u
dlyvi bərbə mən, dyle mən dave, səv lə mən dyşuxylyb, le
həma...

Mən we roze nav cajlr cimanada sfate tə dit. Pənçe təve
we dərəzi şkle tə kəşandən, axyr səra ty aza nini wəki lə mən
bəhəri u bə mənra xəbərdi əz zi bə təra.

Mən pəze wə vəqətandijə, aha vajə, wərə bəvə, gyh bə-
de Male zə təra dvem, Əvde şvan zə tə həzdkə, dylkətije təjə,
tə lə mən nheri sə dyşyrmiş buji əz nzanym, tə pəze xyə
azot, cuji zə mən durkəti Male.

U kyda dci, tə səra glik zə Əvde şvanra nəgot.

Male qiza kyrmança bədəw, səra ty zə mən həznaki.

Lə səre eije bərfa həlok zə mən həzdkə, kəvəre qəfe
zəpara rəş zə mən həz dəkən, pəz u bərxə mən zi zə mən
həz dəkən, bae nymz, wəki şirən dəkakinə lə səre eija əw zi
zə mən həz dəkə, le ty, ty səra zə mən həz naki bezə kane
Male dəlaliya mən qiza bədəw, əze rənd mezəkym lə pəze wə,
ty zə mən həz bəkə.

Male bave tə mərvəki nəpakə, əz zə həz nakym.

Səra Əvde şvan nə mərijə, nəkarə qiza wi pak xyəjika-
Əw duxazə tə bədə kyre Xydo.

Pak ninə Male, dəlaliya mən, qiza bədəw pak ninə.

Bəzəna Əvde şvan wəkə eijanə; səvə rəşən qaş kydanə,
dyl fərəjə wəkə bər, dyle wida agr həjə gyr dyşxylə be hesab
zə həzkyrən əvliniya dyla, əw gəşk zə bona təjə. Lə çəm
Əvdo te azabi nola kəwa, nola təjire səre eija, te xəbərdi hən
bə mənra hən hər kəsi.

Le Əvdo səwa bəkkə, təm bəminə wa tənə mǝrum bələn-
gaz.

Na Male, nə əz nkarəm tə bir bəkkəm, tu zəntijə bəki zə
kyre Xydora dəve tə we gredajibə bə laçəkə, tu nkarl dəha
bə Əvdə şvan u mǝrije majinra xəbərdi.

Na Male əz nkarəm tə bir bəkkəm, əz nkarəm əwi dǝrdi
təmam hǝldəm.

Səkkimə sǝr zənarəki mǝzən bəlura xyə le dħym. Əvdo
lǝ sǝre cija wǝldijə zə cija zi mǝzətyrbijə. De bave wi zə
bǝrcibune mǝrən, əw tənə majə.

Xəbətijə səba xəlqə u dǝwletija, həvki mǝzən bu, bu
şvane gund.

Wəxt dǝrbaz bijə, əwi hǝz kǝrijə zə qizəkə kyрманç na-
ve we Malejə.

Dǝrde mǝn gǝləkə, ledħym bəlura xyə u lǝ sǝre cija zə
kǝvǝr kyckara, zə ave gǝlljara, zə dǝšt u banijara gǝli dħkəm
dǝrd u kyle xyə. Dənge bəlura mǝn bəla dəvə dbəzə dur col
u banija, dkǝvə qǝfə zənarə, əw zi bə bəlura mǝra dǝng dǝ-
dǝn, gǝlo tyzi dbħhisi əwi dǝngi dǝlala mǝn.

Male qiza bǝdǝw zə cǝve mǝn, hǝsǝr dħlor dħkən, dǝr-
de Əvde şvan gǝranə nola mǝrəza be dǝrmanə.

Aha bǝrǝv bunə həvale ǝmǝre mǝn pǝze mǝni dǝlali u
bǝdǝw, gydarikə səwa cǝndħk-cǝndħk dǝrǝdǝşən vijall wijall
raw dǝrən, Aha waje pǝze wǝzi.

Əz datinəm bəlura xyə u neziki wan dbym, pǝze mǝni
bǝdǝw caxe ǝm dǝşnə mal, hun zə Malera bezən, wəki Əvde
şvan gǝləki zə tə hǝz dħkə, wəki tu rezra xəbərdi, bə dħləki
ǝşq bezi tyjie mǝqabli bave xyə bǝsəkkni u nəbi buka Xyde
kulək. Ax, cǝra əw zi nola wə nə lǝ vǝrə, wəki əz bǝdħym
hǝmezkm u tǝr raskəm.

Zə Malera bezən, wəki əz rak lǝ we dħnħerəm, Əvde şvan
kyrəki həjifə bǝra zə hǝz bəkkə.

Өз рәз зь cole тһьт mal, Male qiza kyrmança bədəw
dəlälija mьn dərkvə dərva ь dьkətije хуə Əvde şvan bьnher,
bь dьl u əşq pəze wə bьvə mal.

Pəze кə һəјə кl təkmaləјə, bьra be bьvə, jek хəbər dьdə
əw kolhozvan, pəze wan bərəv dьvə ь bər dərə mala ցьranə.
Pəze Худе кулək бьвьп...

Бьра бьвьп, əw һəvale mə ninə.

Тə хуwanekьr, ty tejl bər бь mьn... nəe Male dəlala dь-
le mьn qiza bədəw, pəza wə navьm, nə hun nə kolhozvanьn.
Na səkьni tejl bər бь mьn, ցьlije tə һəјə bezə ty kəsəra dьle
mьn.

Məlul ь mьn dьnheri top dьkl pəze wə u zь mьn dur
dkəvl.

Bave tə nakəvə kolhoze, hun dь rija кулək Худода дьсьп.

Ь sərə cija pəze mьne raw bgьrə, we bьсərə u бьгь-
rі, kəvьr куськ zi, ave ցəlјazi pera.

Əvde şvan we sərə хуə bьdə sər kəvьre һьşk, əw zi we
бьgrі, pəşe, pəşe Əvdəe һьzkьrьna tə birbьkə, zь dьle хуə
dərxə, zь sərə cijaе bььnd we bəzər vərkə, we ь kəvьr u
куька қəvə hur huribə.

Тə сьra бь Əvde şvanra хəbər nəda, tə сьra ցьdarija w
nəkьr, ty бь куре Худе кулəkra hati sər re, tə зьnti zerakьr.

Əvdəe şvan we бьvə һəvale cijaе bььnd, we бьvə һəva-
de qəfe зьnara, һəvale əwьr u əzman, һəvale pəze хуə, һə-
vale кылilke cole, we бае sarra қolos qotkə бьkakinə.

Əvdəe tə bir бьkə Male qiza кулəkə, we dərxə təmam dərxə
zь dьle хуə bavezə əvinija tə, we бьvə dьkətije qiza kol-
hozvan.

Idá əz pəze Худəe кулək хуəјl nakьm, le ցьdarі nakьm.

Бььvьп, бь mьmььп pəze mьnl курl sor, хуə бьдьп
quntara, јanzі nav səra cija, hun бьсərьn nav ցьl u sosьna,
ave byxyn zь kaninge sar tər-tər çardьn vəgərьn mal ь һivl.

Ja wənə pəzdoşe kolxoza mə, hun şlr bədən bə əlbə tərzi, sa-
le cətn byhyrin, əm dəha naminən rəzi.

Əz zi zə wan kanije sar ave buxum, dəle mənə bə ağr
we həndək-həndək vesə, vətəgə.

Male qiza kurgmança bədəw səhek tə lə mən dənheri, də-
le mən seğin dbu, şəwat u ağr vədmyri henk dəbu.

Pak bu, wəki bave tə zu fəmkər şaşija xyə, əw zə Xydoe
kulək durkət..

Gəlo hun dvinən wəki səba əmre pak həjə tənə rek, əw
rija kolxozejə...

Male qiza bədəw, bave tə dəha tə nadə kyrrə Xydoe
kulək...

Iro əz zə cole dhatəm, nəva gındda rəsti bave tə hatəm.
Gəzi mən kər u...

Əvdo wəgə pəzə məzi bəvə, əz zi nəha kolxozvanəm.
Le...

Əz kərbun mən lə əvə wi nheri.

Le sə...

Əz u Male zə həv həz dəkən.

Zanəm.

Le wə səwabə.

Wezi bəvə dəha.

Male çan bave tə məriki pakə, əz ze həzdkəm.

Bave tə bə məra hat u bə mərazi bu kolxozvan.

Əwe zu mer bəkə.

Ax nə cebu, gələk nə se.

Əvdo səwa ze həzdkər səwa...

Əvdo.

Kijə gəzi mən dəkə.

Bəlge dara dəmyl-məlyl.

Ba te.

Aved kanijənə sar xüşə-xüşə.

Qizək duxwenə.

Male.

Évdo.

Əz nəgəvəm bərbə we.

Əz kyre Xydo nastinəm, əz zə tə həzdəkəm.

Bave xyə şirət dəkəm, wəki zə kyre Xydoe kulək azabəm, le wəki na...

Əz ja təmə dyqazi mən bəgəvinə sərə cija.

Sər kəvər kyckara, sər, cəm u kanijara dəgəvəm fərqa-dəkəm, dghizəm pəze xyə, həmez dəkəm u tər pac dəkəm..^s

Həzəkərna mən nha nola, cəjir cimana kəsk u şine, no^a a cəmazı gyrə....

Bave tə ty dajı mən ı cəm mən ty we azabi bə mən-razi u bə həkəstra zi xəbərdi.

Əme bəxəvətn bə təvaji, bəzin ı təvaji, te bə cəm Évde şvan bi Male, qıza bədəw dəlala mən:

Cija u bani şabən, həgər karən bəstəren.

Male qıza kyrmanç kolkozvane səsaх ky əm bəzəwуcən bə təvaji həkəs we şabə bə mərə, le Xydoe kulək u kyre xyə... əw dəzəmən mənə Male dəlala mən, həkiriya Évdoe şvan.

SARMEN

LƏTIFƏ

Əz u Lətifi-qizəkə kyrda demqemər;
Jəkə b̄ nav u dəng — b̄ xyə inzın̄r,
Həsped rəşboz sjar, həsped məş k̄hel²⁰⁰,
D̄b̄ reja rehəvrazda — jəkə b̄ c̄vanə
Ky z̄b̄ sija z̄bnarə əw hatbu ḡrt̄n̄;
Z̄b̄ c̄l u c̄ja c̄ma əm dərbaz d̄bun.
Le l̄b̄ peşja mə nivəka əzmane heşin
Zərakə məz̄n l̄b̄ we sək̄ni b̄,
Hiv t̄ə q̄j d̄bgot gyharəkə məz̄nə,
Ky we şəva b̄hare — şəwq-şəmal d̄bda
U d̄b̄ b̄n̄ s̄me — həsped mə k̄hel
Kəv̄red h̄stə aḡr həj d̄dan.

Əm dazon jale Stallnavaje,
M̄skəne həvala m̄n̄, gunde we b̄re,
Lətifə d̄lbarə u kybar kybar
B̄b̄ d̄l u çəgər d̄kə galə-gal,
D̄b̄st̄re k̄laməkə t̄əz̄jə kyrmança,
Jəkə p̄r̄t̄ m̄qam, jəkə d̄yl b̄b̄ d̄yl:
O, d̄b̄ we k̄lamedə həbu k̄l u bin̄
Mərv̄e t̄əz̄ə, d̄n̄ja nu, ymre t̄əz̄ə gunde nu...

U kaw kybarja cija u zьnar—je wətane mə,
Gьlje sərһəde dь we kьlameda bun,
O, bьlqin we kьtbu—kyb'a we xyəş bu bu,
Cawky kanik, Һa xer, cəvkanki!..

Bədəw bu əw, tə qəj dogьt hlvə,
Dь nava əzminda dьcu həj dьһat
U kьtəba ymre xyə əw bь xyə dь xyənd,
Wəki dь dьle mьnda hat bu nьvisar,
Əw qьsə dьkə, cawa ky şəveke:
Wəxte fəwəre dəri dьkytan,
Wəxte cьred bьzьr təmam vesja bun;
Bəqire hyndyrda dьkьrə gyrrə-gyrr,
U əwe bь xyə cəv nədanə həvdy,
Fьrr fьkьrjə, planək danjə
U həma, wəxte bangdana dika
Rьkьne sekьrьna gynd, heza sekьrjə...

U nьha əwra fь we kьrnə govənd,
Təlpəd rəştarl bruske vədьdьn,
U baje sari һar gəmə qətəndi,
Vi ali, — wi ali əw dьkə fikin,
U cəme Ialməji,—gyşin wan nln bu,
Zь sərmaje çəmьdi əw zi kərr bubun.
Cjajed weđəre təv xəmьleda bun,
Bь kylilke rəngawaz əwə nəqьşi bun—
U aһa, vajə gynde təzəji şen:
Maled dь təzə u cənd qatanl,
U həma emane tave zərbqand
Əz u həvala xyə gьһiştьn wi gyndi.

. . . . .

Aһa əm səkьninə səmətəкə bьlьnçl,
Dь һəwşa avajki gələki ronajl;

Veza wida baqe ræg-rængi—
 U zь hær eьqe wi hæwşa le xægьqi,
 Jæk zь hyndyr dæite, neziki mæ dьbæ,
 Dærsdare ahy—bæşer le xyæş dьbæ,
 Dæst lь mьn gьvaşt cawa nase mьn bære
 U gælæk, gælæki bь dьl u şawat,
 Əm mьzul dьbьn bь hævra jækçar,
 U lь hæwşa fьræda mæ mьzuli dьkьr:
 Hær ali bin, boq, bəhra kylilka
 U lь we bəhreda tæk bæznæk dьma.

Dəma wəxta gərre zəngьl kьrə zьngin,
 Hylşjan dərva pьrr şagьrted zir,
 Əz bь xyə zi bь wana gyl dьbьm,
 Noṭla kəskəsore bь wana şadьbьm,
 Zared sərwəxt, bь aqьl u kəmal,
 Dь dьle wanda aqьr u şawat.
 Cəve wan bь eьrus, cawa jækşəmdan,
 Dəqəkə bətal badьlhəwa nasə
 Aha dəst pe dьbə məşq u listьka sьvьk:
 Əwə bь tьfaqin, bь jəkəburьn,
 Cəve wan şəmdan, dьle wan tьzi.

Əmə wedərenə—alije Sərhəde:
 Dьbehem dərsəke zь literature;
 Dərsdar Fatejə—zьnəkə bæznьbьnd,
 Gьlija dьbezə zь Ferdusije məzьn,
 Xəbərđan bь xyə bь zьmāne deje,
 Gьli, gotьn, kьlam zь „şah—namə“
 U cawa kanik ky dərte zь ərde,
 Xəbərə we zi du həv rez dьbьn,
 U nav Həjne nav-nava hьldьdьn,
 Qьsa dьbezə zь nьvisare Homer.

Peşja maldara tane şarrkırja,
Əw lawke kəsib, əw zylame kəcər.
Gələk mır, bəg u aqajed ele
Bь tıra meşəndar çəhnəmə kırja;
O cuja sərə eijae Sipane Xəlate
Bujə həval hodьre bьzьned dь kuvi,
Əw xorte ce, əw merxase bav ce.

O, gьll dьkə dərəda sərhətlke:
Şerre bьndəst peşbəri maldar,
Bь şəwat dьbezə, duçar zi dьkə,
Hər, hər xəbərək zь kəveka dьla,
Ysa jəko-jəko du həv rez dьkə,
Wəki hər xəbərək we dьle mьn dьsut
U mьn zi dьxyəst, dumajl bьbhem.
Gava əm cun – hyndyr muze kəyn,
Lь wedəre məlul, gələk pərişan,
Sərəkə təzə peşja mə vəbu
U həma lь we, bər mə əşad bun
Gələk şьxyled dəwraned dь bəre.

Aha ərəba kəvnьk, çote beratb,
Сьra bьzьr, cəved bь hesьr,
U nire dьran, lь stuje gəje zar:
Jəko-jəko lь mьn dihar bun,
Le cəve mьn şьkləki dьkəvьn
Ida nəlvьm, dь çida mьx dьbьm.
Şьvanəki kьrmanç dari dь destda:
Aha səkьni bu lь orça dy reja;
Kьnçed wi, çələb çələbi bun,
Kəloz lь serl - nola quca bərfe
U çl bь çl dəst bь gotьna dьkə:

Jæk şyvane zəmandə, je dьne əz. bь xуə.

Nava gыndda dьcьm u disa tem;
Cujin u hatьne əz meza dьkьm;
Idi kəs le naхə bь fiqe qamiş,
Kəs nastьre dьha „dьlo“ həj „dьlo“
O, ve bьhare, ve şəbəqa sьbe
Dьstьren zь dəngbeze kьrdaji хəbatkar,
Kьlame bь şəwat, je bь əgiti,
Dь nava kəne wan kəl -- rəqas həje
Təqlaja səwta, kьbra хуəş dənga,
Bь dənge хуə bьbьnd хəbate dьstьren,
Je ysa dəlal, je ysa bь şəwat.

Kьrmançe kommunar bь zьmane de,
Gələki bь həwas Homeros dьstьren,
U kəkəkd rьrt dəlalə sərbəst
Dь nava хəbateda dьha çəbьri
Mьnra dьbezьn dərəqa dьne,
Rьrsed bəre u je nьha, je te.
Ka, kənen gьlje gьndijed mə bəre?
Buked lal u je bezar u zьman
Cawa ky rokə bь əwr u əzman,
Əwi idi naхуenьn, tьnənə idi,
Əw roze zəlul -- rewijed məlul,
Dьha tьçara vəngərrьn !di.
Ka kənen şьvan, kəsib u kəc?
Kənen koned əşire dь kьrmança?
Gəlo hьlatьnə? gəlo tьnənə?
Ka, kənen, zьned nəzanə -- bьndəst?
Je nəхуəndi, lalməji, bəxəbər..

Сава зъвъстана сјае ма вънд
Әм зі сунә, дьһа вәнагәргһн
Қа әм қһн и әһната қәбілед вана?
Şәрре вана, је бь хуна мера?
Вьстьре Ләтифә, бьстьре бь дәнге зиз
Роза хуәш, ло сьбәда хуәшә.

SƏRHATJA NƏVISARQARA

НАКОВ НАКОВЈАН

Н. На'ковјан 1886 saledá í Гәңҗе (Kirovabata пәһа), зь дја хуә бујә, хуәндьна wí һәма дь wedәre зi дәст pe дь-бә—í мәктәбәкә qоlajida. Н. Hakobjan паҗе дәрбазí мәктә-ба *, sxakane дьбә u зь we җунда дәрбазí gimnazije дьбә.

Hakobjan gimnazijeda җьера мьqабьí Aleksandre III-a дь-пвьíсә u хензí we бьнва дьхәбьтә—disa мьqабьí padҗe u һуkymәта wí. Hәma сәр wan gьlja зi wí зь дәрsxana җәҗа дь-qәwгínьн, зь maktәbe дәрдьхьн.

Н. Hakobjan зь we җунда í idare du-dәрmanxanada хә-bate хуәра дьбíнә. Wәxtәke дьсә Bakuje u дькәвә сәр хәба-тәкә тәwрә сәтьн, ja рәҗ.

Hәma í wedәre зi Hakob Hakobjan дәст бь пвьíсара хуәјә әwльн дькә. Мьqала gazeta җаgьрте Bakuje "Hujs" ("Cyman") ja дәстпвьíсарра дьпвьíсә (1880). 1893 sale пвьí-сарә wí í „Murc“-eda ("Cakuc"-da) дәртен. 1894 s. җунда вәдьgәрә te Tif.ise. Wedәre сawa ky һәsabdar í „Banka Kav-кас“-eda хәbate зь хуәра дәст дьхә. Дь we хәбатәда зi дь-mlнә һәта җәwrbuna Gьrҗьstane.

1899 sale пвьíсарә ky "Murc"-eda нәҗьrbьбьн, wana бә-рәwí сәр һәв дькә u қьтәбәкә қьда дьдә дәрхьстьне. Н. На-

---

*. Sxakan—mәktәba гьnditije,—ja neziki dere.

kobjan b̄ w̄an n̄visarava ʒjan d̄k̄yr hal u w̄axte peşəkzana. 1904 saleda d̄k̄əvə nava t̄şkiləta sosial demokrata. Z̄b we sale şunda d̄ha d̄st b̄ xəbata aktiv d̄k̄ə, cawa həvalbənde f̄rge-gav u səhət d̄xəb̄t̄i.

Hükyməta p̄dşe t̄me H. Hakobjan d̄zər̄and, l̄ wi u mala wi n̄herinə u danə ḡr̄t̄n. Le H. Hakobjan t̄me d̄ t̄b̄ije xyəda s̄k̄n̄jə u d̄ha b̄ n̄visar u xəbata xyəva m̄q̄ab̄t̄i we hükyməte ş̄rrk̄r̄jə. 1907 saleda k̄t̄eba wi b̄ n̄ave »Həq̄aroxakan j̄rger« („K̄ylame İnglab̄ije“) d̄rd̄k̄əvə, ysa zi k̄t̄eba b̄ n̄ave „N̄or arravot“ („S̄b̄ba t̄əzə“).

Hakob Hakobjan wi w̄axtida n̄visar̄k̄are proletarat bu. 1912 saleda əwi k̄t̄ebək̄ə ş̄era d̄r̄x̄st. W̄axte İnglab̄e zi əwi xəbat̄ək̄ r̄ndə ək̄tiv b̄r u d̄ha b̄ gymryhi d̄st b̄ n̄visara b̄d̄əw̄ k̄r. H̄əta n̄ha ḡlək̄ k̄t̄ebe wi b̄z̄ym̄ane erm̄nia, ur̄sa, ḡr̄ça u t̄rka n̄ş̄rbunə. Hakob Hakobjan veterane poez̄ia proletariat̄ə. 1923 saleda xəbat̄k̄are Zakavkase s̄əba xəbat̄a wi j̄ə literature ja 30 salije hyr̄m̄ət zera k̄r̄n̄; ʒda xəbat̄a wi j̄ə n̄visarije ja si salije k̄r̄n̄. M̄rk̄əz içrakoma Ermenis̄tane, ysa zi ja Gyr̄ç̄stane n̄ave poete ç̄maşt̄ije ja ç̄mhyr̄j̄əti lek̄r̄n̄.

ŞIRVANZADE

Dramaturg u romaniste b̄ nav u d̄ng Şirvanzade (Aleksandr Movsisjaj) 1858-e sale l̄ Şamaxije, malək̄ə t̄əz̄ida z̄b d̄ja xyə bujə. Şirvanzade 15 salja xyəda xyənd̄na xyə z̄b m̄k̄t̄eba hükyməte ja n̄h̄je h̄ld̄d̄ə. Şirvanzade 1875-e sale d̄sə Bakuje. L̄ wed̄ere d̄st b̄ dy-se xəbata d̄k̄ə, le paşə d̄b̄ə xəbat̄k̄are k̄t̄ebxanək̄ə erm̄nia. Z̄b we xəbate zi Şirvanzade d̄ha nasl k̄t̄eba d̄b̄ə u gav u səhət d̄st b̄ xyənd̄na k̄t̄eb̄a d̄k̄ə; literatura erm̄nia, ur̄sa u avropajə d̄-xunə.

1878-e saleda Şirvanzade mьqala dьpьvisə gazeta „Бакинские „Известия“ „Тифлисский, вестник“ И „Голос“-ra, le gazete ermənia „Меоу“ raşe zi „Mşak“-ra. Wəxtəke şunda bь хуə zi dьbə хəbatkare gazeta raşьn.

1881 saleda nьvisara wi bь nave „Bağvorneri drutjun“ („Dəraqa hal u wəxtə pala“) ь gazeta „Mure“-eda nəşьr dьbə, le nьvisara wi „Hrdeh navtahankum“ („Şəwat nava mədəna nəfte“) rekə təzə dьha zь wira vədkə.

1883 saleda Şirvanzade te Tiflise u mərəm dьkə tənə sər literature bьхəbətə. 1885-e sale kьtebe wi ja bь nave „Namus“ u „Arsen Dimakşjan“ tənə dərхьstьnə. 1898-e sale kьtebā wi təwrə məzьn „Kaos“ („Хьrьngelə“) hatə nəşre. Zь we şunda plesa be nave „Patvi hamar“ („Bona hyrmətə“) nьvisi; əw plesa hətə roza Iroin zi ь gələk tətronada te listьn.

1911-e sale əjda 30 salja хəbata wi nьvisarkarije bu.

Inglaba Oktjabre gələki ali Şirvanzade kьr.

Əw rispi bu rьzmame Ermənistana Şewre, zь Parize və gərjə hatə Rəwane u plesa „Morgani xnamı“ („Хьnamije Morgan“) nьvisi. Dь nava we pleseda emigrasije wəlate mə dər dьkə sosrət, ь wan dьkənə.

1930 e sale хəbatkare Zakavkase əjda хəbata wi nьvisarkarije ja 50 salije kьrьn. Mərkəziçrakoma Ermənistane, ysa zi ja Adrbeçane nave nьvisarkare çьmaətije Iekьrьn, le məkəz İçrakoma Zakavkase dь dərəça kultura məxluqəte Zakavkaseda nave əməkdarije İe kьr.

Şirvanzade həvalbənde məkəz İçrakoma Zakavkase bu, ysa zi ja sədərtija nьvisarkare şewre həmtşafiqje.

Nьvisare wi bь gələk zьmana hatьnə tərçməkьrьnə.

Şirvanzade ь Kislovodske mьr, 1935 sale.

JEOIŞE CARENTS

Je. Carents 1897-e saleda 1b bazare Qarse zь dja xуә bujә. Xуәndьna xуә hәma 1b çida hьldajә—1b mәktәba realljeda. Çara әw1ьn nьvisara wi 1917-e saleda nәşьr dьbә. Nьvisare Carents hәta inglaba Oktjabre notlani je Terjan bun u nava wanda motive mьlәtije hәbun, le wәxtәki kьnda dәst zь wana kьşand (1915—16 s). Inglaba Oktjabre zь bo Carents dәrge tәzә vәkьr. Carents bь xуә tәvi şьxyle Inglabe bu u bь nьvisara xуә ja bь nave »Radio« dәrәqa inglabeda kьrә dәngin, sәlam dә Inglabe (1918—1920) u nьvisare wi zь je Terjan dьha çyda bun; bu zь allje forme, bu zь allje sәrәçәme. 1920—23 sale kьteba bь nave „Jerkir Najiri“, («Wәlate Najiri») nьvisi u dь we kьtebeda 1b fьrqa daşnәka kәnja, әw kьrә sosrәt, qәrfe xуә pe kьr. Nava sale paşьn gәlәk poem u şьere wi dәrkәtьn. Carants nava nьvisara ermenla şewreda poete tәwri mәzьnә u gәlәki bь nav u dәngә.

Nьvisare Carents bь zьmane urьsi, gьrçki, ukrajnki, tьrki u kyrmançl hatьnә tәrçьmәkьrьne. 1932 sale»Kьlam“-ed wi bь kьtebәk mәzьn bь zьmane ermenia nәşьr bun: nьvisare prozik u poezik.

Carents hәvalbәnde mәrkәz 1çrakoma Ermәnistanejә.

AKSEL BAKUNTS

A. Bakunts 1890 sale 1b Gorise zь dja xуә bujә. Әwi'zarutlja xуәda kәsibi dәrbazkьrjә. 1905 sale Bakunts 1b mәktәba gьndda dәst bь xуәndьne dьkә. Wәxtәke şunda xуәndьna xуә kyta dьkә u 1b *. Çemaranә te hьldane; 1917 sale xуәndьna xуә 1b we dәre әl tәmam hьldьdә.

---

*. Çemaran—mәktәbәk bu 1b Dere, ja tәwrә bьlьnd nava ermenjada—bәri inglabe.

1915 sale Bakunts mьqaləke sər məzъne Gorise dьnvьisə, sər we jəke 34 roza te gьrtьne u pađe dьşinьn gynde Lore wəki dərsdarije bьkə.

Əw çara əwyl bu, wəki Bakunts ruje gynd dьdit u həma zь we jəke zi kərəkə məzъn hьlda; nasti gyndja bu, gyh da wan u əw çьnjat, bu rьkьne nьvisara wi.

1911 sale Bakunts hьkьlatək bь nave „Mərvə həqmaq“ gazeta „Aqbjur“ eda dьdə nəşrəkьrne, le nьvisare wi əjni 1924-e sale da dəst pe dьbьn.

Həta nьha gələk kьtebe wi nəşr bunə; zь wana əjanьn „Mir hav“, „Sabu“, „Alpiakan Maңuşək“ „Hovnaşan Marc“, „Mьtnadzor“, „Spitak dzin“, „Sev tseləri sermnatşan“ u je majin.

Bakunts gynd rьnd nas dьkə. Nьvisare wi zu fьkьra хуəndəvan bər bь хуə təgllif dьkьn; həwsa хуəndəvan bь wanra te, zь nьvisare wi ačьz nabə.

Bakunts kommunistə.

Nьvisare Bakunts bь zьmanə urьsi, ukrainki, gьrçki, tьrki u kьrmançi hatьnə tərçməkьrne.

AZAT VŞTUNI

A. Vştoni 1894 s. İ wəlate Rome zь dja хуə bujə, 1915 sale da dəst bь nьvisare dьkə.

A. Vştoni dy pa dərəq məxluqəte rohьlateda dьnvьisə. Inglaba Oktjabre rekə təzə zь bo Vştoni wəkьr u həma zь we zi rьrsa şərrə sьnьfa bu хun u çьneta nьvisarəd wi Poema wi bь nave „Ramroji“ gələki bь nav u dəngə A. Vştoni də-rəqa rьrse inglabiye je wəlate Irane, Rome, Hьndьsiane, Ci-nьstane nьvisjə. Nьvisare wi notlani je aşьqanьn; həma zь we zi çьmaşt gələki moťaçe nьvisared winə. 1929-e sale kьteba wi bь nave „Arevelk hure hima“ („Rohьlat nьha ađьrə“) nə-şьr bu u хen zь wan gələk kьtebe dьn. 1935-e sale nьşьr-

xana hуkymәte пәvisared wi бь тәmami da нәшркәргәне,—бь зьmәne ermәnki. Cәnd Nәvisared Azat Vştuni бь зьmәne urьsi, tьrki, gьrçki, fьrәnsi u kyrmançi hatьnә tәrçmәkәrgәne.

A. Vştuni komunnistә, hәvalbәnde mәrkәz içrakama Zakavkase.

ZAPEL JESAJAN

Z. Jesajan 1878 sale 1ь Polise (Stambole) зь dja хуә bujә. Zapel Jesajan рьсуктија хуәda дәst бь пәvisare кьргә, әwe хен зь ermәnki бь зьmәne fьrәnsi zi пәvisjә.

Cәnd кьтеbe we кьfьrп, sawa ky „Şьnorқov mardik“ („Mәrgьve бь kәmal“). „Keoqts hancarner“ („Aқьlmәnde qәlp“) „Kra-ke şarik“ („Kьrase әдьr“), „Azatagrivats Premetos“ („Premetose aza buji“) u je majjn. Xen зь van кьтеba, әwe дь nava gәlәk zurnalada zi пәvisjә.

Pәj inglaba Oktjabrera әw bu рьzmama hуkymәta şewre. Sәr we fьkьre zi әw зь Parize hat Ermәnistana şewre. Nьha бь dьl u cәgәr sәr пәvisared хуә дьхәбьtә.

Әw hәvalbәnda şewra bazere Rәwanejә.

ALAZAN

Alazan 1903 sale 1ь Wane зь dja хуә bujә. Hәma 1ь wi bazarida zi хуәndjә, le paşe idi ruje mәkьtәba nәditjә.

1915 sale wәxte muacьrije әw zi бь cьmaәtera te Kavkase.

Alazan hәrfrezә; şәş sala нәшрханeda хәbat кьргә, le бәri we dy sala soldyruti кьргә; 1922 saleda bujә komsomol u дь nava tәşkilәteda хәbatәk aktiv peşda бьrjә; 1925 sale дь kәvә nava cәrga fьrqa kommunista. Alazan 1921-e saleda дәst бь пәvisare кьргә. Зь we sale hәta roza iroln gәlәk кьтеbe wi нәшр bunә: — „Aşxatankajin“ („Хәbat“). „Çanaparhiq“ („Sәre

re“) „Jergar Karutsmān u haqtaŋaki“ („Қыламе секъыне u je altкъыне“), „Vačsun jerrord horizonum“ („Horizonta ŧestida“) „Maqarumner“ („ŧərkъыŋ“) u je majln.

Gələk nъvisare Alazan bъ zъmane urъsi, ukrainki, gурçki, tŋrki u kyрманçi hatъnə təгçməкъыне.

Alazan hъn prozajikə, hъn poet, хен зъ wana ocerka zi dъnъvisə, ysa zi nъvisare humoristije.

Alazan redaktore gazeta „Grakane tert“ („gazeta literaturе“) jə u həvalbənde Mərkəz içrakoma Zakavkasejə.

DERENIK DEMIREJAN

D. Demirejan 1877-e sale ы Axalkaləke; maləkə navinda (zъ alije həbune) zъ dja хуə bujə. D. Demirejan хуəndъna хуə zъ məktəba Axalkalake u ja Ardahaneda dəst pe dъkə, paŧe telъ məktəba Vaqarŧapateda (Deredā) hin dъbə u aqrije dъcə. Tiflise ы məktəba sər nave Nersisjanda hin dъbə. Həma we-dərə zi хуəndъna хуə təmam hъldъdə (1898).

1905—10 Demirejan ы Zneve bu: əw ы wedərə əwыl yime təbjəte, paŧe pedagogije hin dъbə.

Nъvisara wi 1893-e sale ы „Taraz“-e da dərte; nave nъvisare „Apaga“ („Aqri“), le 1913 sale kъteba wi ŧьera dərte.

Derenik Demirejan sərhatja dъnъvisjə, хен zъ we dramaturgə u humorist.

1913 sale piəsa wi bъ nave „Vasak“ hatə nəŧьre, zъ we ŧunda „Datastan“, „Həvnaq metsatun“ „Қаç Nazar“ („ŧah Nazar“) u je majln.

Bəri inglabə D. Demirejan dərəqda pəriŧənbun u mъгъna intilygente burzuazije hurъkda dъnъvisi.

Inglaba Oktjabre dərgənə təzə bo Demirejan vəkъr u həma sər we ыkъьre zi əwi sərhatije bъ nave „Safo“ „Reŧit“ „Nigar“ da nəŧьre.

Stila Demirejan gələki şirinə, hərtəştî normalî bə həvra dədə gʻredane, həwsa mərvə bə nəvisare wira te.

1931 sale Komisarjəta ronkaja Şymaəta Ermənistane əj-
da xəbata wijə nəvisarje 35 salije kʻr. Nəşrəxane nəvisared
wi hənu da dərxəstəne.

Cənd nəvisare Derenik Demirejan bə zyməne urəsi, gʻrç-
ki, tərki, ukrainki u kʻrmençi hatəne tərçməkəryəne.

D. Demirejan həvalbənde Mərkəz içrakoma Zakavka-
sejə.

NAJRI ZARJAN

N. Zarjan 1900-e sale 17 qəza Wane,— gunde Xaraxənisə
mələkə kəsibda zə dja xyə bujə. N. Zarjan həjşt salja xyəda
dəst bə xəbate dəkə; əw təvl bave xyə 17 cəm gundiki dəw-
ləmənd dəbən batrak. 1915-e sale wəxte muacərijə N. Zarjan
te Kavkase u 17 səwixanada te qəbulkəryəne. N. Zarjan sə-
wixanada dəminə həta şewərbuna Ermənistane. Xyəndəna wi
gundda dəst pe dəbə u xyəndəna navin 17 bazare Rəwanada
həldə. 1927-e sale N. Zarjan Universiteta Ermənistane hy-
kumətijəda dəxyənd u həma 17 wə dəre zi xyəndəna təwrə
byənd həldə.

Nəvisara wi 1917-e saleda dəst pe dəbə, le 1921-e sale-
da te nəşrə.

1925 sale nəvisara wi bə səg naye „Hraçuş“-e hatə nə-
şrə. 1926-a kəteba wi bə naye „Şyranışki kapujt jerkrum„
u „Nojemberjan ogerin“ („Wəlate kanale heşin“ u „roze sərja
raşən“). 1927-e sale „Cin aqçik“ („Qiza cin“), 1930-e sale
„Ruşani Qarap“ („Zyməre Ruşane“), wəki dəraqə təşkilkəryəna
kolxozadanə, xenz vən kəteba gələk nəvisared wi həta roza
iroin dərkətyəne; nəvisared wi dy pa gazeta „Xorhrdajin Hajas-
taç“ eda u „Grakan tert“ eda nəşr bənə u dəbən.

Sawa ky n̄visare n̄visærkare d̄ne, ysa zi je N. Zarjan b̄ s̄nd z̄mana hāt̄n̄e t̄ærçm̄k̄r̄ne.

N. Zarjan poet̄, kommunist, redartore žurnala „Grakan serund, -eje („s̄s̄l̄s̄l̄eta literature“)

N. Zarjan 1936 s. z̄b̄ allje m̄ærk̄z̄ Içrakoma h̄mt̄r̄faqije b̄ nişana Lenin hat̄e r̄wak̄r̄ne.

STEFAN ZORJAN

S. Zorjan 1890-e sale l̄ Q̄ær̄k̄l̄ise (Kirovakana n̄ha); z̄b̄ d̄ja x̄ȳe buj̄e, sawa ky gyndi, h̄ebuna wana ja navinbuj̄e. H̄ema çida x̄ȳend̄na x̄ȳe m̄ækt̄eba ur̄s̄l̄i ja h̄yk̄m̄et̄eda h̄yldaj̄e. 1906 sale d̄b̄-ç̄e Tiflise u wed̄ere zi d̄k̄ev̄e s̄ær̄ x̄eb̄at̄eke. S. Zorjan w̄æxt̄e-ke Tifliseda d̄m̄in̄e.

1909 sale n̄visara wi b̄ s̄ær̄ nave „Kaçt̄s̄t̄s̄ner“ („B̄rcjan“) l̄ „Luma“ jeda te n̄ş̄r̄e. Z̄b̄ we ş̄unda S. Zorjan b̄ gazet u žurnale d̄n̄ra te ḡredan, sawa ky „Mşak“ „Nor hor-ç̄s̄ank“, „Gorts“ u je majinra. N̄visared wi d̄b̄ nava wanda dajm̄e d̄h̄at̄yn̄ n̄ş̄rk̄r̄ne.

S. Zorjan 1918 sale k̄teb̄ek̄e s̄ær̄hat̄ja d̄b̄da n̄ş̄rk̄r̄ne. Nave we k̄tebe „Txur mardik“ („M̄ær̄ve b̄el̄engaz“) s̄ær̄ç̄ema we d̄ær̄q̄ m̄ær̄ve k̄s̄l̄b̄ u alcaxda bu.

Inglaba Oktjabre rek̄e t̄æz̄e z̄b̄ bo S. Zorjan v̄ækr̄. Z̄b̄ we zi æwi q̄ewata x̄ȳe d̄b̄ha dyta k̄r̄ u ḡel̄ek̄ k̄teb̄ z̄b̄ b̄ær̄ x̄ȳe æf̄rand. Sawa n̄visare b̄ely æjan̄n̄: „Ç̄s̄anka Patum“ („Surk̄r̄n̄“) „Paterazm“ („Ş̄ær̄r“) „Krak“ („Aḡr“) „Araçin or̄er“ („Roze peş̄in“) u k̄teb̄n̄e majin.

1926-e sale da n̄ş̄rk̄r̄ne dy s̄ær̄hat̄l̄, j̄æk̄ „Gradarani aç̄ik“ („Q̄iza k̄tebxane“) u ja d̄bn̄ „Heç̄komi naxagah“ („S̄æbr̄e komita inglabilje“). D̄b̄ nava van̄ n̄visarada S. Zorjan d̄b̄ha d̄yl̄uş̄ewat neziki sek̄r̄na sosialistije — x̄eb̄ata proletariaat bu.

1929-e sale k̄teba wi „Varedzori Komuna“ („Kommu-
na Vardedzor“) n̄şyrbu. Sereçema we d̄ereqa kolxoza, kom-
munada bu.

Zorjan z̄ef r̄ynd ḡynd nas d̄yke; tem̄ejed wi dajm̄e aktuai
bun̄e; serhatja d̄ha baş d̄nyvis̄e. Hatje n̄şyrk̄yryne k̄teb̄ek
wi zi b̄ nave „Spitak kaçjak“ „Bazare şyri“ u ysa zi ḡel̄ek
k̄teb u m̄yqaled wi.

C̄end nyvisare wi b̄ z̄yman̄e ur̄ysi, ḡyrçki, t̄yrki, kyrman-
ç̄i, ukrainki u germanki hat̄yne t̄erçm̄ek̄yryne. Əw b̄ x̄ȳe zi
literature z̄ z̄yman̄e ur̄ysi dyqylyb̄id̄e erm̄enki.

S Zorjan kytabuna 1935 sale z̄ allje m̄erkez içrakoma
h̄em̄t̄yfaçije b̄ nişada xəbateje sor hat̄e peşkeşk̄yryne.

GURGEN MAHARI

G. Mahari 1903 sale İb Wane z̄ dja x̄ȳe buje. Bave wi
d̄ersdari d̄ykr u nav nava d̄b nava gazete Poliseda (Stenbo-
jeda) m̄yqaled b̄ed̄ewije d̄nyvis̄i. Mahari b̄ x̄ȳe m̄ekt̄eba ḡyn-
de Noraşeneda h̄tn buje—ja allje Wane.

1915 sale w̄exte muşarje əw zi t̄evi ç̄ymāte te Kavka-
se u d̄b sewixane İdyreda, Vaçarşapat̄eda (Dere), Dillic̄an̄eda
u R̄ewan̄eda b̄er̄e-b̄er̄e m̄ez̄yn d̄b̄e.

1918 sale Mahari İb Tifl̄ise bu u z̄b we ş̄unda d̄yc̄e Vla-
dikavkase (Orçonokidza n̄ha); we d̄ere İb ş̄eraxan̄ek̄eda qy-
lyx̄eke x̄yera d̄yb̄in̄e, d̄yb̄e b̄erd̄estije we.

Mahari h̄ema wi caxida zi d̄est b̄ nyvisare d̄yke; nyvi-
sared wi ş̄yt̄e gazetada ten̄e d̄er̄ex̄ȳst̄yne „Aşxatank“ eda
„(X̄əbat“ u je majij.

1919 sale Mahari İb R̄ewan̄eda bu u h̄ema R̄ewan̄eda
x̄ȳend̄ȳna x̄ȳe seminarije kyta d̄yke.

P̄ej Ş̄ew̄yrbuna Erm̄enistanera Mahari bona h̄inbuna x̄ȳen-

дъна бѣнд дѣкѣвѣ Universiteia hukymete ы fakulteta tarixe u literature.

1923 e sale кѣтеба wi ѣбера te нѣѣркѣгъне (саркѣгъне), раѣ zi гѣлѣк нѣвисаре wi du хѣв rez дѣбн, савѣ ку „Agitka“, „Titanik“, „Ѣiraki Ѣraѣsk“ („Kanala Ѣirake“), „Jerku majr“ („Dy de“), „Jerku poem“ („Dy poem“), „Kes giѣerits mincev aravot“ („Ѣъ niveѣeve hѣta sѣbe“), „Mankuѣjun jev patanikutjan“ („Zaruti u zыlamti“) u гѣлѣк poem u ѣbered дѣн.

Cѣnd нѣвисаре G. Mahari бѣ зымане угъси' ukrajnki, дурѣ-ki, tѣrki u курманѣ hatъне тѣрѣмѣкѣгъне.

Mahari хън прозајкѣ, хън poet. Нѣвисаре wi гънд тѣне хуѣндѣне.

VAHAN TOTOVETS

V. Totovents 1894-e sale ы bazare Mezire aliје Xѣrpurte —malѣkѣ хуѣданмыкда зѣ dja хуѣ бујѣ. Ѣара ѣмы Totovents hѣma ы wi bazarida хуѣндѣ. Раѣе дѣсѣ Polise (Stѣmbole), cѣnd bazare Avropaje u aѣriје дѣсѣ Amirkaje ы bazare Nju-lѣrke Totovents ы we дѣре palѣti дѣкар u бѣ wera тѣvaji ы Universiteta Wiskansda савѣ хуѣндкѣре fakulteta literature u tarixe дѣхуѣнд. Ѣъ we ѣanda, wѣhta ѣerre imperia-llizme ѣw te Kavkase.

V. Totovents рѣсукѣtija хуѣда дѣst бѣ нѣsivаре кѣгънѣ. Нѣѣѣркѣгъна нѣвисаре wi 1907-e saleda dѣst pe дѣбѣ. Нѣвисаред wi ы Avropaje, Amirkaje u Kavkase hatъне нѣѣѣркѣгъне.

Нѣвисаре V. Totovents бѣре савѣ ку „Ѣѣtorik“ („Ѣѣrwar“) u je majin бѣ фѣкѣгъ nationalizme hatbun ѣfrандѣн.

1920 sale Totovents vedѣgѣrre дѣсѣ Polise, Parize u Amirkaje, le 1922 sale disa vedѣgѣrre te Kavkase—Ermѣ-

nistana Şewre u çure n̄visara x̄ȳ z̄b̄ aliye s̄er̄ç̄əm̄ u forme b̄b̄ f̄k̄ȳra t̄əz̄ə d̄b̄d̄ə éfrand̄b̄ne.

Totovents nava 15 salada ḡel̄ək̄ n̄visare b̄ər̄ b̄b̄ ēv̄n̄ z̄b̄ b̄ər̄ x̄ȳ éfrand̄b̄n̄ə. Əw dramaturḡə, romanist. H̄əma van saled raş̄n̄ daj̄ə n̄əş̄rk̄ȳr̄ne k̄t̄eba „Sasma tsrrer“ „Ner B̄juzandion“ („B̄juzandiole t̄əz̄ə,) „Jerku Sur“ („Dy şur“) u je majn- z̄b̄ romana: „Baqu“ „Aqavniner“ („K̄əvotka“) u ḡel̄ək̄ s̄ər̄hatije d̄b̄n̄. B̄b̄ vanra t̄əvaji ḡel̄ək̄ ocerk̄ z̄i hat̄ȳn̄ə n̄əş̄rk̄ȳr̄ne. X̄en- z̄b̄ wana van sale raş̄n̄ piesa b̄b̄ nave „Baqu—London“ n̄visi, S̄er̄ç̄əma we k̄t̄ebe d̄er̄əq̄a z̄jank̄arad̄an̄ə.

Totovents nava p̄ərr̄eki jan̄ z̄i dy p̄ərr̄ada t̄əmam̄ d̄er̄əq̄a ş̄k̄ləkida d̄b̄n̄vis̄ə u tin̄ə b̄er̄ēva.

S̄ənd̄ n̄visare wi b̄b̄ z̄yman̄e ur̄s̄i, kyurmaḥ̄çi u z̄yman̄ə d̄b̄ne hat̄ȳn̄ə t̄ər̄ç̄m̄ək̄ȳr̄ne.

GEOŖAM SARJAN

G. Sarj̄n̄ 1902-e sale l̄b̄ T̄əwreze z̄b̄ d̄ja x̄ȳ buj̄ə. X̄ȳənd̄b̄na wij̄ə éw̄yl̄ h̄əma d̄b̄ wi bazarida d̄əst̄ pebuj̄ə, paş̄ə m̄əkt̄əb̄ək̄ navinda u 1920-e sale z̄b̄ we m̄əkt̄əbe d̄ər̄te; x̄ȳənd̄b̄na we h̄yl̄d̄ə.

G. Sarjan w̄əx̄te ş̄aḡȳrt̄ja x̄ȳəda d̄əst̄ b̄b̄ n̄visare k̄ȳr̄j̄ə. 1920--1925 sale d̄əst̄ z̄b̄ n̄visand̄b̄ne d̄k̄k̄ş̄in̄ə, ty t̄ȳş̄ti n̄- n̄vis̄ə.

G. Sarjan p̄əj̄ ş̄ew̄ȳrbuna Erm̄ənistane z̄b̄ T̄əwreze te Erm̄ənistane u l̄b̄ Leninakaneda d̄b̄b̄ə d̄ərsdar. 1925-e sale poema wi b̄b̄ nave „Şirak̄i harsaniq̄“ („D̄əwata Şirake“) n̄- ş̄ȳr̄ d̄əb̄ə u z̄b̄ we ş̄unda gymrȳn̄ d̄əst̄ b̄b̄ n̄visand̄b̄ne d̄k̄k̄. 1926-e sale poema wi b̄b̄ nave „Junker̄i Xortakum̄ə“ („D̄əw- r̄əmiş̄buna junker“) te n̄əş̄re. 1928-e sale k̄t̄eba wij̄ə „Pat- mvatska“ („S̄ər̄hatia“) d̄ər̄te, 1929-e sale „Ofar mard“ („M̄ə- r̄ȳve x̄ərib“), 1930-e sale „Jerker x̄orhr̄dajin“ („K̄ylamed ş̄ew-

re“), xen zь vana piesa zi dьpьvisə — „Jereq jerg“ („Se kь-lam“) u je majin.

G. Sarjan gələk gazet u zurnale Ermənistanera hatjə gь-redan—wanra mьrqała dьpьvisə.

Nьvisared wi „Gjujnara“, „Gjujxanda“, „Zamatsujts“ („Səhət“) u je majin bь zьmane urьsi hatьnə tərçməkьrьne, ysa zi bь zьmane tьrki. G. Sarjan bь xуə zi literature zь zь-manə tьrki dьqylybbinə bь zьmane ermənkі.

МЬКЬРТІС АRМЕН

M. Armen 1906-e sale ы bazare Leninakane („Gymnla-bəre“). Zь dja xуə bujə. Bave wi bərdəstije dьkana pьrti bu; dja wi tərziti dьkьr—palə bu.

M. Armen 1914—1918 s. məkьtəbada xуəndjə. Paşə gimnazija kyrrada hinbajə u zь we şunda məkьtəba Amirkajeda. Le xуəndьna wi wəkə xуəndьna məkьtəba həft salje dьbu. 1930—32 s. M. Armen dьcə Moskva; bəre texnikumeda hin dьbə, paşə zi kurse instituta kinojeda dəst bь xуəndьne dьkə.

Nьvisandьna M. Armen 1923-e saleda dəst pe dьbə. Nьvisara wi əwlyьn bь sər nave „Andrkovkas“ („Zakovkas“) ga-zeta Laninakaneda „Banvor“ („Palə“) da nəşьr dьbə.

Armen zь we şunda bь gazete cьnra zi te gьredane—je Rəwanera u Tiflisera. M. Arman sьftə dəst bь nьvisara poe-zije dьkə, le paşə bь çarəkeva dəst bь nьvisara proze dьkə. Təmed wi əwly dy pa dərəqa komsomolada bun, le paşə də-rəqa gьndda zi nьvisi.

Armen cəv vəkьrjə, kəmalə wi nьvisandьne pьrr həjə; bь şəwat dьpьvisə u sər we jəke zi xуəndəvan zь xуəndьna nь-visare wi açьz nəbьn. 1935 sale kьtəba wi bь nave „Neqi-nar aqьjур“ nəşьrbu; əva kьtəba zi disa gələki bь nav u dəngə.

Cənd nəvisarədi Armen bə zımanə urəsi, gırçki, tırki u kırmançı hatəne tərçməkərbne. Əw bə xyə zə literature zə zımanə urəsi bə zımanə ermənia dəquybbinə.

VAQARŞAK NORENTS

V. Norents zə gynde Şenikejə—jale Sasune; lə maləke pyrğ nəfərda məzın bujə. Əjan ninə, cəka V. Norents kızıan sale zə dja xyə bujə, le bə tərmin əw 1903-e sale zə dja xyə bujə.

Wəxte şərre imperialista 1915-e sale təvi gələk sewia Norents zi tinən Kavkase, Vaqarşak həta 1921-e sale lə sewixane Leninakane (Aleksandrapol—Gymriá bəre) u Tifliseda dəma. Əwi həma lə gyndda xyəndjə u xyəndbna xyə navin lə Tifliseda hıdədə.

Norents 1917-e saleda dəst bə nəvisandərbne kərbjə, le nəvisare wi rəj şewərbuna Zakavkase tenə nəşyre. V. Norents zə allje teşkiləta komsomola arikarikə məzın stəndjə u wəxtəke şunda dərbazi nəv çerga fərqa kommunista dəbə (1927s.).

Norents—şərre imperialistijə u əmır u zijina sewixane gələki lə wi zorkərbne u həma zə we zi nəvisarədi wijə əwyl dypa dəreəqa wanda bu.

1926-e sale kəteba wi bə naye „Əgeri cambin“, („Reja rozada“) hatə nəşərbərbne. Kəteba şərə „Dyda“-da Norents dəha bəre xyə zə je cuji gyhast u bə çarəkeva pyrse səkərbn u peşdacuna sosialilme dani.

Norents bə həmu gazet u zurnale Rəwanəra u je Tifliserə (je bə zımanə ermənia) hatjə gredan. Xən zə wan kətebe zorin, nəşərbərbjə kəteba bə naye „Lirikakan front“ („Fronta lirike“) u je majin.

Gələk nəvisare wi bə zımanə urəsi, gırçki u kırmançı hatəne tərçməkərbne.

Norents „Grakan tert“ da dəxəbətə.

ARAZI

Arazi 1878 sale 1b Şurəgəle (Şahumjana nıha). zı dja xue buje, əwıl həma gıvıdda dəst bı xueıdıne kırıje. Paşə dı-cə Tiflise u mektəba realijeda dıxıne, zı we şunda dı-cə Peterburge (Leningrada nıha) u 1b Instituta texnologıajeda dəst bı xueıdına bəıınd dıke u həma 1b wedəre zı mərəma xue tıne seri, we xueıdıne dəst tıne.

1b Peterburge du çara te gırtıne u sırgunkırıne (1901—1903). Çara sınsja bı dəsti menşevıka te gırtıne u zı Tıflise dışın1b kəla Kutaise (1921 s.)

1906-e saleda dəst bı nıvisandıne kırıje. Həta nıha gə-lək nıvisared wı neşırbıne, zı wana əjan1b: 1913 s. „**Patm-vaşskner**“, („Sərhaıı“) 1925 s. „**Patmvatşskner**“, 1927 s. dı-sa „**Patmvatşskner**“ „**Traktor**“ u je majın.

Xenz wan nıvisara, neşırxana Ermənıstane cənd nıvi-sared wı çyda-çyda danə neşırkırıne, sawa ku „**Pioner Saro**“ „**Pokrik şınarar**“ („Sekırdare rıcek“) „**Karmir Karon**“ („Ka-roje sor“) je dərəqa zarada.

Arazi bəıı hykıməta Şewre dərəqa sınyıfe gıvıd u bazarda dıbnıvısi. Əw bı xue tıme 1b rıştıa proletariyat buje; qəwata proletariyat bawərkırıje u bı xue zı bı nıvisare xueva alı pro-letariyat kırıje. Arazi rəj inglabe, dərəqa gıvıde təzəda dıbnıvi-sə, dərəqa şerre proletariyat bona cekırına sosializme.

Cənd nıvisare wı bı zımane urısi u kırımançı hatıne tərçmekırıne.

SOCIOMON TARONTSI

S. Tarontsi, 1904-e sale 1b nəhja Muşə gıvıde Kopeda zı dja xue buje Tarontsi əwıl çəm bave xueji dərısdar xueıdı-je, bave əw hıni nıvıсандына literatura bədəw kırıje.

Wæhte şerre imeperialista əw b̄ x̄ə z̄i t̄əvi c̄ymaştə muac̄yr d̄əb̄ə te Kavkase. Tarontsi həma wan saxa x̄yənd̄əna navıñ d̄əst tin̄ə. 1928—1930 s. Tarontsi ı̄ universiteta Rəwane ja h̄ykymətəda d̄əst b̄ hinbun̄a x̄yənd̄əna b̄lynd̄ k̄yr.

Əwi he r̄suktija x̄yəda d̄əst b̄ n̄visand̄əne k̄yrj̄ə, le n̄visare wi 1925-e sale n̄şyr̄bun̄ə.

Tarontsi ḡələ gazet u zurnalara hatj̄ə ḡyredane u çyda dypa b̄ gazet u zurnale literaturera hatj̄ə ḡyredan.

1926-e sale k̄yteba wij̄ə b̄ nave „**Рокрик поетнер**“ („Poeme r̄suk“) hat̄ə n̄şyr̄k̄yr̄ne, le 1930-e sale c̄ənd̄ n̄visared t̄əz̄ə. 1935 sale əfrand̄əne wi k̄ytebək̄ə ş̄erada n̄şyr̄bun̄.

Z̄ b̄visared Tarontsi c̄ənd̄ həb̄ b̄ z̄yman̄e kyrmançı u ur̄sı hat̄əne t̄ərçm̄ək̄yr̄ne. Tarontsi ḡələkl̄ b̄ n̄visara kyrmançiji ş̄ewrera hatj̄ə ḡyredan.

MIKAJEL MANVELJAN

M. Manveljan 1877-e sale ı̄ malək̄ə tyçarada z̄ b̄ dja x̄yə buj̄ə. Manveljan zarutija x̄yə ı̄ Aguliseda d̄ərbaz k̄yrj̄ə. M. Manveljan əwyl həma d̄əçije x̄yəda d̄əst b̄ hinbun̄e k̄yrj̄ə, raşə z̄i d̄yc̄ə Tiflise u ı̄ wed̄ərə z̄i d̄yxun̄ə. Manveljan z̄yman —nam̄ə u ylmed akademik h̄yz n̄ədyk̄yr, s̄ər we j̄ək̄ə z̄i z̄ mətb̄əbe d̄ərtə u x̄yənd̄əna wi n̄ivçı d̄ymın̄ə.

M. Manveljan h̄yn̄ n̄visarkar̄ə, h̄yn̄ z̄i artist. N̄visared wi b̄əri İnglabe u paşi inelabe ı̄ ḡələk̄ gazet u zurnalada hat̄əne n̄şyr̄k̄yr̄ne. X̄ənz̄ wana, p̄əj̄ İnglabe M. Manveljan z̄ b̄ər x̄yə c̄ənd̄ s̄ərhati u ples dan̄ə əfrand̄əne, cawa ky „Zamanakits melodrama“ („Melodrama n̄ha“), „Gortsadul“ („Ş̄yxylh̄şt̄yn“), „Mi gıxaki patmutjun“ („S̄ərhatja kym̄əkl“), „Sev kaçak“ („Bazare r̄ş“), „Aşnan cancer“ („Meşed palze“) u je d̄yn̄.

Cänd sərhatije wi bə zəmanə urəsi, tərki, gırçki u fəransi hatəne tərçməkəryne.

✓ Pjesad wi bəri inglabe u paşi inglabe lə tətəronada hatəne u tenə listəne.

1924-e sale Mərkəz içrakoma Ermənistane bo xəbata wi artistije ja 30 salije əjd kər u nave artiste sijanət je çymhyrjətije lekər. 1932-e sale, wəxta əjda 10 salja tətərona Ermənistane bə nişana sor zə aliye Mərkəziçrakoma Ermənistane hat peşkeşkəry.

SIRAS

Siras 1902-e sale lə qəza Alaşğyre—Qərəkylise lə maləkə qylyxdarəkida zə dja xyə bujə. Siras myqdarəki bə rafət əbura xyə kəryə. 1920-e saleda dəst bə nəvisandəne kəryə. Zə kətebe wi məşurəp; — „Hartsrek nrants“ („Zə wana pərs bə kəp“), „Patmvaskneri zoçovatsu“ („Sərhati“), „Kjanki karot“ („Həsrətja əmər“) u je majln.

Cänd nəvisare wi bə zəmanə kyрманçi hatəne tərçməkəryne, — „Məme u əjşe“ „Lətifa“. Siras kommunistə.

SARMEN

Sarmen (Armenak Sargsjan) 1904-e sale lə qəza Gavaşə gynde Paknvanțse, maləkə gyndjada zə dja xyə bujə.

Wəxtə şərre Imperialistije Sarmen təv kalke xyə muacər dəbən u tenə Kavkase (1915 s.). 1915—1924 s. sewixanada bu. Xyəndəna xyə navin sewixanada həldədə, zə we şunda te Rəwane bo hinbuna xyəndəna bəynd. Pə-cuktijeda dəst bə nəvisare kəryə. 1925-e sale kəteba wi bə nave „Daşterə zptumen“ („Dəşt bəşəvəten“) nəşər dəbə u zə we şunda dəst zə nəvisare dəkşinə. 1932-e sale disa bə gym-

ryhi dæst bь nъvisare dьkæ u 1935-e sale dьdæ nәşьrkъrьne кьтебеке бь сәр nave „Тьрикъ“ („Banzdan“). Әвә кьтеба гә-ләкi бь nav u dengә. Sarmen ньha сәр кетек дьн дьхәбьтә.

НРАСЈА ҚОСАР

Н. Қосар 1910-е sale ль jale Alaşьrә gynde Qum—libu-çaxeda зь dja хуә буә. Wәxte muасьrje de u bave хуә ynda дькә u һәта 16—17 salije дьбә бәрхван, ҫgolьkvan ль сәр реҫә Әлә-гәзе тәви бәрхван u ҫьvane кьрманча. Н. Қосар 15 salja хуә-да дьбә komsomol, ньha zi kandidate ыьrqa kommunistanә. Н. Қосар хуәндьна хуә зь palәfaka (fakulteta pala) Rәwane һьldajә. Әw гәлә idare gazetada хәбьтјә. Nъvisare wi 1931-е saleda нәşьr bunә. Hәта ньha сәнд кьтебе wi нәşьr bunә, зь wana јәк zi „Хәҫә“-јә, wәкi бь зьмане кьрманчi hatјә quьbandьн.

ХАСІК ДАŞTENTS

X. Daşьtents 1909-е sale зь dja хјә бујә. Wәxte ҫәрre Im-perialista de u bave хуә ynda дькә u дькәвә sewixana Amirkana ль Leninakane. Hәма sewixaneda хуәндьна хуә navin һьldәdә u wera тәvaji дькәвә nava тәşkilәта komsomola (1927). Pәj we te Rәwana u disa dәst бь hinbune дькә дь unlvьrsiteta һьkьmәteda. X. Daşьtents wәxte ҫađьrtijeda dәst бь nъvisare дькә, Hәта roza Irәiң dy кьтебе wi ҫьера дәркәтьнә. Ньha zi ль Moskvajeda ль inslituta зьман-zanijeda дьхунә.

AQAVNI

Aqavni 1911-e sale 15 qəza Alaşğyre—gynde Xaclu maləkə gyndjada zь dja xуə bujə. 1915—1919 sewixanada məzъn bujə. Aqavni xyəndьna xуə navin məktəba Leninakane ja pedagogijeda hьldajə. 1929-e saleda dəst bь nьvisare dьkə. Həma we saleda zi nьvisare we tenə nəşyre. Qьtebək we dərketjə, nave we „Arteri lirikan“ ja şьera.

GAREGIN BES

G. Bes 1910-e sale 15 bazare Şuşije (Stepanakertä nьha) (Qərabax) 15 maləkə hədadda zь dja xуə bujə. Əwyl Bakujeda xyəndjə u xyəndьna xуə navin həma 15 wedəre zi hьldajə. Paşe te Rəwane u xyəndьna xуə bьlьnd instituta pedagogijeda hьldьlə (1932).

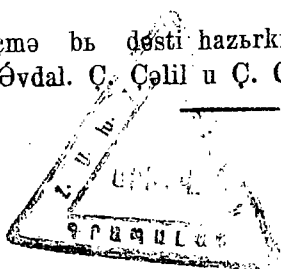
1928-e saleda dəst bь nьvisandьne dьkə, le 1930-e sale kətəba wi bь nave „Kjanki jerg“ („Qьlama əmьr“) nəşyr bь. G. Bes komsomole u prozajik.

Sərəçəm

	Ru.
Çar дьн, çar дьн . . . . H. Hakobjan	3
Şəwat nav mədəna nəfte . . . Şirvanzade	4
Қылам колхозванара . . . . Carents	9
Oktjabьrьkra	14
Qьsa Muro . . . . Bakunts . . . . tərçmə Ə. Əvdal	15
Dy һьzkьrьп . . . . A. Vştuni	21
Кьгасе агьr . . . . Zabel Jesajan	26
Şəva бь xun . . . . Alazan	29
Dy zary	31
Abdul . . . . D. Demirejan tərçmə. Ə. Əvdal	32
Traktor . . . . N. Zarjan	38
Ləmpa elektrike . . . . S. Zorjan	40
Əw dy zьlam bun . . . . G. Mahari	44
Merxase roze . . . . V. Totovents	47
Ballad, dərəqa Ermənistana Şewre . . . . G. Sarjan	51
Zybedə . . . . M. Armen	55
Ласька хушка тьпн . . . . V. Norents	61
Dəw . . . . . Arazi	63
Ballad dərəqa qəlynedə . . . . S, Tarontsi	73
Vəkьrьna çəwe . . . . M. Manveljan	76
Məme u Əjse . . . . . Siras	82
Poemək pьcük . . . . . X. Daştents	91
Xəçe . . . . . H. Kocar	94
Gəlije kawoka . . . . Aqavni . . . . tərç Ç. Çəlil	102
Male . . . . . G. Bes . . . . tərç Ç. Genço	110
Lətifə . . . . . Sarmen	116
Sərhatja nəvisarkara	124
Sərəçəm *	145

*. Nəmu tərçmə бь dəsti hazırkьri hatьnə kьrьne, хензь tərçmə həv. həv. Ə Əvdal, Ç. Çəlil u Ç. Genço.

Երես 1 մ.

ՀԱՅ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԳՐԱԳՆԵՐ

(Քրդերին լեզվով)

Հայաստան, Յերեվան

АРМЯНСКИЕ СОВЕТСКИЕ ПИСАТЕЛИ

(На курдском языке)

АРМГИЗ. Эривань